

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Utskiftningen 1823-1829 i Førde

The land consolidation of 1823-1829 in
Førde

**Bernard Madsen, Jon Ola Storrø og Simen
Lilleås**

Landmåling og eiendomsdesign

Institutt for byggfag

Veiledere: Børge Aadland og Lars Kvestad

21.05.2021

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Forord

Denne bacheloroppgaven markerer slutten på et 3-årig studieløp ved linjen Landmåling og eiendomsdesign ved Høgskulen på Vestlandet. Det siste halvåret har vært lærerikt og ikke minst spennende under oppgavens dypdykk. Oppgaven har vært svært tverrfaglig, da vi har anvendt kunnskaper vi har tilegnet oss igjennom studie innenfor blant annet fagfeltene eiendomshistorie, jordskifte og GIS.

Det har vært spesielle tider det siste året med pandemi og nedstenging. Dette har ført til mange digitale videomøter og telefonsamtaler innbyrdes i gruppen og med veilederne. Vi var tidlig i gang med innsamling av kildemateriale, slik at vi fikk et godt utgangspunkt for skrivingen.

Vi vil rette en stor takk til Statsarkivet i Bergen, og spesielt til Kenneth Bratland som hjalp oss å finne fram til eldre kildematerialer relevant til oppgaven. I tillegg vil vi takke Guttorm Erdal og Odd Harry Strømsli for å en hyggelig og informativ samtale om Førdes matrikkelarbeid opp igjennom de siste 40 årene.

Dette har vært en oppgave med flere spennende elementer. Det har også vært utfordringer knyttet til hvordan vi skulle vinkle oppgaven. Vi vil spesielt takke våre veiledere, Børge Aadland og Lars Kvestad som har bidratt med veiledning, innspill og tilbakemeldinger slik at vi kom inn i rett spor.

God lesning!

Bernard Madsen, Jon Ola Storrø og Simen Lilleås

Sammendrag

Denne oppgaven skal undersøke betydningen av utskiftningsforretningen mellom Førde prestegård og gården Skei i tidsrommet 1823-1829 som er regulert av Norges første særskilte utskiftningslov. Med hensikt å undersøke betydningen i ettertid til utskiftningsforretningen formuleres hovedproblemstillingen som følgende:

Hvilke spor fra utskiftningen mellom gården Skei og Førde prestegård fra 1823-1829 finner vi for dagens eiendoms- og rettighetsforhold i Førde?

For å konkretisere denne problemstillingen ble det utarbeidet følgende underproblemstillinger:

- *Hvordan har jordskifteretten vurdert innholdet av utskiftningen fra 1823-1829 i nyere jordskiftesaker?*
- *Har utskiftningen i 1823-1829 hatt innvirkning på oppbygningen av dagens matrikkelkart i Førde?*

Igjennom analysene har vi avdekket at jordskifteretten/utskiftningsretten i senere jordskiftesaker i varierende grad forholder seg utskiftningen 1823-1829. Vi har avdekket at de eldste sakene forholder seg til utskiftningen i større grad, mens i de nyere sakene har retten sett vekk fra utskiftningen og har heller støttet seg på nyere bevis.

Angående dagens matrikkelkart har vi avdekket at flere teiger og beskrivelser fra utskiftningen 1823-1829 ble videreført og eksisterer i dagens matrikkelkart. Vi har også avdekket at flere skylddelinger refererer tilbake til grensebeskrivelser fra utskiftningen. Vi har også undersøkt om den matrikulære usikkerheten i Førde har sammenheng med utskiftningen. Igjennom analyser tilknyttet disse forholdene har vi bekreftet at den matrikulære usikkerheten ikke har en direkte tilknytning til utskiftningen, som først antatt.

Abstract

The theme of this bachelor thesis is to investigate the land consolidation between Førde prestegård and Skei which took place between 1823-1829. The land consolidation was managed by Norway's first land consolidation act, which were introduced in 1821.

The main research question this thesis intends to answer is:

- Can we find remains from the land consolidation between Skei and Førde prestegård in today's property conditions in Førde?

To answer the main research question, the following sub-questions were formed:

- How did the land consolidation courts assess the content of the land consolidation in later cases?
- Can the land consolidation explain today's cadastre map in Førde?

Through the analyses, we have revealed that in the older cases, the courts have decided to rely on the descriptions from the land consolidation. Unlike in the more recent cases, where the land consolidation has been dismissed in favor of more recent evidence.

Regarding today's Cadastre, we have revealed that several property lines and descriptions from the land consolidation were continued and exist in today's cadastre map. We have also revealed that documents refer back to boundary descriptions from the land consolidation. We have also investigated whether the cadastral uncertainty in Førde regarding boundaries is related to the consolidation or not. Through analyses, we have confirmed that the uncertainty does not have a direct connection to the consolidation.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	6
1.1 Bakgrunn for temaet	6
1.2 Problemstilling.....	7
1.3 Avgrensning.....	8
2.0 Teorikapittel	10
2.1 Innledning og historiske trekk	10
2.2 Matrikulære forhold og grunnbok	13
2.2.1 Innledning	13
2.2.2 Matrikulære forhold 1800-tallet.....	15
2.2.3 Skylddeling	17
2.2.3 Oppmåling- og skylddelingsforretning	18
2.2.4 Delingsloven og DEK	22
2.2.5 Økonomisk kartverk.....	24
2.2.6 Matrikulær usikkerhet.....	27
2.4 Utskiftning og jordskifte.....	28
2.4.1 Innledning	28
2.4.3 Utskiftningsloven av 1821	29
2.4.4 Utskiftningsloven 1857	32
2.4.5 Utskiftningsloven 1882.....	33
2.4.6 Jordskifteloven 1950.....	34
2.4.7 Jordskifteloven 1979.....	35
2.4.8 Utskiftningskart.....	35
2.5 Måleenheter	40
3.0 Metodekapittel.....	41
3.1 Litteratur- og dokumentstudier	41
3.2 Rettshistorisk metode	42
3.3 Georeferering.....	43
3.5 Identifisering av sirkeleiendommer	44
4.0 Presentasjon av funn.....	46
4.1 Utskiftninger og jordskiftesaker	46
4.1.1 Utskiftningen 1823-1829	46
4.1.2 Utskiftningen 1863-1866	58
4.2.3 Utskiftning 1934 Hornes.....	59
4.2.4 Jordskiftesaken 1975.....	60

4.2 Realregister	61
4.3 Pante- og tingbøker	62
4.4 Sirkeleiendommer	63
4.5 Georeferering	64
5.0 Analyse	67
5.1 Dagens betegnelser	67
5.2 Analyse av jordskifte	69
5.2.1 Innledning	69
5.2.2 Sak nr.1, 1934-Utskiftningen	69
5.2.3 Sak nr. 2, 1975-saken	76
5.2.4 Avsluttende refleksjon	85
5.3 Analyse av matrikulære forhold	86
5.3.1 Innledning	86
5.3.2 Matrikkelkartet	86
5.3.3. Analyse av sirkeleiendommer	101
5.3.4 Avsluttende refleksjon	104
6.0 Konklusjon	106
Etterord, kvalitetsheving av matrikkelen	107
Referanser	108
Litteratur	108
Forarbeider	109
Lover og forskrifter	109
Internettkilder	110

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for temaet

Oppgavens utgangspunkt er en utskiftningsforretning mellom Førde prestegård og gården Skei som ble avholdt i 1823. Utskiftningen ble behandlet i forskjellige instanser utover 1820-tallet før den ble endelig avgjort i 1829. Forretningen var regulert av Norges første særskilte utskiftningslov av 17. august 1821, hvor det hører til sjeldenhetene at det ble utarbeidet utskiftningskart. Dette ble derimot rekvirert i 1826 og utarbeidet av landmåler Aad Knutsson Gjelle i 1827. Kartet viser tilsynelatende ordnede eiendomsforhold, men ser man på Førde i dagens matrikelkart blir man derimot møtt med et annet inntrykk. Det er i dag i underkant av hundre sirkeleiendommer, umatrikulert grunn, og irrasjonelle eiendomsgrenser som går på tvers av bygninger og infrastruktur. Slike eiendomsforhold som kan danne grobunn for uklarhet og konflikt.

Figur 1: Kartutsnitt fra Aad Gjelles utskiftningskart. Kartet viser Førde sentrum med kirken omtrent midt i bildet.

Med dette som utgangspunkt ønsker vi å undersøke om utskiftningsforretningen på første halvdel av 1800-tallet kan forklare dagens eiendomsforhold ved å analysere betydningen av utskiftningsforretningen, og hvordan jordskifteretten i senere jordskiftesaker har vurdert denne utskiftningen.

Det eksisterer lite informasjon knyttet til utskiftningene etter 1821-loven. Ifølge Hans Sevatdal fantes det ikke et institusjonelt rammeverk som fanget opp og førte tilsyn om hva som faktisk ble utskiftet.¹ Dette medførte en mangel på dokumentasjon, og dermed kan informasjon ha gått tapt slik at vi vet lite om disse utskiftningene. Oppgaven kan dermed sekundært være et supplement til ytterligere granskningsarbeid som gjennomgår utskiftninger holdt etter 1821-loven.

Det bør nevnes at eiendomsforholdene har hatt en naturlig endring i tråd med samfunnsutvikling der Førde har gått fra bygd til by med industri og boligfeltutbyggelse, særlig fra 1960-tallet. Dette er også en periode der matrikkelsystemet går mot endring i form av en landsomfattende lovbestemmelse som ikke lenger belager seg på to forskjellige matrikkelsystem.

1.2 Problemstilling

Hovedproblemstillingen for oppgaven er:

- *Hvilke spor fra utskiftningen mellom gården Skei og Førde prestegård fra 1823-1829 finner vi for dagens eiendoms- og rettighetsforhold i Førde?*

Hovedproblemstillingen omhandler eiendoms- og rettighetsforhold i Førde som resultat av utskiftningen fra 1823-1829. Rettighetsforhold vil her gjelde rettigheter som senere har ført til egne matrikkelenheter, eksempelvis husmannsplasser og skogretter. For å kunne besvare hovedproblemstillingen er det utarbeidet to underproblemstillinger innen eiendoms- og rettighetsforhold. Disse underproblemstillingene vil ikke kunne besvare hovedproblemstillingen i sin helhet, men vil bidra til å avklare deler av den.

Underproblemstillinger:

- *Hvordan har jordskifteretten vurdert innholdet av utskiftningen fra 1823-1829 i nyere jordskiftesaker?*

¹ (Sevatdal 2017, s. 178)

- *Har utskiftningen i 1823-1829 hatt innvirkning på oppbygningen av dagens matrikkelkart i Førde?*

Den første underproblemstillingen tar utgangspunkt i utskiftningen fra 1823-1829. Behovene for utskiftning/jordskifte har vært i en dynamisk endring og må sees i sammenheng med samfunn, teknologi og kultur. I de senere årene har sakstypen rettsfastsettende dominert i jordskifteretten, i NOU 2019:17 fra justisdepartementet ble det uttalt at omtrent 60 % av alle saker for jordskifteretten er rettsfastsettende.² I tillegg skal jordskifteretten etter jordskifteloven § 3-13 fastsette rettsforholdene slik de er i rettsendrende saker. Med begrepet rettsfastsettende menes grensefastsettelse og rettsutgreiing. Tidligere utskiftninger med tilhørende kart og protokoll kan bli brukt som bevis i nyere jordskiftesaker for å underbygge påstander, eller svekke beviskraften til andre påstander. Et sentralt spørsmål knyttet til dette er hvordan jordskifteretten har vurdert utskiftningen fra 1823-1829 i senere saker, og hvilke konsekvenser dette har fått for eiendoms- og rettighetsforhold. Med jordskifteretten menes også her utskiftningsretten for saker før 1950.

Den andre underproblemstillingen knytter seg til dagens matrikkelkart i Førde sett i sammenheng med utskiftningen. Denne problemstillingen vil i hovedsak undersøke hvilke spor fra utskiftningen eksisterer i dagens matrikkelkart. Underproblemstillingen vil også undersøke den matrikulære usikkerheten knyttet til sirkeleiendommer i Førde, nærmere bestemt hvordan de oppsto og hvilken sammenheng dette eventuelt har med utskiftningen på 1820-tallet.

Det er hevdet at svært mange av utskiftningene som skjedde i forbindelse med 1821-loven ble kun utført for å unngå straffeskatt.³ Dette medførte at disse utskiftningene ikke førte til reelle endringer i eiendomsstrukturen. Dette er noe som vil bli gjennomgått senere i oppgaven.

1.3 Avgrensning

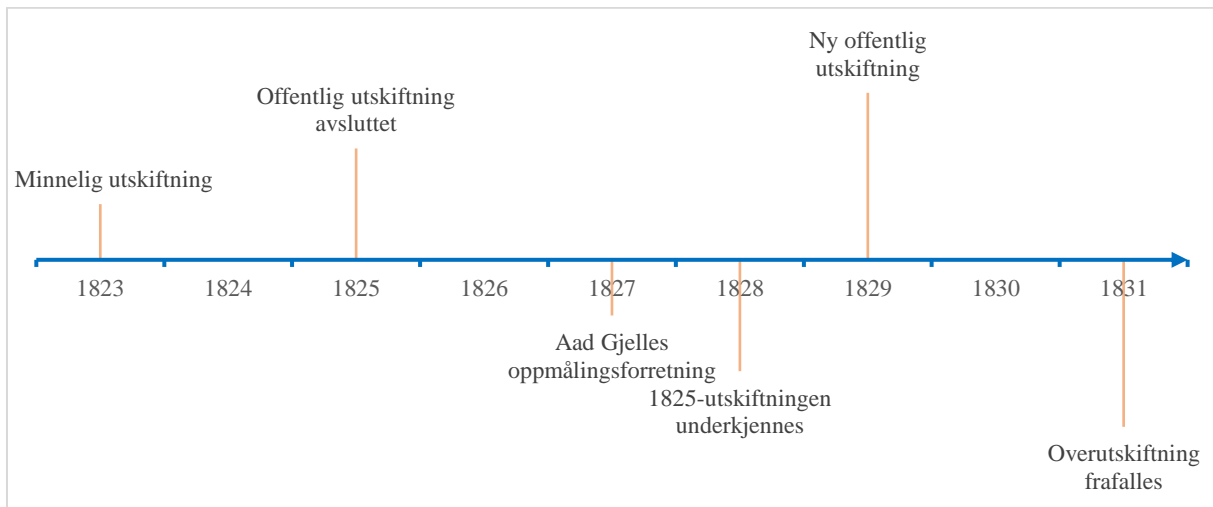
Oppgaven avgrenses til å omhandle sentrumsgårdene Skei og Førde prestegård med betegnelse henholdsvis gårdsnummer 21 og 22 i Sunnfjord kommune.⁴ Tilgrensende eiendommer til utskiftningsområde vil nevnes underveis i oppgaven uten videre utredelse. Vi

² (NOU 2019:17 Domstolstruktur, s. 123)

³ (Sevatdal 2017, s. 180)

⁴ Kommunenummer: 4647

vil kun ta for oss jordskifte- og utskiftningsaker som er i direkte tilknytning til de nevnte gårdene og områdene berørt i utskiftningen 1823-1829.

Figur 2: Tidslinje over utskiftningene mellom Førde og Skei på starten av 1800-tallet. Overutskiftningen i 1831 ble frafalt, slik at 1829-utskiftningen ble det gjeldene resultatet av utskiftningen.

2.0 Teorikapittel

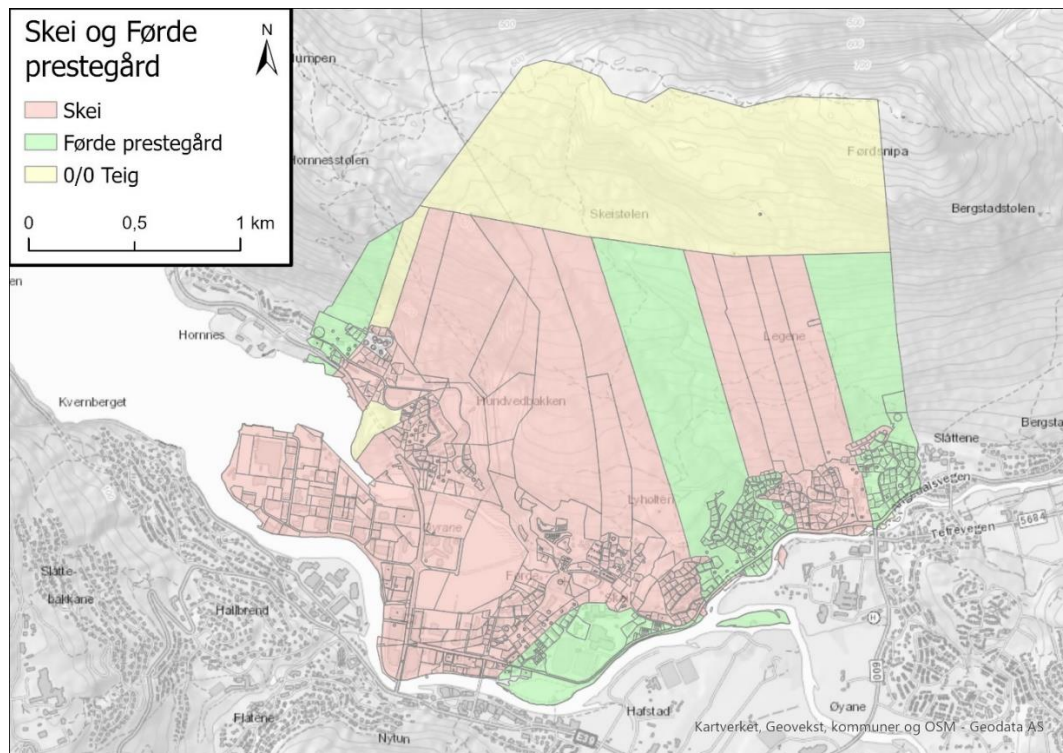
2.1 Innledning og historiske trekk

Med bakgrunn i forskningsspørsmålet vil de teoretiske betraktningene framstilles tematisk gjennom to hovedkomponenter, bestående av utskiftning/jordskifte og matrikulær utvikling. I tillegg vil andre teoretiske bidrag omtales kortfattet. Kapittelet vil også omtale enkelte funn som vil analyseres og kommenteres nærmere i analysekapittelet.

Eiendomsforhold blir påvirket av flere ulike faktorer og forhold. Dette medfører at teorikapittelet er bygget opp slik at hvert tema blir behandlet kronologisk og induvidelt, for å synliggjøre poengene og relevansen. Dette for å illustrere endringer og praktiseringer som videre kan påpeke utfordringene med dagens eiendoms- og matrikulære forhold i Førde sett i lys av utskiftningen 1823-1829. Med bakgrunn i dette, avgrenses den teoretiske tidsavgrensningen til starten av 1800-tallet og fram til moderne tid. Oppgaven vil likevel omtale enkelte momenter som ligger utenfor denne tidsavgrensninger for å gi historisk kontekst.

Om forskningsområdet

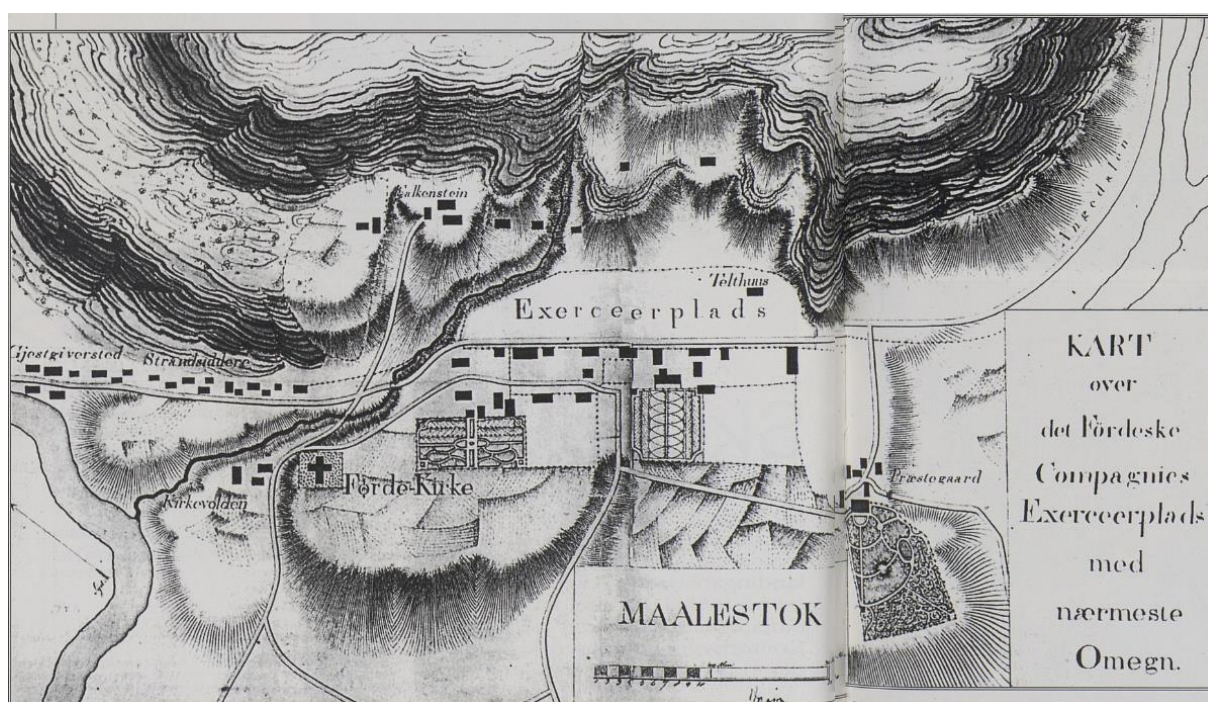
Forskningsområdet befinner seg over store arealer nord for Jølstra og omfatter i stor grad sentrumsområdet Førde i tillegg til gårdenes utmark opp mot fjellet.

Figur 3: Oppgavens geografiske avgrensning markert i farger.

Både gården Skei og Førde prestegård tilhørte storgården «Førde med Skei»⁵ som omfattet det meste av landjorda på nordsiden av Jølstra mellom Hornnes og Skytterkvia.⁶ Av futen Nils Busks jordebok fra 1626 går det fram at «Førde med Skei» tilhørte Apostelgodset i Bergen og var eid av Kongen. I forbindelse med salg av krongods ble storgården i 1666 delt inn tre: Indre- og Ytre Skei, og Førde Prestegård. Gården ble delt inn i to matrikkelgårder, Førde prestegård og Skei. I 1672 ble de tre gårdene kjøpt av sognepresten Peder Finde.⁷

Ytre Skei ble solgt ut fra Findeslekten i 1749 til major de Coucheron som dannet grunnlag for «Kapteinsgården». Indre Skei ble solgt ut fra slekten til sokneprest Nils Lund i 1770.⁸

Figur 4: Illustrasjonskart over innmarken i Førde fra 1838. Gården like øst for Førde kirke ved første parkkonstellasjon fra venstre er Ytre Skei, mens Indre Skei ligger like øst for Ytre. Førde Prestegård ligger sør-vest i kartet. Dette kartet kan kategoriseres som et kunstnerisk kart, og gjenspeiler reelle eiendomsforhold i liten grad, dermed faller kartet utenfor oppgavens forskningsområde og blir ikke omtalt nærmere.

⁵ Betegnelsen «Førde med Skei» blir i oppgaven brukt som en samlebetegnelse for gårdene.

⁶ (Djupedal 1998, s. 63)

⁷ (Djupedal 1998, s. 48)

⁸ (Førsund 1992, s. 257)

Sjøahola regnes som det tidligste sentrumsområdet i Førde. Helt fra 1600-tallet og antakeligvis enda tidligere har handelsvirksomhet vært tilknyttet plassen.⁹ Den første kremmeren synes å være Nils Halbrend i 1610.¹⁰ Handelen var på denne tiden regulert av Christian IV lov av 1604 som ga byene råderett over handelsvirksomhet. Det skal enda gå lang tid før Førde får bystatus og siden den gang har Christian IV lov for lengst utgått, men måten dette ble organisert på var at handelsmenn i Sjøahola var registrerte borgere i Bergen og kunne dermed drive handel på tettstaden.¹¹ Dette ble videre liberalisert gjennom lov om Bergens byprivilegier fra 1702 som lot kjøpmenn fra Bergen opprette «*krømmerleier*» på bygdene.¹² En vesentlig faktor for virksomhetene i Sjøahola var transport. På denne tiden var det i stor grad jektefarten som fraktet varene til plassen. En av transportbidragsyterne på 1800-tallet var Søren Hielm Friis som hadde egen jekt og drev handel med Bergen.¹³ På denne tiden hadde også Sjøahola fått konkurranse av Hafstad som ligger på sørsiden av Jølstra. Her hadde det også etablert seg handel og gjestgiveri, noe som førte til at Sjøahola mistet sin sentrumsfunksjon. En annen faktor til Sjøaholas stagnasjon var elveløpets endringer som problematiserte handelen.¹⁴ Den siste kremmeren i Sjøahola gikk konkurs på 1870-tallet og dermed ble det slutten på handelen i Sjøahola.¹⁵ Gjestgiveriet ble lagt ned i 1857.¹⁶ På Gjelles kart fra 1827 ser vi lokaliseringen av Sjøahola nordvest for kirken som har bystrukturelle indikasjoner til forskjell fra gårdenes tunsammensetning.

⁹ (Djupedal 1998, s. 6)

¹⁰ (Djupedal 1998, s. 28)

¹¹ (Djupedal 1998, s. 77)

¹² (Djupedal 1998, s. 78)

¹³ (Djupedal 1998, s. 20)

¹⁴ (Djupedal 1998, s. 27)

¹⁵ (Djupedal 1998, s. 19)

¹⁶ (Djupedal 1998, s. 77)

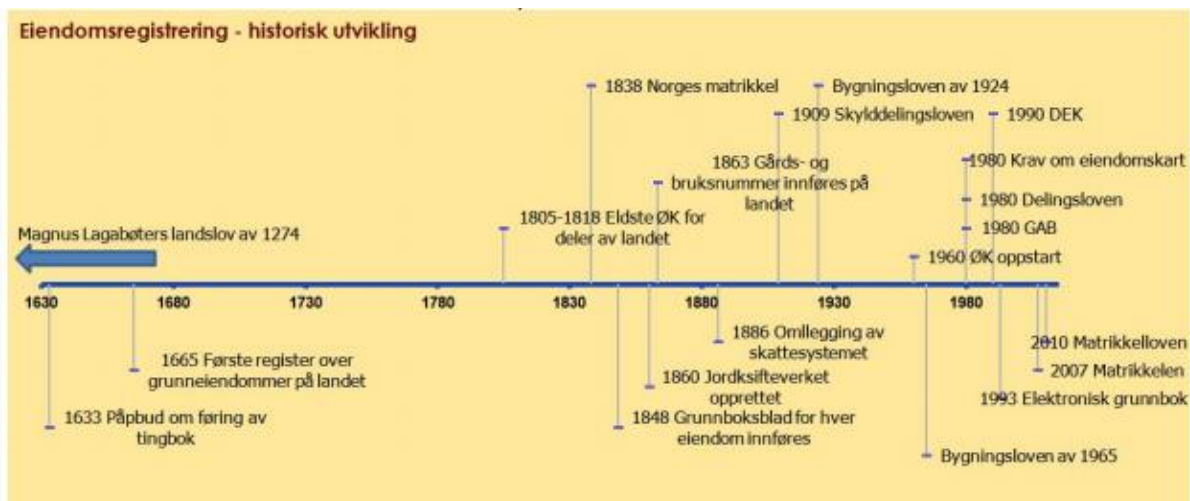

Figur 5: Kartutsnitt fra Aad Gjelles situasjonskart, kartet viser de sentrale områdene i Førde på starten av 1800-tallet.

2.2 Matrikulære forhold og grunnbok

2.2.1 Innledning

For å kunne forstå utviklingen i eiendomsforholdene etter utskiftningen på 1820-tallet, må deler rundt eiendomsregistreringssystemet på denne tiden forklares. I tråd med avgrensningen vil dette delkapittelet i hovedsak ta for seg matrikulære forhold og utvikling fra 1800-tallet og fram til moderne tid.

Figur 6: Tidslinje over den historiske utviklingen av eiendomsregistreringen i Norge.¹⁷

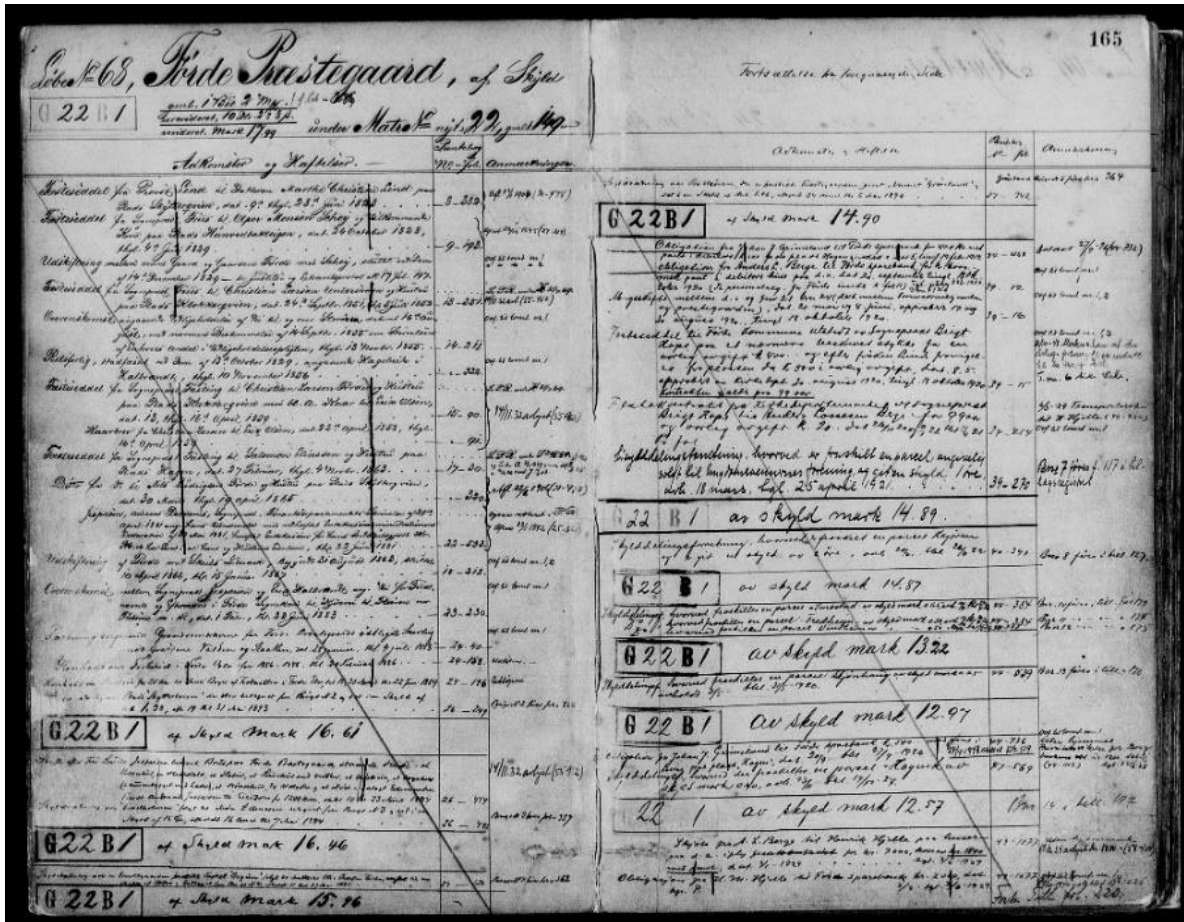
Fram til delingsloven trådte i kraft i 1980 var det matrikulære systemet i Norge delt i to; det landsmatrikulære systemet og det bymatrikulære systemet. Skillet mellom systemene gjenspeiler seg blant annet i praktisering av deling og opprettelse av nye grunneiendommer gjennom oppmåling i byene og deling av skyld på landsbygden. I Førde var det det landsmatrikulære systemet som var gjeldende. Dette framkommer blant annet av panteregistrene, der Førde prestegård er betegnet med løpenummer.¹⁸ Dermed vil videre delkapittel sette søkelyset på det landsmatrikulære systemet og dens utvikling fram til delingsloven ble innført i 1980.

Eiendomsregistrering i Norge har i stor grad hatt sammenheng med beskatning. Eksempelvis ved behov for ekstra inntekter til krigføring, har staten ofte tydd til økt og effektivisert skattlegging. På landsbygda var skatteevnen avhengig av jorda og bruken på eiendommene.¹⁹ Disse delkapitlene vil ikke beskrive skattesystemene i hver enkelt matrikkel, men vil istedenfor ta for seg hovedlinjene av utviklingen i registreringsystemet.

¹⁷ (Kartverket 2015, s. 13)

¹⁸ Løpenummer ble kun benyttet i det landsmatrikulære systemet.

¹⁹ (Juvkam 1954, s. 5)

Figur 7: Panteregister for Førde Prestegård. Eiendommen er betegnet med «løbeno» (løpenummer) og har oppgitt skyld, dette bekrefter at eiendommen var en del av det landsmatrikulære system.²⁰

2.2.2 Matrikulære forhold 1800-tallet

På starten av 1800-tallet var det det vi i dag kaller for «Den Gamle Matrikel» som var det rådende systemet for eiendomsregistrering. Denne ble utgitt mellom 1665 og 1670, og er også kjent som 1665-matrikkelen. 1665-matrikkelen var eiendomsregisteret for jordeiendommer helt fram til den ble avløst av 1838-matrikkelen.²¹ Formålet med 1665-matrikkelen var å kartlegge eiendommens innhold og skatteevne.²²

På 1720-tallet ble det satt i gang et arbeid med en ny matrikel. Forarbeidet med denne matrikkelen kom i 1723. Nytt for denne var blant annet at skylden skulle endres til hartkorn og skulle beregnes på ny for alle jordeiendommer. Nummerering av gårdene ble også

²⁰ Sunnfjord tingrett nr. II.A.e.5 /1884 – 1956, s 165 <https://www.digitalarkivet.no/tl20070820570566>
²¹ (Sevatdal 2017, s. 237)
²² (Juvkam 1954, s. 9)

innført.²³ Arbeidet med ny matrikkel møtte imidlertid hard motstand og ble skrinlagt i 1724.²⁴ Bakgrunnen for den harde motstanden er ikke kjent, men Sevatdal antyder at mostanden hadde sammenheng med at folket fryktet for økte skatter.²⁵ Nummersystemet som var med i forslaget ble likevel videreført. De eiendommene som ble betegnet, fikk en betegnelse med et nummersystem som ble basert på tinglag eller fogderi. Betegnelsene for henholdsvis gården Skei og Førde prestegård var 4 og 149.

I 1838-matrikkelen ble nummereringssystemet endret. I tillegg til matrikkelnummer for gårdene, fikk hvert enkelt bruk også et løpenummer. Dette nummeret ble innført for å bøte på den økende problematikken knyttet til oppdeling av jordeiendommer. Under arbeidet med 1838-matrikkelen ble det nedsatt en distriktsmatrikuleringskommisjon og en hovedmatrikuleringskommisjon som hadde til hensikt å taksere jordeiendommer.²⁶ For forskningsområdet har vi funnet hovedmatrikuleringskommisjonen for Skei og Førde prestegård fra 1824,²⁷ året etter den minnelige utskiftningen. Disse kan fortelle oss hvilke bruk som fantes på tiden, og hvem som eide de.

The image shows a handwritten document with columns of text and numbers. The text is written in cursive and includes names like 'Skei' and 'Førde'. There are several rows of data, with numbers and names written in the columns. The document appears to be a list of land parcels or a tax record.

Row	Parcel Name	Parcel Number	Run Number	Other Info
1	Skei	1	2	15 2808
2	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
3	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
4	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
5	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
6	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
7	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
8	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
9	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
10	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
11	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
12	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
13	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
14	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
15	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
16	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
17	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
18	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
19	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
20	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
21	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
22	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
23	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
24	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
25	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
26	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
27	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
28	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
29	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
30	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
31	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
32	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
33	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
34	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
35	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
36	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
37	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
38	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
39	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
40	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
41	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
42	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
43	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
44	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
45	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
46	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
47	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
48	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
49	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
50	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
51	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
52	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
53	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
54	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
55	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
56	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
57	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
58	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
59	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
60	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
61	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
62	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
63	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
64	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
65	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
66	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
67	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
68	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
69	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
70	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
71	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
72	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
73	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
74	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
75	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
76	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
77	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
78	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
79	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
80	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
81	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
82	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
83	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
84	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
85	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
86	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
87	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
88	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
89	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
90	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
91	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
92	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
93	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
94	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
95	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
96	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
97	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
98	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
99	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16
100	Førde prestegård	3	1	66 393 1 16

Figur 8: Utdrag fra hovedmatrikuleringskommisjonen 1824. Her ser vi at det eksisterer tre bruk på Skei

²³ (Juvkam 1954, s. 12)

²⁴ (Juvkam 1954, s. 12)

²⁵ (Sevatdal 2017, s. 240)

²⁶ (Nedrebø 2017, s. 414)

²⁷ Hovedmatrikuleringskommisjonen, nr. 098 /1824, Sogn og Fjordane fylke, tilgjengelig fra: <https://www.digitalarkivet.no/ma20130102016710>

Nytt Matrik.no.	Gammlt Matrik.no.	Det nye Matrikul Nummers		Ethvert Løbenummers							
		N a v n.	Løbe- num- mere.	N a v n.	D y f f d e r.	Gamle Etyld.	Nye Etyld.		S u m.		
							Etyld. baler.	Dr.	Etyld. baler.	Dr.	Etyld.
						Transport					169 3 14
						Col. B. M. L. Emor.					
18	44	Førde Hovedfogd.	59	Erdalsdal	Elias Madsen	2	3	3	2		
			60	Do.	Steffen Olsen	1	2	3	13	6	1 15
19	42	Fosen	61	Fosen	Die Olsen	1 18	1	3	3	1	3 3
20	16	Hornæs (Hollnæs)	62	Hornæs	Peder Andersen	22½	1	4	23		
			63	Do.	Steffen Olsen	22½	1	4	1		
			64	Do.	Mads Johannsen	1 21	2	4	11	6	3 11
21	4	Skeid	65a	Skeid	Capitain Christensen	2 7	3	2	9		
			65b	Do.	Handelsmand Hjortdal	5	1	1	13		
			65c	Do.	Vensmand Fald	2 12	3	3	23		
			66	Do.	Lieutenant Müller	1	1	2	6		
			67	Do.	Ingebrigt Andersen	1 1	5	3	21	14	4
22	149	Førde (Førde) Præstegaard	68	Førde Præstegaard	Sognepræst Friis	1 2	10	2	8	10	2 8
23	10	Elaatten ytre	70	Elaatten ytre	Anders Nielsen	19½	2	2	13		
			71	Do.	Hans Siurisen	19½	2	2	16	5	1 5
24	10	Hjælle (Hjælle)	69	Hjælle	Hans Thorstensen	2 4½	3	3	2		
			72	Do.	Morten Ananiasen	1 15½	3	2	4	7	6

Figur 9: Utklipp fra 1838-matrikkelen for Nordre Bergenhus amt, s. 99. Her ser vi blant annet det nye og det gamle matrikelnummeret til Skei og Førde Prestegård samt løpenummeret til brukene.

I 1886 ble matrikkelen endret på ny. Matrikelnumrene ble endret til gårdsnummer, og løpenummer ble erstattet med bruksnummer. Gårdsnumrene forble de samme, mens bruksnumrene startet på 1 for hver enkelt gård. Nummerbetegnelsen ble gjeldende på landsbasis med innføring av delingsloven i 1980, og er i dag det gjeldende nummereringssystemet.

2.2.3 Skylddeling

Skylddeling ble først påbudt etter forordning av 18 desember 1764. Forordningen bestemte i hovedsak at hvis en fradeling av en eiendom skulle være gyldig, måtte fradelingen skje i form av en forretning utført av seks menn ledet av sorenskriveren. Denne forretningen hadde som formål å merke og beskrive grensene og utføre en verditaksering.²⁸ Det jordpolitiske virkemidlet tinglysing ble benyttet for å sikre at dette ble gjort. Dette medførte at kun eiendommer som ble fradelt ved skylddeling kunne tinglyses. I 1845 ble «*Lov om Delings- og Skyldsætningsforretning*» innført. Denne overførte ansvaret for skylddelingen over til fogden istedenfor sorenskriveren, med mindre partene forlangte at sorenskriveren skulle holde forretningen.²⁹ Fogden skulle også oppnevne fire lagrettemenn til å holde forretningen. Denne loven ble videreført til skyldelingsloven av 1909, i kraft i 1910. Her var det lennsmannen som fikk ansvar for å oppnevne tre skylddelingsmenn til å holde skylddelingsforretningen.

²⁸ (NOU 1973:31 s. 6)

²⁹ (NOU 1973:31 s. 6)

Skylddelingsmennene var i hovedsak lokale lekmenn som hadde tidvis varierende kunnskaper. Dette medførte at både grensemerkingen og grenseskildringen kunne være svært mangelfulle.³⁰ I forarbeidene til delingsloven blir det uttalt at skyldelingsordningen med lekfolk er trolig hovedgrunnen til at Norge har et høyt antall grensetvister i forhold til sammenlignbare land.³¹

2.2.3 Oppmåling- og skylddelingsforretning

Selv om Førde var en del av det landsmatrikulære systemet, vet vi at bygningsloven av 1924 var innført i sentrumsområdene. Dette er bekreftet gjennom opplysninger i gammel grunnbok, der man finner «oppmåling- og skylddeling» tinglyst før 1965, da ny bygningslov ble innført. Den tidligste tinglyste oppmåling- og skylddelingsforretningen som gruppen har funnet i Førde er fra 1945.³²

Bygningsloven fra 1924 var den første felles bygningsloven i Norge. Med sin ikrafttredelse i 1929 ble den gjeldende for alle byer, kjøpsteder og ladesteder. Loven var også gjeldende for tettsteder på landsbygda med en byggestruktur lik byene.³³ Ved denne loven ble det innført en oppmåling- og kartleggingsplikt for de nevnte områdene, jf. bygningsloven 1924 § 57. Denneplikten gjaldt ved hjemmelsovergang, herunder omsetning og arv samt opprettelse av ny eiendom. Hjemmelsbrev kunne ikke tinglyses med mindre målebrev var tidligere tinglyst eller ble tinglyst samtidig. Tinglysing kunne likevel skje hvis det var klart at kart- og oppmålingsforretning var rekvirert og betalt. Skylddeling skulle uavhengig av oppmåling gjennomføres for landkommunene, dermed kan denne forretningstypen finnes under benevnelsen «*oppmålings- og skylddelingsforretning*».

³⁰ (Mjøs 2016, s. 664)

³¹ (Ot.prp.nr.70 2004-2005, s. 23)

³² Vi vet dog ikke eksakt hvor i Førde loven var gjeldende og når dette ble innført i Førde. Vi har ikke lyktes i å finne vedtekter fra den tidligere kommunen Førde som kan fortelle oss noe om dette.

³³ (Solli 2017, s. 299)

G.Nr. 21 bnr. 105 i Førde

Navn: Skei - E I K E L Y

055 1432 0000653

Dagbok- nr.	Dagbok- ført	Hjemmelsdokumenter	Pante- bok	Areal (i by- Skyld.	Anm.
1114	7/12- 1945	Skylddelingsforretning hvorved d.e. ble utskilt fra bnr. 25, avholdt 30/11, gbf. 11/12 1945.	A 11	0,15	
1115	7/12- 1945	Målebrev for d.e. av 24/11 1945, gbf. 11/12 1945. Skjøte tgl. 3/3 1924 gir Andreas Martinus Olsen Erdal hjemmel til bnr. 25.	A 11	1895m ²	

Figur 10: Utklipp fra gammel grunnbok for eiendommen 21/105. Vi kan se at det ble holdt en skylddelingsforretning der et målebrev ble utarbeidet. Dette bekrefter at bygningsloven 1924 var gjeldende i Førde sentrum så tidlig som i 1945.

I 1965 kom det en ny landsdekkende bygningslov. Denne loven videreførte oppmålingsplikten, men nå også for tettbygde strøk, jf. bygningsloven 1965 § 62. Fylkesmannen (nå statsforvalteren) hadde også anledning etter § 62 til å pålegge oppmålingsplikt i områder som kunne ventes å bli tettbebygde. For denne loven gjaldt oppmålingsplikten fradeling, omsetting og arv, dersom eiendommen ikke var tilstrekkelig oppmålt fra før. Samtidig som loven ble innført, ble tinglysingsloven tilføyd § 12 a. Paragrafen forbød tinglysing av hjemmelsdokument om ikke målebrev var tinglyst, eller ble tinglyst samtidig som hjemmelsdokumentet. Dette ble dog senere endret slik at målebrevet kunne midlertidig erstattes med attest fra kommunens bygningsråd på rekvirert og betalt oppmålingsforretning,³⁴ likt 1924-loven.

I en artikkel skrevet av Gunnar Gundersen i Kart og Plan, blir det hevdet at flere kommuner hadde som praksis å tinglyse attesten om at oppmålingen var rekvirert og betalt, slik at hjemmelsovergangen kunne tinglyses uten at oppmåling ble foretatt.³⁵ Gundersen anslår at i perioden 1965-1980 ble 100 000 slike attester utstedt uten at noen oppmåling ble utført. Om dette skjedde i Førde, skal vi undersøke nærmere i analysekapittelet.

Oppmålingen ble nærmere regulert av forskrifter. Forskriften for 1924-loven, utgitt i 1947, angir en rekke bestemmelser for utførelsen av oppmålingsforretningen.³⁶ Den skulle bestyres av oppmålingssjefen i kommunen, og i tillegg skulle det oppnevnes et kartvitne til forretningen. Utførelsen skulle gjøres med justert redskap og tilsluttes *polygonettet* hvis dette

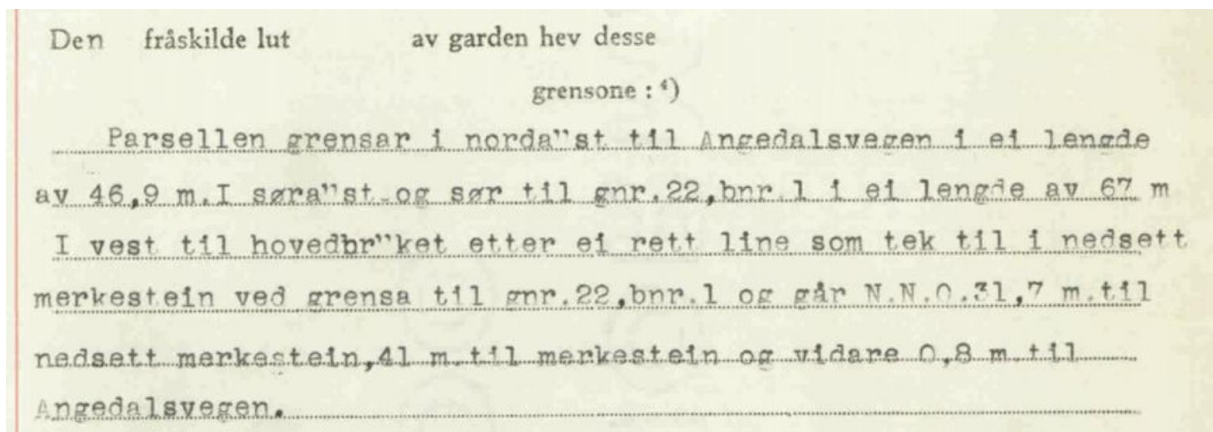
³⁴ (Ot.prp.nr.50 1977-1978, s.4)

³⁵ (Gundersen 2014, s. 62)

³⁶ (Kaas 1957, s. 144)

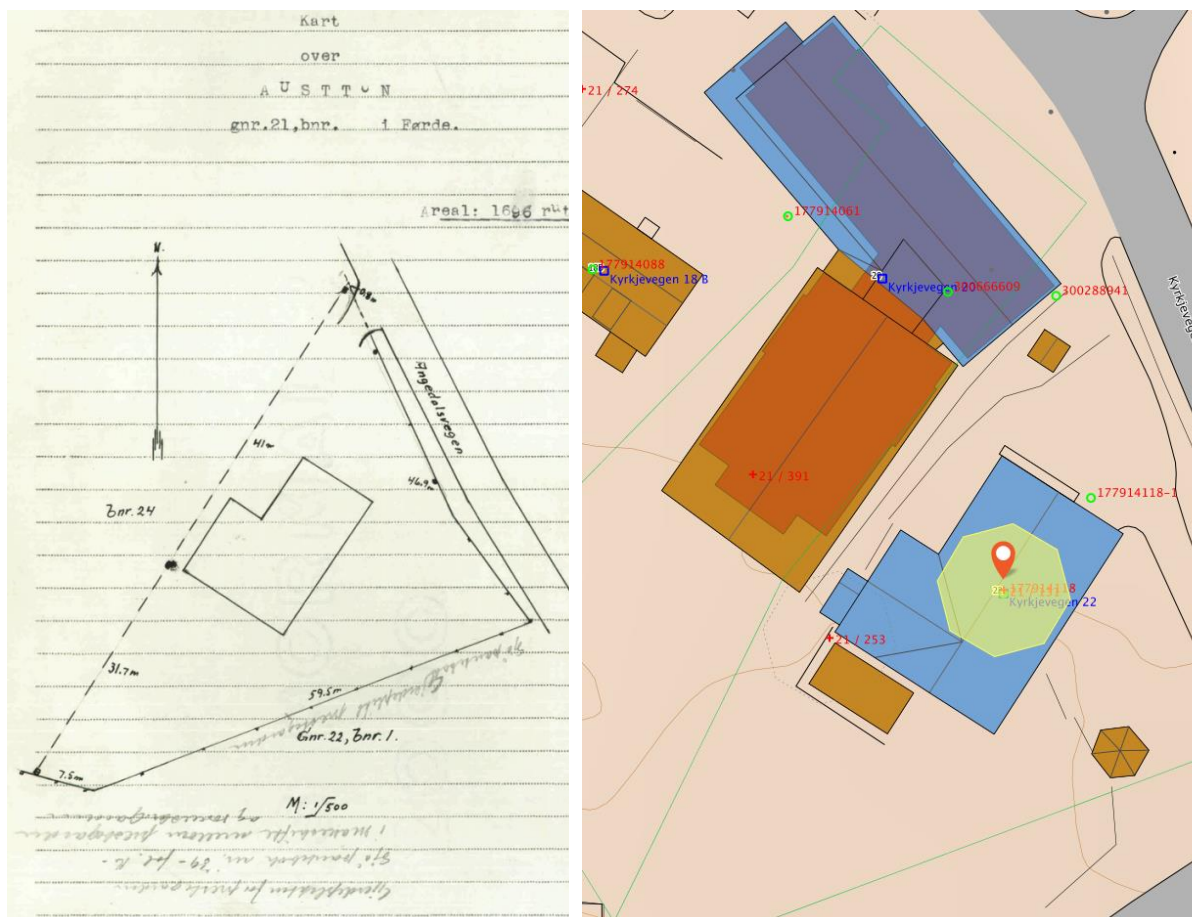
var etablert, med mindre oppmålingssjefen fant det unødvendig. Kartene som ble utarbeidet i forbindelse med 1924-loven skulle være i målestokk 1:500 og skulle kunne benyttes til en nøyaktig oppkonstruksjon av grensene.³⁷

Siden eiendommene fremdeles ble delt ved skylddelingsforretning, ble grensene merket og beskrevet som i en ordinær skylddeling. I forskriften er det også spesifisert at rekvirenten av forretningen var selv ansvarlig for å innkalle naboer til forretningen i. Rekvirenten var også ansvarlig for å anskaffe grensemerker. I en oppmåling- og skylddelingsforretning fra 1950 i Førde, ble grensene merket med merkesteiner.

Figur 11: Utklipp av kart- og skylddelingsforretningen til eiendommen 21/131. Merkesteiner er benyttet som grensemerker.

³⁷ (Kaas 1957, s. 146)

Figur 12: Til venstre: Situasjonsskart for eiendommen gnr./bnr. 21/131. Til høyre: Eiendommen ligger registrert som sirkeleiendom i dagens matrikkelkart.

For bygningsloven 1965, var forskriften angående oppmåling lik 1924-loven fram til ny forskrift trådte i kraft 1. august 1969. Nytt for denne forskriften var at oppmålingen skulle nå tilknyttes kommunens fastmerkenett. Hvis dette ikke fantes i området, skulle fastmerker settes ut og måles inn senere.³⁸ Dersom oppmålingen var knyttet til fastmerkenettet, skulle kartet ha rutenett og koordinatfortegn. Oppmålingen skulle foretas med pålitelig måleutstyr. Ordlyden for kartet ble også endret i vesentlighet. I 1947-forskriften skulle kartet kunne benyttes til «en nøyaktig oppkonstruksjon av grensene», mens i 1969-forskriften skulle kartet vise endelige grenseforløp og påføres alle grensemål. Dette medførte at kartene skulle utføres i høyere kvalitet enn etter forrige oppmålingsforskrift. Bestemmelsen om at kartene skulle tilknyttes fastmerkenett medførte også at kartene kunne rekonstrueres nøyere, og eventuelt benyttes til eiendomskartverk.

³⁸ (Kommunal- og arbeidsdepartementet 1969, s. 9)

Selv om oppmålingsplikten i utgangspunktet var ufravikelig, gjaldt den ikke for avhending og bortfeste av større sammenhengende eiendommer. Dette var gjeldende for både bygningslovene av 1924 og 1965.

Oppsummert så var det i hovedsak to store endringer som skjedde i forbindelse med overgangen mellom lovene. For det første ble definisjonen på hvor loven skulle gjelde utvidet ved innføringen av bygningsloven 1965. Den andre vesentlige endringen gjaldt utførelsen av oppmålingen og kartleggingen av eiendommene. Dette skillet oppsto ved forskriften i 1969.

Eiendomsgrenser som ble oppmålt etter 1924- og 1965-loven, faller vanligvis inn under begrepet «tilsvarende forretning» i dagens matrikkellov.³⁹ At de tidligere oppmåling- og skylddelingsforretningene faller innenfor denne definisjonen har betydning for retting av matrikkelen. Dette vil omtales nærmere i delkapittelet som omhandler matrikulær usikkerhet.

Systemet med oppmåling- og skylddeling var gjeldende i store deler av Førde sentrum inntil delingsloven ble innført i 1980.

2.2.4 Delingsloven og DEK

Da delingsloven av 1978 trådte i kraft i 1980, fikk Norge en felles lov for hele landet angående deling, kartlegging og registrering av eiendommer. Skylddeling ble nå erstattet med kart- og delingsforretning. Arbeidet med kart- og delingsforretninger tilsvarte i høy grad det eksisterende systemet fra de tidligere ordningene i bygningslovene.⁴⁰

For at en eiendom skulle deles, måtte det nå gjøres med en delingsforretning og en tilhørende kartforretning. I delingsforretningen ble eiendommen skilt ut og opprettet, jf. delingsloven § 3-2. I kartforretningen, som inngår i delingsforretningen, skulle den nye eiendommens grenser merkes og måles inn nøyaktig og kartlegges, jf. delingsloven §§ 2-5 og 3-1. Resultatet av disse forretningene var et målebrev som skal vise nøyaktig beliggenhet og grenser for den utskilte eiendommen. Til målebrevet skulle det også medfølge et målebrevskart, som viste grensene og grensemerkenes «art», jf. § 2-5.

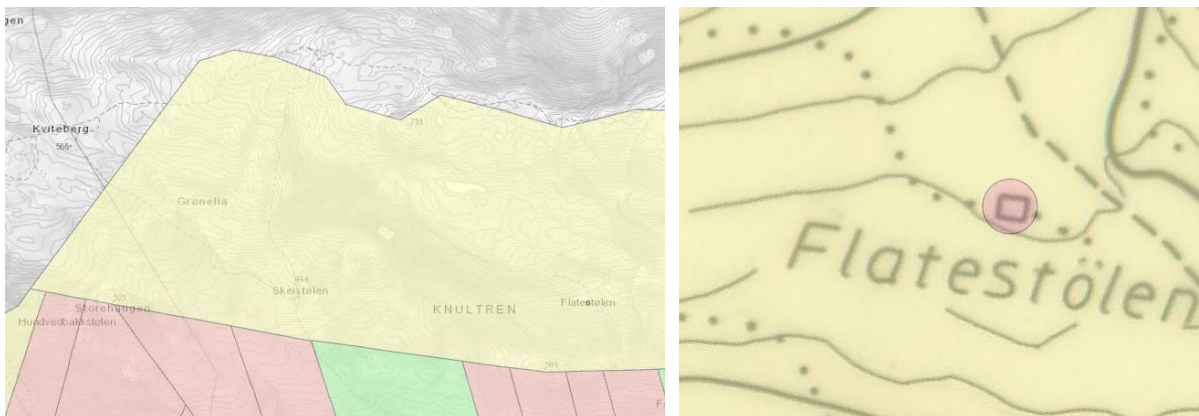
En vesentlig endring som skjedde i forbindelse med delingsloven, var at oppmålingsplikten ved avhending av eiendom forsvant. Dette medførte at eiendommer som ikke var oppmålt fra

³⁹ (Ot.prp.nr.70 2004-2005, s.177)

⁴⁰ (Ot.prp.nr.70 2004-2005, s. 23)

før, ikke lenger registreres ved en eventuell omsetning, slik som bygningslovene av 1924 og 1965 hadde bestemmelser om.

Begrepet punktfeste ble også innført i forbindelse med delingsloven. Punktfeste er tomtefeste der eiendommen er registrert som en sirkel med tilknytning til et punkt, som regel en bygning. Tomtefestelovens § 16 angir at dersom størrelsen på tomten ikke er avtalt, skal den være på én dekar. Forskriften til delingsloven angir også at kommunene kan stedfeste punktfeste uten målinger i marken, dersom de finner det forsvarlig. I studieområdet vårt er det et punktfeste som befinner seg i et område med uregistrert jordsameie.

Figur 13: Til venstre, kartutsnitt av studieområdet. Til høyre, nærbilde av festetomten som er registrert som punktfeste.

I forbindelse med delingslovens tilhørende forskrift kapittel 12, fikk kommunene ansvar for å føre eiendomskart. Disse reglene anga at kommunen skulle føre inn grenser, grensepunkter og registreringsnummer for grunneiendom i kommunens hovedkartverk. Målestokken skulle være i 1:500, 1:1000 eller 1:2000. Hvis kommunen ikke hadde utarbeidet eiendomskart i disse målestokkene, skulle eiendomskartverket føres inn i økonomisk kartverk dersom det eksisterte og var tjenlig. Forskriftene til delingsloven satte ikke noen krav ovenfor kommunen angående eiendomskartverk utenom en tilrådning om at dette burde utarbeides.⁴¹ Kartverkene skulle kontinuerlig holdes ajour med målebrev, registreringsbrev mv.

I 1990 startet arbeidet med å utarbeide digitalt eiendomskart (DEK). Eiendomsgrenser i DEK ble i hovedsak etablert gjennom vektorisering av økonomisk kartverk ved fylkeskartkontoret, og registrering av målebrev ved kommunene. Senere ble også

⁴¹

(Mjøs 2016, s. 670)

jordskiftesaker inkludert. Målet med DEK var i utgangspunktet å etablere et mest mulig fullstendig kart, der kvalitet ikke var i fokus.⁴²

I forbindelse med delingsloven ble også GAB-registeret innført. GAB-registeret var en forkortelse for grunneiendom- adresse og bygningsregisteret. GAB var et register over alle enheter i grunnbøkene i tillegg til andre relevante data som var sentralt for offentlig planlegging, samt opplysninger om adresser og bygninger.⁴³

I forbindelse med matrikkelloven av 2005 ble DEK sammen med GAB konvertert til matrikkelen i perioden 2007-2009 kommune for kommune.⁴⁴ Dette medførte at feil og mangler fra de tidligere registrene, ble videreført til matrikkelen.

2.2.5 Økonomisk kartverk

Med tanke på at store deler av DEK er basert på økonomisk kartverk (ØK), er det nødvendig å kjenne til hvordan ØK ble utarbeidet og hvordan eiendomsgrensene ble kartlagt.

Når det her er snakk om Økonomisk Kartverk peker vi på 1960-tallets kartleggingsprosjekt av landets areal som hadde til formål å få oversikt og etablere et kart til anvendelse for blant annet arealplanlegging og jordregister. Det skal her sies at økonomisk kartverk tidligere har vært initiert, men uten å ha resultert i noe konkret på grunnlag av kostnader forbundet med en slik kartlegging på begynnelsen av 1800-tallet. Spørsmålet om økonomisk kartlegging ble på nytt tatt opp på starten av 1900-tallet, noe som nok en gang ikke materialiserte seg i noe håndfast. Mjøs og Leiknes påpeker at dette skyldtes en kompetansestrid mellom Norges Geografiske oppmåling⁴⁵ (NGO) og utskiftningsvesenet.⁴⁶

Gjennom 1950-tallet ble det på lokalt hold startet opp økonomisk kartlegging i flere kommuner, og i 1957 ble Kartkomiteen (Folstad komitéen) nedsatt for å kontrollere økonomisk kartlegging fram mot en felles løsning for ØK.⁴⁷ Komiteens forslag om et Kartråd ble opprettet ved stortingsvedtak i 1961.⁴⁸ Kartrådet skulle koordinere fylkeskommunale og kommunale kartarbeid som var planlagt igangsatt, eller som allerede hadde startet planlegging

⁴² (Kartverket 2015, s. 12)

⁴³ (Kartverket 2015, s. 12)

⁴⁴ (Kartverket 2015, s. 12)

⁴⁵ I dag Kartverket

⁴⁶

(Mjøs 2016, s. 665)

⁴⁷ (Mjøs 2016, s. 665)

⁴⁸ (Paule 1997, s. 58)

av kartleggingen. I 1964 vedtok Stortinget «Landsplan for økonomisk kartverk» hvor det ble foreslått at det skulle kartlegges et areal på 135 000 km² over 15 år i målestokk 1:5 000 og 1:10 000.⁴⁹

Figur 14: Øk-kart over Førde

I fylkestingsmøte for Sogn og Fjordane 21. desember 1961 ble det stilt spørsmål om eiendomsgrensene skulle være med i kartverket. I den forbindelse oppstod det omfattende diskusjoner om hvorvidt eiendomsgrenser skulle være med eller ikke. Datidens fylkesmann poengterte at eiendomsgrenser var en klar forutsetning for kartleggingen.⁵⁰ Dette forteller noe om hvor viktig eiendomskartlegging var for fylket. I Sogn og Fjordane var det Norkart AS som sto for kartleggingsarbeidet.⁵¹

Organiseringen rundt Økonomisk kartverk var omfattende både når det gjaldt involverte aktører, arbeidsoppgaver og kartleggingsomfang. Jordskifteverket ble tildelt ansvaret for eiendomskartlegging gjennom sine lange tradisjoner med oppmåling, kartografi og

⁴⁹ (Mjøs 2016, s. 665)

⁵⁰ (Paule 1997, s. 43)

⁵¹ (Paule 1997, s. 43)

grensepåvisning. Jordskifteverket hadde ansvaret for kartlegging av eiendomsgrenser fram til fylkeskartkontoret ble etablert i 1977.⁵²

Retningslinjene for eiendomskartleggingen ble gjort generelle da arbeidsomfanget var vesentlig. En forutsetning for eiendomskartleggingen var at kun lett påviselige grenser skulle registreres. Retningslinjene anga at kun eiendommer over 5 daa og utenfor regulert område skulle tas med.⁵³ En svakhet med dette var at eiendommer som var mindre enn dette og som tidligere kun var opprettet med skylddeling ikke ble kartlagt i forbindelse med ØK.

Metoden for å kartlegge grensene ble gjort gjennom signalering av grensemerker. Disse signalene var enten av plast eller finérplater i størrelsen 60*60 cm. Fargen var hvit for å skape kontrast til terrenget. Signalplatene ble ofte festet i trær eller på staker for å gjøre de synlige i flyfotoene,⁵⁴ om naturligvis kan tenkes å medføre unøyaktighet. Det var heller ikke noen krav til at grunneier måtte være med for å påvise eiendomsgrensene. Ifølge Haraldstad varierte det hvorvidt grunneier i det hele tatt var med på slike påvisninger.⁵⁵ Dette vil variere ut ifra lokale forhold, men likevel illustrerer det en vesentlig mangel ved denne kartleggingen. Det er anslått at kun 50% av eiendomsgrensene ble signalert.⁵⁶

De analoge ØK-kartene fikk påskriften «Grensene er ikke rettsgyldige».⁵⁷ Men i nyere rettspraksis, ser vi at grenser fra ØK kan ha bevisverdi. I LG-2009-60801 uttaler lagmannsretten at «*Grensene som framgår av økonomisk kartverk er ikke i seg selv rettskraftige og har følgelig liten bevisverdi alene*». Mens i LB-2005-130492 legger lagmannsretten betydelig vekt på eiendomsgrensene slik de kommer fram i ØK i en grensetvist. Dermed kan grenser fra ØK over tid ha fått bevisverdi, selv om det i utgangspunktet ikke var ment slik.

Ser vi fram imot digitaliseringens inntog med DEK kommer det enda en feilkilde ved vektorisering av eiendomsgrensene. Digitaliseringen av ØK er anslått til å være 2-4 meters forskjell fra terrenget.⁵⁸

Oppgaven benytter to ulike ØK-kart. Den første kartserien for Førde er ajourført i 1965 og har kart-id AM081-5-3 og AM081-5-4. Den andre kartserien er av nyere opphav, men er ikke

⁵² (Mjøs 2016, s. 666)

⁵³ (Paule 1997, s. 80-81)

⁵⁴ (Paule 1997, s. 81)

⁵⁵ (Haraldstad 2013, s. 258)

⁵⁶ (Mjøs og Leiknes 2017)

⁵⁷ (Haraldstad 2013, s. 258)

⁵⁸ (Mjøs 2016, s. 666)

datomerket. ØK-kartene er tilgjengelig fra Geonorge sin kartkatalog-tjeneste som N5Raster2 WMS.⁵⁹ Disse kartet kan benyttes som WMS-lag i ArcGIS Pro.

2.2.6 Matrikulær usikkerhet

De foregående kapitlene illustrerer noen av kildene til usikkerheten i dagens matrikkelkart. Flere av feilene og manglene i de foregående registrene ble videreført. Dette delkapittelet vil søke å belyse flere av feilkildene i dagens matrikkelkart, herunder matrikkelkartet for studieområdet i Førde.

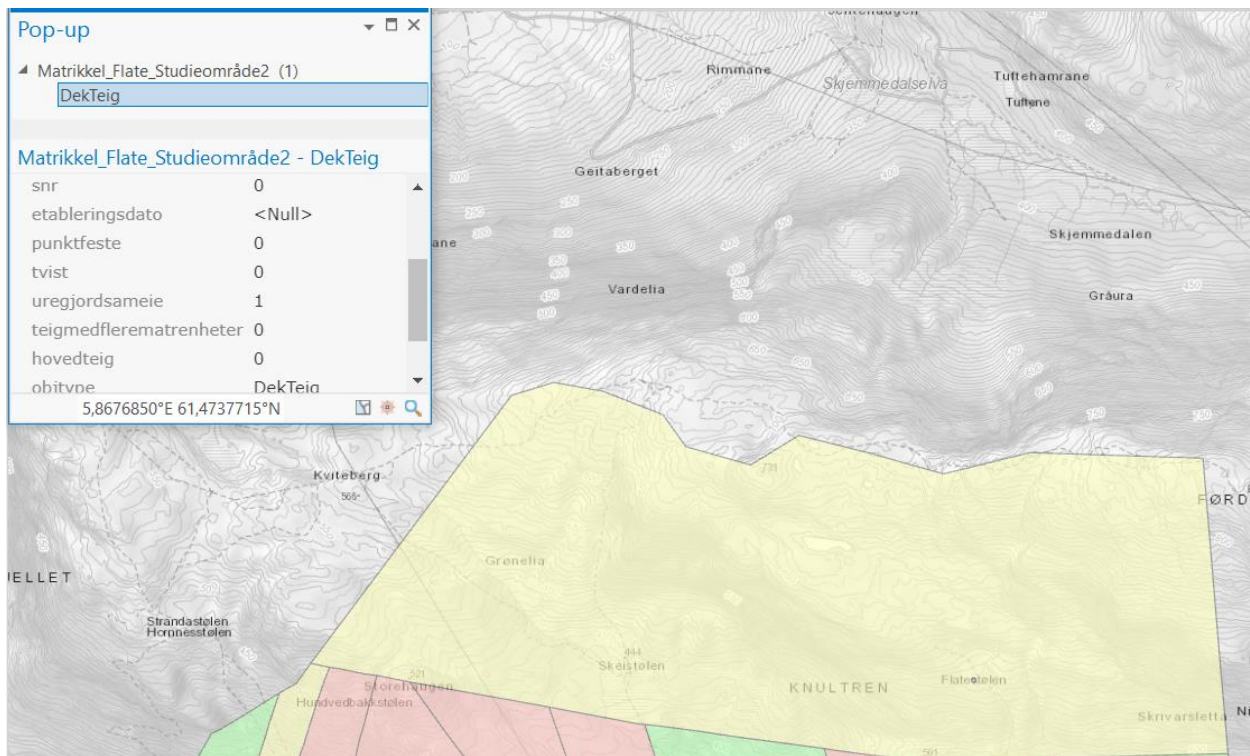
Sentralt for denne oppgaven er begrepet «sirkeleiendommer». En sirkeleiendom er en eiendom som er registrert i matrikkelkartet som en åttekantet polygon der eiendommen er antatt til å ligge. Størrelsen på disse åttekantene er som oftest rundt 98 m², men størrelsen kan variere.⁶⁰ Eksempelvis er polygonet tilknyttet Førde kirke på ca. 400 m². Sirkeleiendommene oppsto når en matrikkelenhet i helhet manglet grenseinformasjon.⁶¹ For Førde vet vi at flere av eiendommene som i dag er registrert som sirkeleiendom har tinglyste målebrev etter de tidligere bygningslovene. Dette vil vi komme tilbake til senere i kapitlene som omhandler funn og analyse.

Et annet usikkerhetsmoment i matrikkelkartet er såkalte 0/0-eiendommer. Dette er eiendomsteiger som ligger i matrikkelkartet med gårds- og bruksnummer 0/0. Disse teigene er betegnet som eierløse. Innenfor studieområdet er det flere 0/0-eiendommer. Oppgaven vil undersøke noen av disse.

⁵⁹ WMS-kartlaget er tilgjengelig fra: <https://kartkatalog.geonorge.no/metadata/bd23cc07-45d3-4346-a8cd-e8c9f506656e>

⁶⁰ (Kartverket 2015, s. 13)

⁶¹ (Kartverket 2015, s. 13)

Figur 15: Kartutsnitt av den øverste 0/0-teigen. Denne er registrert i matrikkelen med "uregistrert jordsameie"

2.4 Utskiftning og jordskifte

2.4.1 Innledning

Sentralt for oppgaven er et situasjonskart med tilhørende protokoll. Dette kartet er utarbeidet i forbindelse med utskiftningen 1823-1829. For å kunne forstå nevnte dokument knyttet til utskiftning er det sentralt å ha kunnskap til begrepet utskiftning og hva begrepet innebærer. Oppgaven vil også undersøke utskiftning og jordskifte i et historisk perspektiv, slik at både eldre og nyere lovgivning vil være relevant. De kommende delkapitlene skal gi en innføring i relevante trekk ved lovverket sett opp mot utskiftnings-saken i Førde. Oppgaven følger tre utskiftninger og en jordskiftesak fra ulike perioder som omfatter omtrentlig samme geografiske avgrensning.

Begrepene utskiftning og jordskifte brukes med samme meningsinnhold. Skillet mellom når begrepene ble brukt er i forbindelse med jordskifteloven av 1950, der utskiftning blir brukt før loven og jordskifte etter.⁶² Denne oppgaven vil benytte seg av betegnelsen utskiftning fram til 1950, og deretter jordskifte. Begrepet utskiftning går ut på å endre fysiske og rettslige forhold

⁶² (Sevatdal 2017, s. 166)

mellom gårdsbruk for å effektivisere og individualisere bruken. Virkemidler for å oppnå dette er blant annet å oppløse teigblandinger ved å samle teigene til større sammenhengende areal, oppløsning av klyngetun gjennom utflytting og oppløsning av sameie og sammenslåing i skogen. I senere tid har begrepet blitt videre og mer omfattende.

Behovene for utskiftning og jordskifte vil i stor grad gjenspeile seg tiden og omstendighetene. Videre kapittel skal ta for seg lovgivningene tilknyttet utskiftings- og jordskiftesakene oppgaven skal analysere.

2.4.3 Utskiftningsloven av 1821

I 1821 fikk Norge sin første særskilte utskiftningslov -«*Lov, angaaende Jord og Skovs Udsifting af Fælledskap*». Denne ble vedtatt 17. august 1821, og bestod av 17 paragrafer. Hensikten med loven var å koordinere en mer effektiv og rasjonell eiendomsstruktur som blant annet skulle bedre driftsvilkårene for enheter som var preget av tun- og teigblanding.

Det er noen særegne elementer ved loven som er verdt å kaste et ekstra lys over. Det var blant annet bestemt at en utskiftning i utgangspunktet skulle utføres i minnelighet.⁶³ Formålet med dette var å holde kostnadsnivået nede for både staten og partene.⁶⁴ Loven legger derfor opp til at utskiftningen skulle basere seg på avtaler mellom eierne og særdeles liten innblanding fra fagkyndige. Sentralt for denne oppgaven er utskiftningen som startet i 1823. Utskiftningen baserte seg i starten som minnelighet, der skogen, innmarken, husmannsplasser og ørene⁶⁵ skulle utskiftes. Dette ble avtalt mellom partene etter at utskiftningsloven av 1821 var vedtatt.

Dersom det oppsto uenigheter i utskiftningssaken, kunne man henvende seg til «*Forligelses-Commissionen*».⁶⁶ Dette var en egen kommisjon som hadde som formål å megle i private tvistemål. Ble man heller ikke enige ved dette stadiet, gikk saken videre til retten. Retten på denne tiden var en skjønnsrett, der utskiftningen ble styrt av sorenskriveren og fire skjønnsmenn. Rettsreglene som omhandler denne delen av loven beskrives i § 8. I 1820-årene i Førde var det Nils Landmark som var sorenskriver.⁶⁷

⁶³ Med minnelig utskiftning mens avtalebasert utskiftning.

⁶⁴ (Sevatdal 2017, s. 177)

⁶⁵ Ørene → Holmer/øyer rundt elveutløpet til Førdefjorden.

⁶⁶ (Sevatdal 2017, s. 176)

⁶⁷ (Djupedal 1998, s. 84)

Loven ga ingen direkte garanti mot å lide tap. Likevel inneholder loven et vilkår som minner om likeverdig arealbytte i form av «*Jord mot Jord*», jf. utskiftningsloven § 7. Et annet perspektiv ved en form for tapsgaranti var at leilendingen kunne gå imot jordeierens begjæring om utskiftning dersom han kunne fremlegge «... *særdeles Naturaarsager la hindringer i veien for Udskiftningen*», jf. § 4. Hva *særdeles Naturaarsager* kunne inneholde kommer an på den enkelte situasjonen.⁶⁸

En annen side ved loven som er interessant, var innførelsen av straffeskatt. Formålet var å effektivisere utskiftningen. Dette beskrives nærmere i utskiftningsloven § 6. Den sier blant annet: «*Eierne af de Gaarde, som otte Aar fra denne Lovs Kundgiørelse maatte befindes ikke at være udskiftede*». Eierne fikk dermed åtte år på å utføre en utskiftning. Dersom denne ikke fant sted, skulle de betale en straffeskatt som skulle tilsvare den «*almindelige Landskat af samme med en Fjerdepartes Forhøielse*». Denne paragrafen ble møtt med motstand og var gjeldende fram til 1827. Etter en vurdering ble utsettelsen gjentatt atter en gang. Det ble sett på som en inngripende metode for å effektivisere utskiftningen. Paragrafen ble endret ved et lovtilllegg i 1827. Vedtaket beskrev at økningen i landsskatten for ikke-utskiftede gårder skulle tre i kraft først i 1838. Landsskatten ble derimot avvirket i 1836.⁶⁹

Innledningsvis i loven gir § 1 enhver eier hjemmel til å kreve utskiftning av alle typer fellesskap. Ikke bare sameie, men også teigdelt fellesskap.

I kilden som beskriver den minnelige utskiftningen, erkjennes det enighet mellom «*Beboere og Brugere af Gaarden Førde med Schey*». Ettersom utskiftningen baserer seg på avtaler, inneholder den færre elementer enn det utskiftningsloven fra 1821 skulle tilsi. Ut ifra dokumentet får man ikke opplysninger om eventuelle tvister og uenigheter. Slike problemstillinger kan ha blitt løst innbyrdes mellom eierne før avtalene ble inngått.

I § 7 utdypes det at «*enhver Lodhavende, som ønsker at udskiftes af Fælledsskab, frit for, først at forsøge i Mindelighed...*». Dette gjenspeiler seg i den minnelige utskiftningen. Der ble det enighet om å utskifte gårdens skog, husmannsplasser og øyer/holmer.

⁶⁸ (Aasmundtveit 2002, s. 12)

⁶⁹ (Langnes 2011, s. 130)

Aar 1823 den 31te Octöber bleve vi undertegnede Beboere og Brugere af Gaarden Førde med Schey enige angaaende Udsiftningen af Gaardens Skov, Huusmands pladse og de ved Skudøløken fra Fastlandet adskilte Øer (Ørene Kaldede) saaledes som følger.

Figur 16: Erklæring om enighet angående minnelig utskiftning 31. oktober 1823

Videre i § 7 nevnes det at «et skriftlig Document opsættes over saadan Forening, hvori den, enhver Lodeier tildeelte Eiendoms Beliggenhed, tillige med dens Grændser, Strækninger og Rettigheder beskrives». Den minnelige utskiftningen inneholder nevnte opplysninger om de enkelte bruks grenser og strekninger. Opplysninger om grensene og grensemerkene er også grundig beskrevet, slik at de enkelt kunne stedfestes. Det benyttes utelukkende grensemerker som kors i stein/bjerg/trær. Beskrivelsene inneholder hvilke skogteiger, husmannsplasser og eventuelle øyer som tilhører hvert enkelt bruk. Dette er i henhold til lovens § 16 som sier, «Grændselinien imellem de udskiftede Lodder betegnes med saadanne kjendelige Skjel og Mærker, som Stedet frembyder eller tillader».

5. Kors i et fladt Bjerg ovenfor Gamlestølsqvien. Gjerde.
6. Kors i en rund Steen midt i Stølsveien ovenfor Gamlestølsqvien.

Figur 17: Utklipp fra grensebeskrivelsen i minnelig utskiftning 1823. Et eksempel som beskriver grensemerker

Det ble ikke utarbeidet et situasjonskart etter denne minnelige utskiftningen i 1823. Dersom det skulle konstrueres, var det rekvirenten av kartet som hadde hatt ansvaret for kostnaden. Dette beskriver loven i § 9, og lyder som følger «Situationskarters Optagelse til Brug ved Forretninger paa Aastedet maae ikke paabyrdes Utskiftningsforretningens Reqvirent, men vil han eller nogen anden Paagjældende have den Strækning, som skal udskiftes, kunstmæssigen opmaalt, og Kart derover optaget, bliver det for hans Regning». Som man ser åpner man opp

for situasjonskart dersom behovet og ønsket foreligger. Dette blir mer sentralt i senere lovgivning, hvor det blir mer eller mindre et krav i utskiftningssaker.

Utskiftning av utmarken var en sentral del av 1821-loven. Utmarken ble ofte inndelt i «hjemmeutmark» og den fjernere utmarken. Førstnevnte er ofte den marken som ligger utenfor innmarksbeite knyttet til gården. Mens den fjerne utmarken ligger høyt til fjells, og vil omfatte snaufjellet.⁷⁰ Loven sier at eiendommene og rettigheter skulle fordeles nøyaktig og ikke minst med riktighet. Skogens ulike kvaliteter skulle vurderes og vektlegges. Samtidig skulle servituttene tilknyttet utmarken fremlegges. Holmer, øyer og «*tangstrande*» skulle være en del av utskiftningen, jf. § 14.

2.4.4 Utskiftningsloven 1857

I 1863 startet en større utskiftning mellom Skei og Førde Prestegård. Denne utskiftningen fulgte jordskifteloven 1857. Dermed vil det være sentralt å omtale denne loven nærmere. Denne tidsperioden på midten av 1800-tallet ble kalt for «*Det store hamskiftet*». Perioden hadde utgangspunkt fra den industrielle revolusjon. Flere og nyere redskaper og en mer markedsorientert produksjon var en stor og viktig endring.⁷¹ Det ble vekst i både økonomi og folketall. Det ble flere og flere utskiftninger, og det ble mer klart for folk at utskiftning var en forutsetning for å kunne modernisere samfunnet.⁷²

I 1857 ble den nye utskiftningsloven vedtatt og tredde i kraft 1. januar 1859. Stortinget erkjente at 1821-loven ikke hadde gitt nok fremgang som ønsket. I tillegg til ny lovgivning ble det også opprettet et eget organ som skulle ha spesialkompetanse til å avgjøre materielle problemstillinger, og i tillegg ta stilling til tvister tilknyttet grenser og rettigheter. Staten ansatte derfor egne fagkyndige som ble sendt til Sverige der kart- og agronomiske kunnskaper skulle innhentes.⁷³ Dette organet ble kalt for «*Utskiftningsvesenet*» og ble opprettet i 1859. Disse skulle inneha kompetanse knyttet landmåling, økonomi og verdsetting.⁷⁴ Dette er også en svært viktig del av domstolens arbeidsoppgaver i dagens jordskiftevirksomhet.

I Førde-saken bestod utskiftningsorganet av en utskiftningsformann og to utskiftningsmenn. Under utskiftningen i 1863 hadde Dietrichson rollen som utskiftningsformann. Rollene som

⁷⁰ (Sevatdal 2017, s. 111)

⁷¹ (Berntsen Rudi u.å)

⁷² (Sevatdal 2017, s. 182)

⁷³ (Ravna 2007, s. 212)

⁷⁴ (Sevatdal 2017, s. 183)

utskiftningsmenn ble gitt til gårdbrukerne Ingvald Andersen Fængestad og Annanias Steffensen Horstad. Spørsmålet om habilitet blir også nevnt i forretningen. Begge blir erklært habile, siden de verken er part eller har andre interesser i saken. Samtidig ble det utnevnt to supleanter,⁷⁵ som het Elias Ingvaldsen Solem og Thomas Olsen Solem.

Et nytt element som kom ved denne lovgivningen, var at man ikke skulle lide tap. Det var heller ikke nok å fremlegge et krav for utskiftningsorganet. Kravet skulle granskes opp mot de faktiske forhold i skifteområdet. I denne prosessen tok organet stilling til om en eller flere av gårdene kunne lide tap. Dette finner vi igjen i dagens jordskiftelov under § 3-18.⁷⁶

2.4.5 Utskiftningsloven 1882

Den 13. mars 1882 ble det innført en ny «*Lov om Utskiftning*». Denne loven innførte ingen store prinsipielle endringer, men var et resultat av en stor gjennomarbeiding og modernisering⁷⁷. Utskiftningsvesenet, som ble opprettet i 1859, fikk en ny benevnelse, kalt «*utskiftningsrett*». Gjennomførelse av skylddelingsforretninger som var nødvendige i forbindelse med utskiftningen var et nytt element som ble innført.

I 1934 startet en større utskiftning på gården Hornes, som i øst grenser mot Førde prestegård og Skei. Det vil være naturlig å omtale denne utskiftningen, siden den grenser til forskningsområdet. I forbindelse med utskiftningen på Hornes oppsto det en tvist om grensen mellom Hornes og Førde/Skei. Denne utskiftningen gikk etter 1882-loven og vil være relevant til oppgaven.

Utskiftningsretten fikk også hjemmel til å løse tvister mellom skiftefeltet og tilgrensende naboeiendommer. Dette gikk ofte ut på å løse tvister om gjerdehold og diverse andre typer grenser som var forbundet med skiftefeltets yttergrenser og nabogrenser. Utskiftningsretten kunne avgjøre slike grensetvister etter som de fant mest hensiktsmessig, jf. Utskiftningsloven 1882 § 21. Dette medførte at utskiftningsretten kunne avgjøre omtvistede grenseløp utenfor partenes påstander.

Ettersom det ble innført ny lov, fikk vi også en ny sakstype. Nå kunne bruksordning føres som egen sak. Elementene i sakstypen og hva den inneholdt, var rettet mot regler for bruken i et sameie og dens ressurser. Dette vil rette seg inn mot f.eks. beiterettigheter, bruk av skog, jakt

⁷⁵ «Supleant er en vararepresentant eller en stedsfortreder», (Store norske leksikon)

⁷⁶ (Sevatdal 2017, s. 184)

⁷⁷ (Sevatdal 2017, s. 186)

og fiske osv.⁷⁸ Sentralt i Førde og i utmarka var det områder som ble nyttet til disse elementene. Det å etablere regler om bruksordning er en sentral faktor slik at man hadde enighet på tvers av eiendommene om ulike ressurser.

2.4.6 Jordskifteloven 1950

I 1950 ble det innført en ny lov. Loven gikk hovedsakelig ut på modernisering og oppdateringer. Samtidig ble det innført en vesentlig forbedring av de administrative og prosessuelle forholdene.⁷⁹ Utskiftningsbegrepet ble faset ut og ble erstattet av begrepet jordskifte. Det kan beskrives som en fellesbetegnelse for avgjørelser som treffes av jordskifteretten om eiendommer som det er vanskelig å bruke på en hensiktsmessig måte.⁸⁰

Kompetansen til jordskifteretten ble i 1950 utvidet. Grensegangssaker ble utvidet til også å gjelde grenser for evigvarende bruksretter.⁸¹ Dette betyr at en eier kan kreve at jordskifteretten i en egen sak, kan klarlegge, merke og beskrive grenser for fast eiendom og evigvarende bruksrett.⁸²

Da 1975-saken ble rekvirert og igangsatt, var det 1950-loven som var gjeldende. Loven skiller mellom offentlig jordskifte og minnelig jordskifte. Det var som tidligere sameie og teigblanding som var gjenstand for jordskifte.

I Førde ble det som kjent krevd jordskifte 19. november 1975. Vilkårene for å kreve jordskifte omfatter kapittel 1 i loven, der § 1 sier at «*eigedomar som ligg i hopehav*». Det som blir regnet som hopehav kommer fram av § 2 nr. 1 og 2, og omfatter grunn som ligger i sameie mellom de ulike brukene, dvs. jordsameie. Hopehav omfatter også bruk som har enkelte teiger med slik plassering som hindrer eier å bruke teigen på en tjenlig måte. Vilkårene ble vurdert opp mot forholdene i skiftefeltet. Etter befarung mente retten at forholdene på stedet ikke kunne være til hinder for å få et tjenlig jordskifte. Et jordskifte ville også medføre en oppløsning av sameie slik at hvert bruk fikk full råderett over det området de fikk tildelt. I tillegg ville den uklare eiendomsgrensen mellom inn- og utmark bli klarlagt. Vurderingene av vilkårene ble tatt stilling til ved en orskurd/kjennelse og avgjort ved en slutning.

⁷⁸ (Sevatdal 2017, s. 187)

⁷⁹ (Sevatdal 2017, s. 187)

⁸⁰ (Falkanger 2019)

⁸¹ (Jordskifteloven 1950)

Det var i denne loven vurderinger knyttet til tapsgarantien ble iverksatt. Det var i 1950-loven det ble lovfestet en form for garanti mot å lide tap. Dette kommer til uttrykk under § 3 nr. 1-5. Siden Førde ikke hadde bystatus under sakens start, kunne det fremmes jordskifte etter § 3 nr.1.

Saken ble behandlet som et offentlig jordskifte. Dermed ble kravet framsatt for jordskiftedommeren i Indre Sunnfjord jordskiftesokn der fellesskapet hadde sin tilhørighet, jf. jskl. § 12(1). Etter § 12 skal opplysninger om brukene, eierne, naboer og andre som har tilknytning til skifteområdet. Dette blir nevnt i rettsboken. Det er to eiendommer som er saksøkere i denne saken. Opplysningsvesenets Fond er eier av begge eiendommene (gnr. 21, bnr. 24 og gnr. 22 og bnr. 1). Det er 27 saksøkte bruk og 3 naboeiendommer som er tilknyttet saken.

2.4.7 Jordskifteloven 1979

I 1979 ble det vedtatt en ny jordskiftelov. Som nevnt tidligere skulle utskiftning/jordskifte omhandle problemstillinger knyttet til felleskap, teigblanding og sambruk. Da 1979-loven ble innført omfattet jordskifte også konkrete problemstillinger som grunneiere og andre rettshavere ønsket å finne løsninger på.⁸³

Jordskiftesaken i Førde som er omtalt i forrige kapittel gikk over en periode på ni år. I denne perioden ble den nye jordskifteloven innført. Derfor er det nødvendig å se saken i lys av denne loven. Det er derfor nyttig å se om jordskifteretten tok stilling til enkelte deler av den nye jordskifteloven i en sak som primært ble behandlet av 1950-loven. Etter gjennomgang av rettsboka har vi funnet enkelte paragrafer fra 1979-loven som er ble anvendt i saken. Det ble lagt ned forbud mot å forringe verdien av skiftefeltet, jf. § 60. I forbindelse med saken ble det holdt delingsforretning i samsvar med § 86, jf. § 87. Det ble søkt om fradeling av en skogteig på et bruk som lå under det offentlige jordskifte.

2.4.8 Utskiftningskart

Formålet med dette kapittelet er å belyse et sentralt element i utskiftningsvirksomheten tilbake i tid. Utskiftningskart var et element i flere utskiftningsforretninger tilbake på 1800-tallet. Det

⁸³ (Sevatdal 2017, s. 195)

var ikke før i 1859 det ble innført en obligatorisk utarbeidelse av kart i forbindelse med utskifting. Fra og med 1859, og fram til moderne tid er det estimert at det er utarbeidet rundt 60 000 utskiftningskart på landsbasis.⁸⁴

I Førde ble det som kjent tegnet et situasjonskart i forbindelse med utskiftingssaken fra 1823-1829. Kartet ble utarbeidet av vossingen Aad Knutsson Gjelle. Gjelle var en respektert karttegger som hadde sitt virke i Bergen og utover i distriktene på Vestlandet. Han utøvet sitt landmålerarbeid i 26 år.⁸⁵

Ettersom utskiftningskart var en viktig del av utskiftingen, var det allikevel varierende kvalitet i kartene for 200 år siden. Kvaliteten og nøyaktigheten til hvor man var på eiendommen var noe som kunne svinge fra lav til høy. Om det var innmark eller utmark hadde betydning. Det var essensielt at man kunne knytte konkrete ting som bygninger, veier, gjerder og elementer i terrenget som enkelt kunne visualiseres og stedfestes i et kart. Dersom man kom langt til fjells eller i skogområdet, var det naturligvis færre konkrete elementer som kunne knyttes opp mot et kart.⁸⁶

I forbindelse med en utskifting over gården Skei og Førde prestegård i 1863 ble det tegnet et utskiftningskart. Kartet skulle illustrere innmarken mellom brukene. En forskjell i utskiftningskartene fra det nevnte kartet i 1827 og 1864, var det tidligste kartet omhandlet en del av utmarken til gården Skei og Førde prestegård. Det siste kartet i 1864 tok kun for seg innmarken. Dette har noe å si i forbindelse med kvaliteten til kartet og om nøyaktigheten/kvaliteten står i stil med virkeligheten.

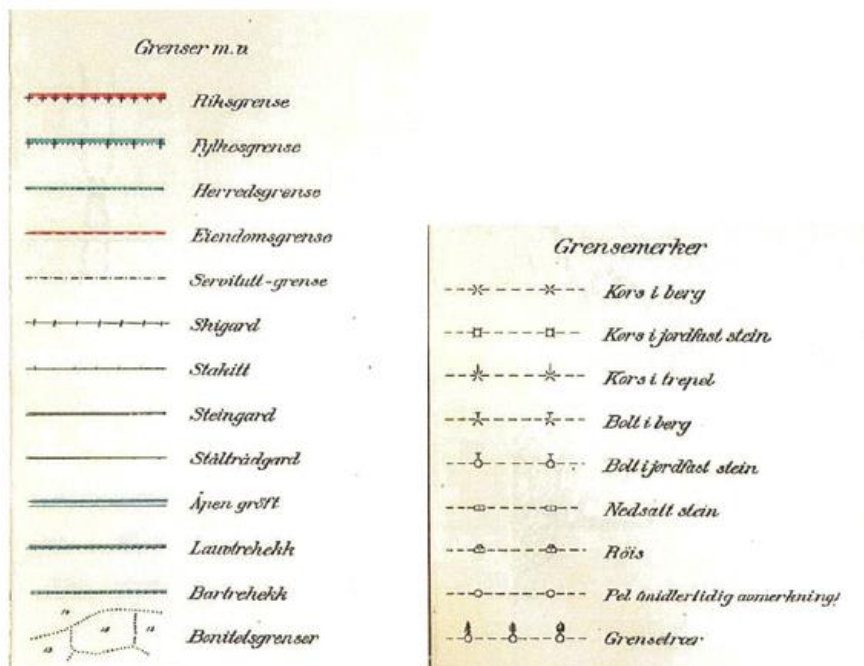
Et element ved utskiftningskartene var hvordan karttegnerne brukte visuelle symboler for å illustrere elementene i eiendoms- og rettighetsstrukturen. Det fantes ingen reglement/veiledere som beskrev hvordan grenser, grensemerker, gjerder etc. skulle illustreres i kartet før 1859-loven ble innført. Det gikk derimot flere år før man fikk en offentlig veileder som satte standarden for hvordan utskiftningskartene skulle se ut. I 1921 lanserte landbruksdepartementet en veileder hvordan karttegnerne skulle lage kartene i forhold til symbolbruk.⁸⁷

⁸⁴ (Sevatdal 2017, s. 384)

⁸⁵ (Dick 2020)

⁸⁶ (Sevatdal 2017, s. 385)

⁸⁷ (Sky 2009, s. 621-622)

Figur 18: Utklipp fra veiledningen fra 1921 (Utarbeiding av jordskiftekart, utgitt av landbruksdepartementet i 1921).

Det vil være interessant å undersøke hvilke varianter Gjelle brukte da han tegnet kartet tilbake på 1820-tallet.

Hovedsakelig inneholdt kartene et tittelfelt. Dette feltet inneholdt: navn på gården, jurisdiksjon (tinglag/fogderi), innmark- og/eller utmark, målestokk og karttegner. I noen tilfeller hvem som rekvirerte forretningen. I 1859 ble det innført reglement knyttet til kartenes innhold. Hvis man sammenligner tittelfeltet fra kartet i 1827 og 1864, oppdager man noen likheter.⁸⁸

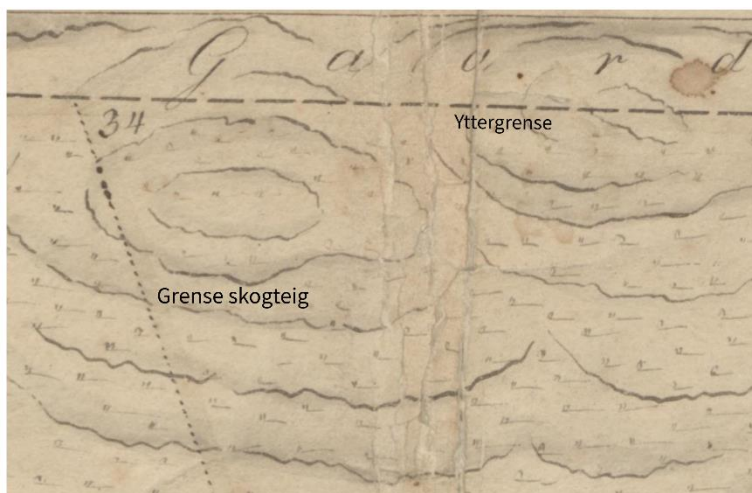
⁸⁸ (Sky 2009, s. 621)

Figur 19: Tittelfelt med informasjon til utskiftningen

Et vesentlig element er hvordan eiendomsgrensene, bruksrettsgrenser og grensemerker gjenspeiler seg i utskiftningskartene som er sentrale for denne oppgaven. Det er en viktig faktor når utskiftningskartene med tilhørende grensebeskrivelser, protokoller og dommer skal analyseres senere i oppgaven.

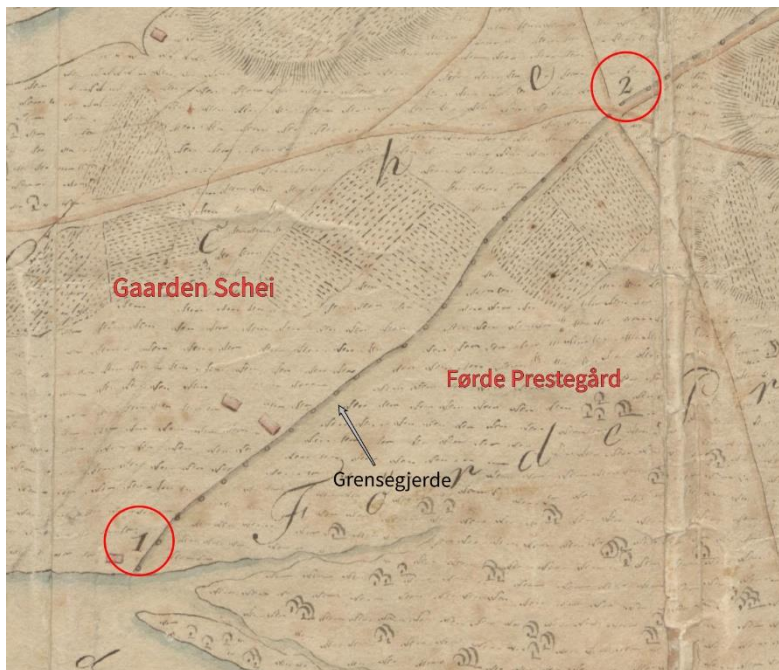
Gjelle brukte stiplede linjer for å illustrere yttergrensene i skiftefeltet. Linjen var klar og tydelig, slik at man enkelt kunne skille skiftefeltet fra tilgrensede gårder. For å illustrere skillet mellom skogteigene, ble en mindre stiplet variant bruk. Den kan minne om en prikket linje.

Figur 20: Grenser illustrert i utskiftningskartet fra 1827

I figur 21 ser man hvordan Gjelle tegnet grensegjerder inn i kartet. Denne er tegnet inn som en heltrukken linje med små sirkler. Formålet til grensegjerdet var å skille innmarken til gården Skei og Førde prestegård.

Grensen i kartet som er påtegnet med heltrukken linje med små sirkler, skal illustrere innmarksgrensen mellom gården Skei og Førde prestegård. Dette er beskrevet nærmere i domsakten fra 1827 hvor grensen strekker seg fra punkt 1 til 7. Om tallene symboliserer grensemerker eller ikke, kommer ikke fram av kartet eller grensebeskrivelser. Det vil av den grunn være rart dersom det ikke er brukt en form for grensemerke i punkt 1.

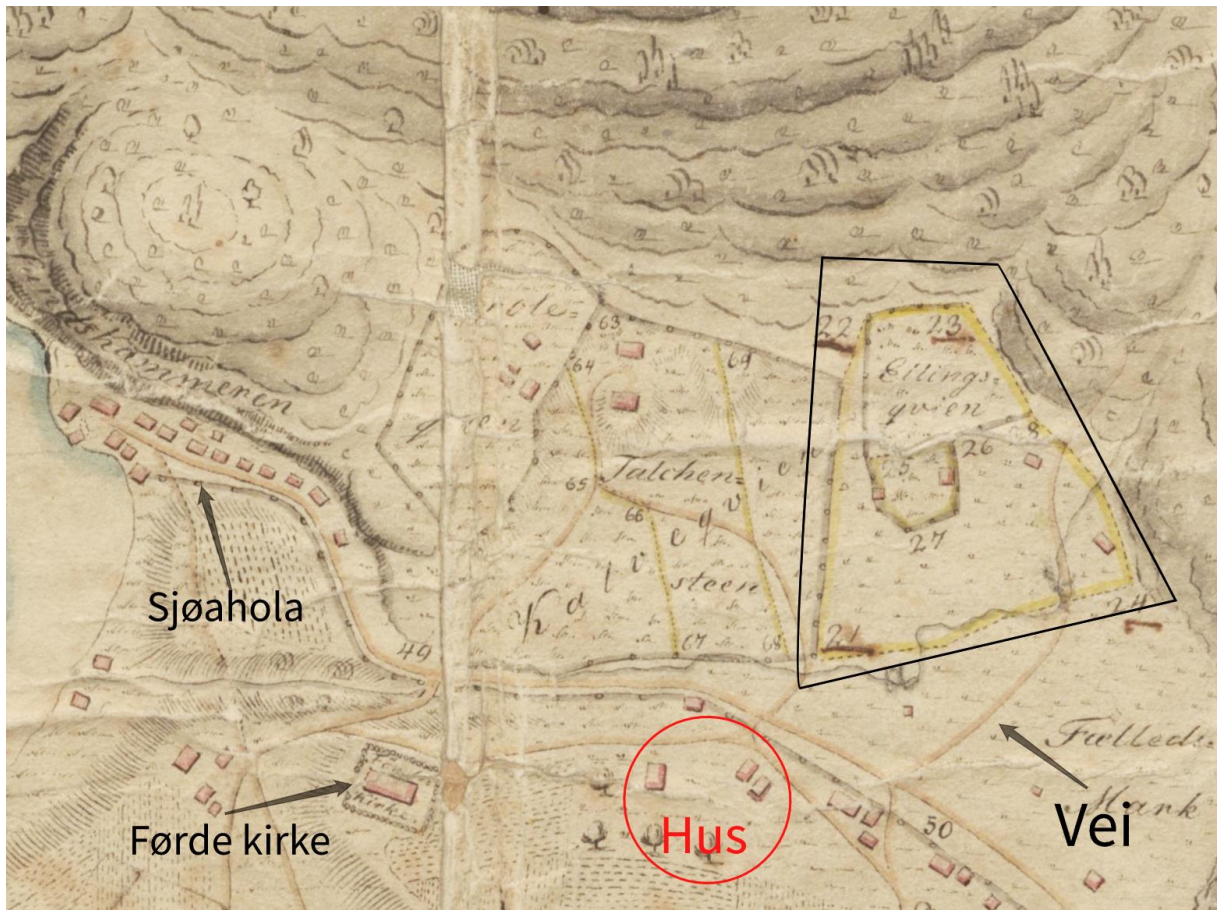

Figur 21: Utklipp fra utskiftningskartet fra 182

I utklippet under ser vi hvordan Gjelle tegnet inn veier og hus. Veien ble fargelagt med en svak rødfarge. Husene derimot, fikk en sterkere rødfarge. Gjelle anvender ikke ulike varianter av hus (tre- eller murhus), da han tegnet disse inn i kartet. Dette ble gjort senere når 1921-veiledningen ble tatt i bruk. Der skilte man mellom trehus og murhus. Samtidig hadde man varianter som skulle skille våningshus, uthus og andre hus fra hverandre.⁸⁹

Noen steder i kartet er grensene illustrert med gul farge. Dette er i tillegg til den tradisjonelle måten å tegne grenser på. Hvordan gulfargen oppsto er ikke enkelt å konkludere med (markeringen i svart i figur 22). Det kan derimot kunne oppklares senere i analysedelen, der man går mer konkret inn i kartet og forretningenes betydning.

⁸⁹ (Sky 2009, s. 624)

Figur 22: Oversikt over de ulike kartelementene i Gjelles kart

2.5 Måleenheter

For å kunne tolke og analysere kartene og protokollene, er det sentralt å inneha forståelse for måleenhetene som ble benyttet da disse ble tegnet og ført i pennen. Et sentralt spørsmål for denne oppgaven er lengden av en alen. Alen har vært et mye brukt lengdemål fra middelalderen helt fram til slutten av 1800-tallet. I Norge har det blitt benyttet ulike typer alen. I 1541 ble sjællandsk alen den lovpålagte lengdeenheten i Danmark og Norge.⁹⁰ Fra 1683 til 1824 utgjorde en sjællandsk alen omtrent 62,8 cm.⁹¹ Ved lov av 28. juli 1824 ble den norske alen introdusert, denne utgjorde 62,75 cm.⁹² En sjællandsk kvadratalen blir dermed \approx

⁹⁰ (Hofstad 2018)

⁹¹ (Lokalhistoriewiki U.Å)

⁹² (Hofstad 2018)

0.3944 m^2 mens en norsk kvadratalen vil bli $\approx 0,3937 m^2$. I forbindelse med innføringen av det metriske system i Norge i 1875, ble definisjonen av alen tilpasset til 60 cm.⁹³

Et tønne land ble definert ved lov av 6. juni 1816 til å utgjøre 10 000 kvadratalen.⁹⁴ Et tønne land ville etter den sjællandske alen utgjøre 3844 m^2 mens den ville utgjøre 3937 m^2 etter den norske definisjonen.

Det er stor usikkerhet knyttet til hvilken definisjon av alen som er benyttet i de ulike protokollene og utskiftingene. Dette er av den grunn at de ulike utskiftingene er foretatt over en lengere tidshorisont der definisjonen har endret seg over tid. Utskiftingene på 1820-tallet fant også sted i skillet mellom sjællandsk og norsk alen. Det er i tillegg også mulig at det har blitt benyttet lokale varianter av alen, slik at det vil være vanskelig å fastsette nøyaktig hvilken av disse som er blitt benyttet.

For å forenkle arbeidet med oppgaven vil oppgaven benytte seg av definisjonen *norsk alen* fram til 1875, altså 62,75 cm, med mindre sjællandsk alen eksplisitt er benevnt. Dette av den grunn av at det objektive avviket mellom norsk og sjællandsk alen, som vist ovenfor, er marginalt. Utskiftingen 1823-1829 foregikk i skillet mellom norsk og sjællandsk alen. Dermed vil det være hensiktsmessig og forholde seg til en definisjon, selv om denne kan være noe upresis.

3.0 Metodekapittel

3.1 Litteratur- og dokumentstudier

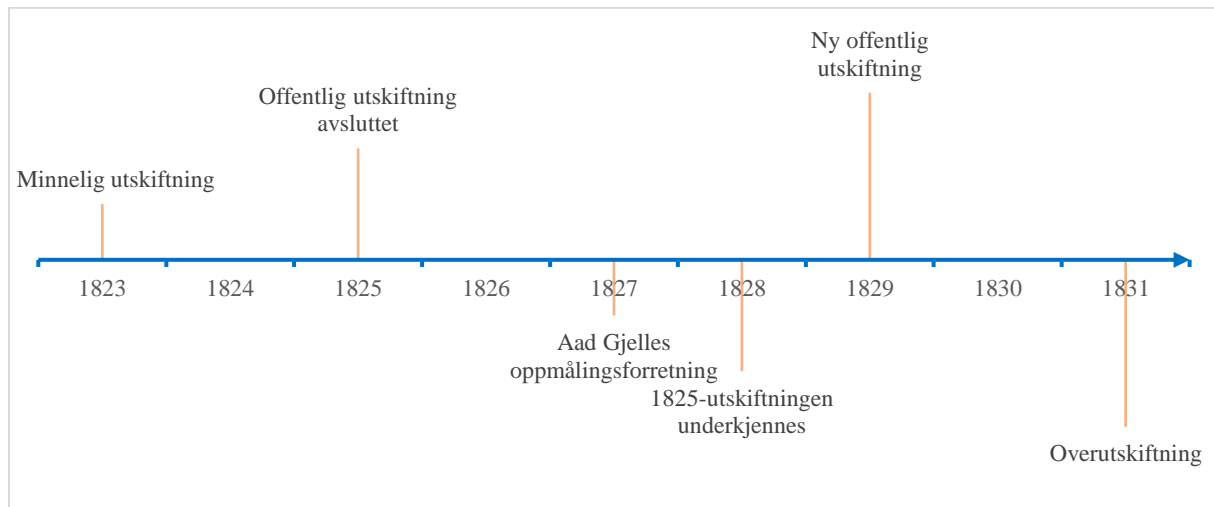
Innhenting av informasjonsgrunnlaget til denne oppgaven vil i stor grad basere seg på litteratur og eldre dokumenter aktuelt for området. Siden oppgaven skal omhandle en historisk utskifting fra 1800-tallet vil det være nødvendig å undersøke eldre dokumenter som eksempelvis pantebøker, kart, og eldre jordskiftesaker.

På Statsarkivet i Bergen finnes det flere saksmapper fra ulike jordskiftesaker i forskningsområdet. Disse mappene inneholder flere transkriberte utskiftinger blant annet 1823-utskiftingen og 1863-utskiftingen. Gruppen har gjennomgått disse saksmappene og scannet relevante dokumenter for å opparbeide en oversikt over forholdene på eiendommene.

⁹³ (Hofstad 2018)

⁹⁴ (Hofstad 2019)

Vi har brukt denne informasjonen til å utarbeide en tidslinje som vil gi oss og leseren et oversiktlig innblikk i historien til eiendommene som denne oppgaven tar for seg.

Figur 23

3.2 Rettshistorisk metode

Oppgaven tar utgangspunkt i en rekke utskiftninger på 1820-tallet, og den ene problemstillingen knytter seg til hvordan innholdet i disse utskiftningene har blitt vurdert av jordskifte- og utskiftningsretten i ettertid. I tillegg til selve utskiftningene, vil de tilhørende lovene omtales. For å belyse denne problemstillingen, vil blant annet rettshistorisk metode anvendes.

Rettshistorisk metode har juridisk metode som fundament, men skiller seg fra den ved at tiden kommer inn som en tilleggsdimensjon.⁹⁵ Stor avstand i tid mellom forfatter av en tekst og leseren medfører at historiske endringer må tas i betraktning og tolkes, slik at teksten kan forstås på egne premisser.

I rettshistorisk metode vurderes endringsfaktorer for å forstå teksten i riktig kontekst. En sentral endringsfaktor er endringer i terminologi og uttrykksform.⁹⁶ Ulik språkbruk og terminologi bruk kan forstås forskjellig etter tiden den ble benyttet. En annen slik faktor er at kilden kan være skrevet i en faglig kontekst, slik at det forventes at leseren kjenner til grunnleggende prinsipper, slik at disse ikke blir forklart.⁹⁷ Rettskultur må også tas i

⁹⁵ (Hjort 2019, s. 18-19)

⁹⁶ (Hjort 2019, s. 20)

⁹⁷ (Hjort 2019, s. 20-21)

betraktning. Med rettskultur menes «*hvordan rettssystemet er bygget opp, hvilken fremgangsmåte som benyttes for å forstå rettslige tekster, hvilke rettskilder som vektlegges og hvilke organer og strukturer som er valgt for å håndheve reglene*». ⁹⁸ Ved å være oppmerksom på disse endringsfaktorene kan kilden tolkes ut ifra historisk kontekst.

3.3 Georeferering

Georeferering er en metode for å tilføye et geografisk koordinatsystem til kart som mangler koordinater. Etter endt georeferering vil det ønskede objektet tilpasses et valgt koordinatsystem. Ved å eksempelvis georeferere et eldre kart vil det kunne passe inn sammen med andre kart for området. I tillegg så oppnås også muligheten til å kunne utføre geografiske analyser og operasjoner på det eldre kartet. Eksempelvis vil det være mulig å rekonstruere areal fra utskiftningen. I denne oppgaven vil det være hensiktsmessig å kunne sammenligne og analysere dagens eiendomsgrenser fra matrikkeldata opp mot de tegnede eiendomsgrensene i Aad Gjelles situasjonskart samt andre relevante kart for å danne en oversikt over utviklingen av eiendomsforholdene.

Georeferering kan utføres i GIS-programvare. I denne oppgaven benyttes programvaren ArcGIS Pro til dette formålet. For å georeferere velger man ut referansepunkter på objektet som skal georefereres opp mot tilsvarende punkt i et kart med ønsket koordinatsystem. Punktene bør i høy grad samsvare slik at man oppnår minst mulig deformasjon.

For å lokalisere samsvarende punkter fra Aad Gjelles situasjonskart med dagens kart gjorde vi et utvalg på målte grensepunkt i matrikkelen med nøyaktighet på <5 cm og filtrerte disse inn. Deretter valgte vi punkter som kunne stemme overens med grensepunkt fra kartet. De aktuelle samsvarende punktene ble justeres helt til et tilfredsstillende resultat ble oppnådd. Det ble også benyttet andre punkter som kunne samsvare, som eksempelvis markerte fjelltopper og «ruiner»/grunnmur etter eldre bygg.

Nøyaktigheten til georefereringen er målt i parameterne *forward residual* og *inverse residual*. ⁹⁹ Med *forward residual* menes avvik målt i koordinatsystemets enhet, i dette tilfellet meter. *Inverse residual* er avvik målt i piksler. Videre for denne oppgaven vil *forward*

⁹⁸ (Hjort 2019, s. 23)

⁹⁹ (Esri U.Å)

residual brukes for å vurdere nøyaktigheten av georefereringen. Lavere avvik medfører høyere nøyaktighet.

3.5 Identifisering av sirkeleiendommer

Som datagrunnlag for å undersøke andelen sirkeleiendommer i forskningsområdet har gruppen benyttet seg av matrikkeldata for Sunnfjord kommune som eksisterer som en del av FKB-datasettet¹⁰⁰ gruppen har tilgang til.

Metoden som gruppen endte opp med å utføre går ut på å bruke innebygd funksjonalitet i ArcGIS Pro til å tilføye egenskaper til polygonene som antall kanter og koordinater til ytterpunktene i X og Y akse. Metoden fanger opp eiendommer som er omtrent like høye som brede og som samtidig har 8 kanter. Ved å bruke denne informasjonen kan sirkeleiendommer identifiseres og «vanlige» eiendommer lukes ut. Metoden er dog ikke perfekt da «vanlige» eiendommer kan bli inkludert i utvalget siden noen av disse kan ha likt antall kanter og kan ha omtrentlig like geometriske egenskaper.

For å kontrollere treffsikkerheten til den benyttede metoden ble det utført en manuell kontroll for å avdekke om eventuelle sirkeleiendommer ikke ble med i utvalget, og om eiendommer ble med i utvalget på feilaktig grunnlag. Feilregistreringer ble manuelt rensket vekk fra dataene.

Resultatet av metoden ble et kartlag med tilhørende tabell med matrikulær-informasjon som kan telle opp antall sirkeleiendommer innenfor studieområdet.

En svakhet med denne metoden er at ved utførelse på større skala vil det være vanskeligere å manuelt renske ut eiendommer som har blitt inkludert selv om disse ikke er sirkeleiendommer.

En annen metode som kan benyttes for å kartlegge sirkeleiendommer, er ved å beregne vinkelsummen til hver enkelt polygon og bruke denne informasjonen til å avdekke sirkeleiendommene. Dette er fordi en åttekant vil alltid ha en vinkelsum på 1080° . Fordelen med denne metoden er at vinkelsummen vil alltid være 1080° , uavhengig av størrelse. Hvilket betyr at denne metoden vil fungere på eiendommer som ikke ligger innen «normal»¹⁰¹ størrelse for sirkeleiendommer. Denne metoden vil også utelukke eiendommer som er av den

¹⁰⁰ Felles kartdatabase

¹⁰¹ Omtrent 98 m^2

«normale» størrelsen, men ikke en sirkeleiendom. Ved å bruke en slik metode vil alle sirkeleiendommene bli avdekket på en effektiv måte uten å måtte manuelt kontrollere og renske dataene i ettertid. En vesentlig begrensning med denne metoden er at det ikke eksisterer en slik funksjon inne i ArcGIS Pro på oppgavens tidspunkt, slik at en slik funksjon må utvikles hvis denne metoden skal anvendes. Ved arbeid i større datasett vil det være mest hensiktsmessig å utvikle et slikt verktøy som kan identifisere antall kanter og vinkelsummer.

4.0 Presentasjon av funn

I dette delkapittelet skal de ulike funnene som er gjort i forbindelse med problemstillingen presenteres og kommenteres. Funnene baserer seg på pantebøker, tingbøker, rettsbøker fra jordskifteretten, kart og diverse arkivmateriale. Noe av arkivmaterialet som benyttes er i sin helhet transkribert.

4.1 Utskiftninger og jordskiftesaker

4.1.1 Utskiftningen 1823-1829

Minnelig utskiftning 1823

Utskiftningen mellom gårdene Skei og Førde prestegård i perioden 1823 til 1829 utgjør en del av arkivmaterialet. Funnene strekker seg over tre utskiftningsaker hvor den første er i minnelighet, mens de to siste er avgjort med dom.

Den minnelige utskiftningen er datert 31. Oktober 1823 og er mellom beboere og brukere av Førde med Skei. Utskiftningen omhandler gårdens skogteiger, husmannsplasser og «Örene» ved «Skudelöken». Partene i utskiftningen er Førde prestegård, kaptein F.H Meidell, enken Oline Trulsdatter, løytnant Christensen og lensmann Jersin. Utskiftningen inneholder kun grensebeskrivelser og ingen informasjon om hvordan situasjonen var før utskiftning, eller hvordan partene forholdt seg til den, utenom at de var kommet til enighet. Utskiftningen sier heller ikke noe om hvordan tilgrensende nabogårdene forholdt seg til grensebeskrivelsene. Hver part ble tildelt tre skogteiger hver, en vestlig, en østlig og en i «Hundvedbakken». Skogteigenes grensebeskrivelser er av høyere detaljeringsgrad enn de øvrige grensebeskrivelsene som omfatter «Örene» og husmannsplassene i utskiftningen.

Ny utskiftning 1824-1825

Den 30. juni 1824 ble det igangsatt en ny utskiftning mellom gårdene Førde prestegård og Skei. Den ble bestyrt av sorenskriver Landmark og fire edsvorne lagrettemenn i overensstemmelse med utskiftningsloven § 8. Rekvirent i denne saken er Johan Christian Jersin som er eier av et bruk på gården Skei. Jersin fremmet stevning og attest fra «Forligelsescommisjonen» hvor den minnelige utskiftningsforretningen ble forsøkt forlikt uten hell. Hovedparter i saken var de samme som under den minnelige utskiftningen; Kaptein Meidell, løytnant Christensen, Førde prestegård v/Sogneprest Friis og enken Oline Trulsdatter representert av prokurator Lind som «Laugværge».

Ved framleggelsen av stevningen protesterte alle innstevnede parter på en ny utskiftning «*af Gaardens Hjemmebøe, ager og Skov*». Løytnant Christensen uttalte at Jersin ikke skal ha vært innkalt til en forretning over et bruk som tidligere hadde tilhørt lensmann Falch, men som nå var i besittelse av Jersin. Saksøker hadde på dette tidspunktet ikke fått skjøte på dette bruket, derimot skulle det ifølge Christensen finnes en avtale ved avhending av bruket som konstaterer at utskiftningen av 1823 skal stå ved makt. Saksøker nektet for et slikt forhold og poengterte at den foregående utskiftning ikke er «*udført i overensstemmelse med Loven af 17de Aug 1821 i det adskillige Stykke deels Ager, deels Eng endnu er uskiftet eller ligger i et Slags Fællesskab*». Jersin anførte videre at han var tilfreds med jorden, men uenig med beliggenheten av de delte parsellene den foregående utskiftningsforretning medbragte, noe som minner om utjenlig eiendomsstruktur. De innstevnede parter så seg under alle omstendigheter fritatt for saksomkostningene dersom utskiftningen mot formodning skulle fremmes.

Retten kom fram til at innholdet i forliksprotokollen ikke var fullstendig nok til å bevise om utskiftningen var fullkommen, og ville videre vurdere forholdene under befaringsfor å «*tage under Overveielse, hvorvidt den forhen skeete Deeling kan ansees tilstrækkelig eller ei*». Retten skulle med andre ord vurdere det man kan trekke en komparativ linje til materielle vilkår under dagens jordskiftelov ved utjenlig eiendomsforhold. Av formalitet ble partene tilbudt i «*Overensstemmelse med Rescript af 9de November 1789*» et situasjonskart over gården noe partene så uforholdent. Aad Gjelles kart ble altså ikke rekvirert i forbindelse med denne rettsbehandlingen.

Partene ønsket at befaringsforretningen skulle starte i gårdens «*Hjemmemark*¹⁰² *af Ager og Eng*» før «*at faae udskiftet denne betydelige Eiendom baade inden og udengjerdet*», siden dommeren hadde berammet behandlingen av utskiftningen til å bestå av én dag. Samtlige grenser i innmarken skulle gås opp, også de grenser som det ikke rådet tvist om. Dette gjaldt grensen mot nabogården Hafstad hvor Jølstra skiller Førde med Skei og Hafstad. Selv om det hittil ikke har kommet til overveielse at utskiftningen skulle fremmes er dette en vurdering som minner om utskiftningsloven av 1821 §. 10 som forteller at «*Førend nogen Udskiftning af Fællesskab mellem Mand og Mand foregaaer, bør de Eiendomme, hvoraf Udskiftning skal finde Sted, ved Skjel og lovlige Mærker adskilles fra de tilgrændsende Eiendomme, saaledes at de yderste Grændser mod Naboeiendommene paa det nøiaktige bestemmes*».

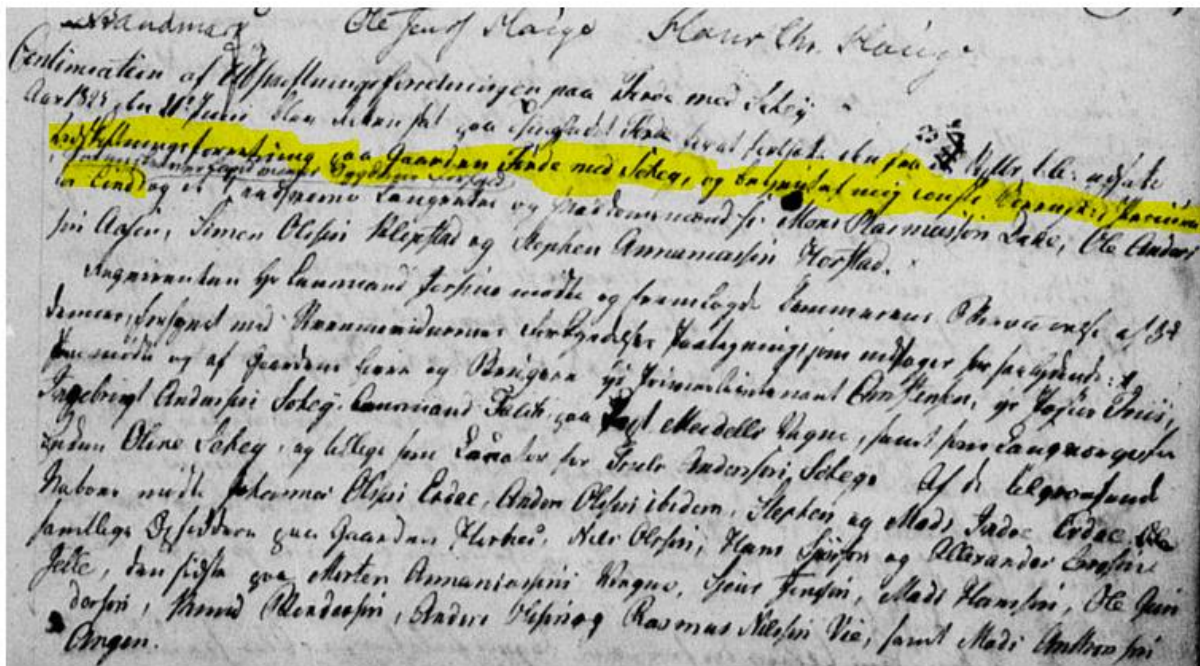
¹⁰² Med hjemmemark menes innmark

Partene anførte videre hvilke andeler de hadde fått utlagt etter den foregående utskiftningsforretning. Til forskjell fra grensebeskrivelsene fra den minnelige utskiftningen kommer det fram opplysninger som gir uttrykk av teigblanding. Særlig gjaldt dette mellom partene Christensen, Jersin og Trulsdatter. Mellom disse ble det påpekt at Trulsdatter eier «*Fördsageren*» som på alle sider er omringet av Jersin sin bøteig, samtidig er Jersin i besittelse av «*Skorpeageren som paa trende Sider begrændses af hennes Böe*». Jersin eier også «*Kirkeageren*» som ligger i Christensens og Trulsdatters teiger, noe som belyser teigblandingen mellom brukene i innmarken.

Örene, som for det meste består av åker og eng, befares samtidig som brukenes innmark. Av disse øyene eier Christensen to teiger på *Storören* og en teig på *Floören*. Jersin eier på sin side en bøteig på *Storören* og *Floören*. Oline Trulsdatter eier også en teig på hver disse øyene, mens Meidell har fått utlagt en teig på *Storören* fra den avtalebaserte utskiftningsforretningen. Førde prestegård har en 1/3 eierandel på *Floören*. Sogneprest Friis uttalte at han helst ønsket at hele *Floören* skulle tilkomme prestegården imot erstatning på fastlandet, eller gi fra seg sin andel mot erstatning av jordstykker i Skeis innmark. Partene fra Skei protesterte på dette forslaget siden det ville medføre betydelig ombygging. Retten fant det «riktigst og lovlignst» at eiendomsforholdene på *Floören* måtte forbli slik som den avtalebaserte utskiftningen.

I spørsmålet om å få utskilt åkerteigene mellom Jersin og Oline Trulsdatter oppstår det tvist om arealbytte. Procurator Lind er under denne vurderingen laugværg¹⁰³ for Trulsdatter og motsetter seg Jersins tilbud om å ta imot Schorpsageren for den større Fördsager. Disse åkrene blir oppmålt til henholdsvis 21900 kvadratalen ($\approx 8\,622\text{ m}^2$) i størrelse på Fördsageren, og Schorpsageren måles opp til å utgjøre 11800 kvadratalen ($\approx 4\,646\text{ m}^2$). I tillegg tilbyr Jersin «*Kirkeageren*» av 5 570 kvadratalen ($\approx 2\,193\text{ m}^2$) slik at forslaget til ombytte utgjorde totalt 17370 ($\approx 6\,839\text{ m}^2$) mot 21900 kvadratalen ($\approx 8\,622\text{ m}^2$). Kvaliteten av de omhandlede åkerteiger vedkommer forskjellig da *Schorpsageren* er utsatt for nattefrost. Dette viser hvorvidt verdsettelsen grunn ved arealbytte kommer fram i form av likeverdig jord, derimot ble det av retten vurdert med en skjønnsavgjørelse at et sådant bytte skulle realiseres. Åkertvisten blir derimot tatt opp igjen da prokurator Lind kommer inn som stedfortreder for sorenskriver Landmarks sykefravær og bestyrer utskiftningsforretningen fra og med 21. juni 1825.

¹⁰³ Med laugverge menes verge etter loven.

FIGUR 24 UTKLIPP AV PRIMÆRKILDE 1825-UTSKIFTNIG.

KILDE: SAB, SUNNFJORD TINGRETT, F/FA/FAB/L0016: TINGBOK, 1822-1826, s. 205B-206A.
 BRUKSLENKE FOR SIDEVISNING: [HTTPS://WWW.DIGITALARKIVET.NO/RG20090401680207](https://www.digitalarkivet.no/rg20090401680207)

Dagen etter, den 22. juni, framkommer det noe bemerkelsesverdig at Jersin og Trulsdatter har blitt enig om å forholde seg til eiendomsforholdene slik de forekommer før skjønnsavgjørelsen. Denne delen av utskiftningen omhandler en del av innmarken og er betydelig for realitetsavgjørelsen om i det hele tatt vurdere at det har forekommet en fullverdig utskiftning mellom beboerne og brukerne av Skei. Å gå bort fra skjønnen kan åpne opp en tolkning som tilsier at utskiftning dermed har skjedd og at vilkåret for å fremme en ny utskiftning etter § 8 ikke er til stede, eller at dette forholdet kan bli gjenstand for ytterligere utskiftning. Noe finurlig er det også at prokurator Lind bestyrer forretningen da han tidligere har vært laugverge for Oline Trulsdatter og protestert på nøyaktig dette arealbytte. Det ble ikke reist spørsmål om Linds habilitet.

Ved sorenskriver Lind sin tiltredelse gjennomføres det en ytterligere avklaring av sakens geografiske avgrensning slik det framkommer etter utskiftningslovens § 10, ved å fastslå yttergrensene til de resterende nabogårdene av Førde med Skei, deriblant gårdene Hornes, Jelle og Vie. Dette ble gjort før en videre utskiftning kunne finne sted. Ved fastsettingen av nabogrensene møtte parter fra samtlige nabogårder, der ingen av disse hadde innvendinger til de gitte beskrivelsene.

Partenes utmark ble behandlet 24. juni 1825 hvor rekvirenten og lensmann Falch, som «laugværge» for Oline Trulsdatter ønsket å undersøke hvorvidt delene av skogteigene som befant seg nedenfor hamrene kunne utskilles og tillegges partenes fulle eierrådighet. Grunnlaget for en slik utskiftning kommer til syne ved arealbytte på *Floören* der Førde prestegård fratras sin 1/3 andel som Jersin og Christensen ønsker å kompensere for i utmarksareal. Spørsmålet om *Floören* har tidligere blitt behandlet, men dette forslaget tillegges en ekstra dimensjon ved å individualisere deler av utmarken. Området nedenfor hamrene ble ikke ytterligere stedfestet gjennom denne rettsbehandlingen. Denne grenselinjen ble delvis avklart under Aad Gjelles oppmålingsforretning i 1827 som for øvrig ikke fant noen grensemerker langs hamrene i Skeis vestlige skogteig. Aad Gjelles kart vil omtales senere i analysen.

Sogneprest Friis nedla protest mot å fratras Leerfladen og dens andel på *Floören* i bytte mot utmark. Retten fant ingen grunn for en slik protest når ingen bør lide tap med utskiftningsforretningen. Ifølge retten sin vurdering har prestegården fått fullkommen erstatning for de arealene som den er blitt fratatt. Retten uttalte at «*Udskiftnings Loven af 1821 indeholder intet, ifølge hvilket det kan ansees for urigtigt at tillægge en Lodsejer udyrket istædet for dyrket mark; saadant kan derfor ikke helle ansees ulovligt naar kun fuldkommen Vederlag gives*». Retten kommenterte videre at prestegården hadde den største fordel av utskiftningen. Prestegården ble tildelt et stykke som lå tett ved prestegårdens bøgjerde som kan inngjerdes egen innmark og en avstått holme fra Jersins bruk som ligger i Angelven i bytte mot sin andel i *Floören*. Denne holmen nyter tilvekst og har vedheftet fiskerett. Prestegården får i tillegg beholde avgiften på Leerfladen fram til 1827. Det samme gjelder Gravaldsbjerget hvor Oline beholder avgiften i like lang tid før husmannsplassen får Jersin som eier. Med avgift menes trolig her avgift fra leilendinger.

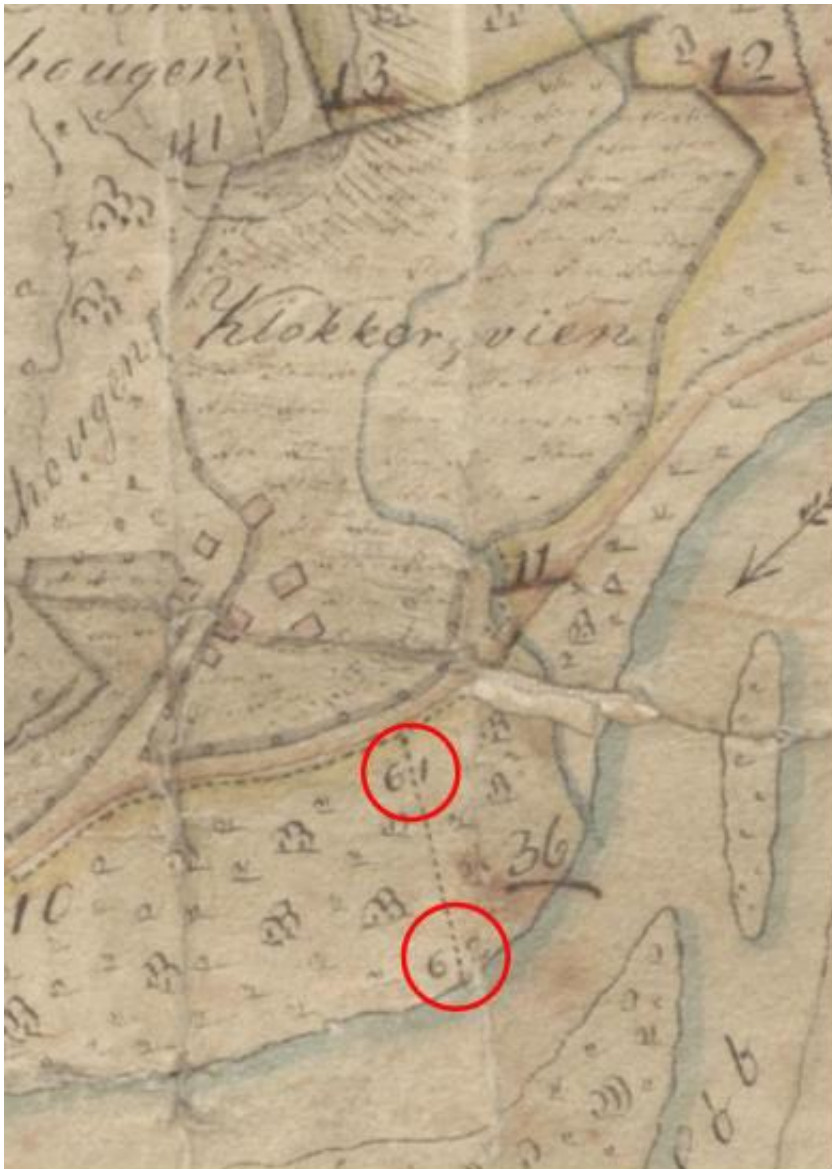
Aad Gjelles situasjonskart

I 1827 ble en oppmålingsforretning administrert av Aad Gjelle sammen med to vitner og lagrettemenn igangsatt. Oppmålingsforretning var rekvirert av den *Høie Stiftsdirectionen*.¹⁰⁴ Formålet med oppmålingen var å kartlegge Førde prestegårds grenser mot Gården Skei. Oppmålingsforretningen tar innledningsvis for seg hvilke dokument som ble framlagt til benyttelse av oppmålingen. Disse dokumentene var 1823- og 1825-utskiftningen.

¹⁰⁴ Stiftsdireksjonen var biskopens administrasjon og hadde blant annet tilsynet med kirkene, prestegårdene og det benefiserte gods (Imsen og Winge 1999, s. 425)

De frammøtte partene var de samme som i de foregående utskiftningene, med unntak av Ingebrigt Andersen Schei som hadde arvet Oline Trulsdatters bruk. I tillegg møtte naboparter av Førde med Skei, samt lagrettemennene fra 1825-utskiftningen.

Gjennom forretningens befarings ble de fleste grensemerkene fra 1823- og 1825-utskiftningen påvist. Derimot kom det fram tilleggsinformasjon fra pastor Friis - at beboerne av Skei skulle ha inngjerdet betydelig større arealer av husmannsplassene *Storoleqvien*, *Kalveqvien* med *Falkensten* m.m. Altså områder som befant seg ovenfor hamrene. Friis anførte at retten ikke hadde blitt informert om disse innhegningene under den foregående utskiftningsforretning og ba Gjelle oppmåle husmannsplassene og kviene. Under forretningens befarings av *Ospelholtteigen*, prestegårdens vestlige skogteig, kom det fram en grensepåstand av Skeis beboere som er forskjellig fra det som angår de framviste dokumentene. Denne grenselinjen er markert med nr. 61 og 62 i situasjonskartet.

Figur 25: Utklipp fra Aad Gjelles kart. Punktene 61 og 62 kan så vidt synes på linjen til venstre for punkt nr. 36.

Deretter skulle skille mellom hamrene og skogteigene kartlegges. Oppmålingsprotokollen presiserer at det under befarig ikke ble funnet noen grensemerker, derimot ble det anvist en

grenselinje flere hamre ovenfor går fra øst til vest, nummerert 20 til 7 i situasjonskartet.

Figur 26: Utklipp fra Aad Gjelles kart. Pilene illustrerer grensen i foten av fjellet.

Befaringen tiltok videre til en del av utmarken som befant seg ved prestegårdens bøgjerde og en holme som lå ved Jølstra og Angelvens foreningspunkt. Disse områdene ble tildelt

prestegården etter 1825-utskiftningen, bemerket med nr 5, 6 og 70.

Figur 27: Utklipp fra Aad Gjelles kart - Angelvens foreningspunkt

Friis stiller spørsmål hvorvidt holmen egentlig er nabogårdens Wies eiendom ettersom denne eiendomsgrensen går ved Jølstras gamle løp og må følgelig være Wies eiendom. Friis påstand virker å motstå hva prestegården er tildelt under 1825-utskiftningen. Dette er noe som ikke blir tatt til videre betraktning under oppmålingsforretningen, men føres i protokollen.

Videre ble marken beliggende ovenfor «Exercerpladsen» påvist. Denne skulle være felles for partene. Deretter ble det erklært av lagrettemennene at Skeis skogteig som grenser mot Hornes og ved foten av fjellet ved hundvedbakken ikke kunne påvises fordi underrettsdommen ikke hadde befart området. Dette området ble av den grunn ikke oppmålt av Aad Gjelle noe han ble kritisert for både av prokurator Lind og senere i

utskiftningsforretningen av 1829 av sorenskriver Landmark.

Figur 28: Utklipp fra Aad Gjelles kart. Blå piler illustrerer Skeis vestligste skogteig. Hundvedbakken er understreket i rødt.

Prestegårdens vestligste skogteig ble påvist og kartlagt som beskrevet i 1825-dommen. Til slutt ble *Floören* påvist hvor prestegården tidligere var oppført med 1/3 andel. Pastor Friis forespurte så om resultatet av oppmålingen kunne beregnes til kvadratalen og tønneland for å anslå om arealbyttene under 1825-utskiftningen stod i forhold til hverandre. Prokurator Lind møtte ved gjennomgang av situasjonskartet og oppmålingsprotokollen. Lind anførte at kartet på en del områder er utarbeidet på feil grunnlag. Gjelle burde ifølge Lind forholdt seg i høyere grad til hva som faktisk var blitt utskiftet i 1825. Videre kritiserte Lind landmålerens arbeid

ved å ikke oppmåle holmene nummerert 70 og 82 i situasjonskartet. Til slutt anfører Lind at Gjelle går utenfor sin kompetanse ved å vurdere hvorvidt prestegården er forurettet eller ikke og stilte spørsmål ved landmålerens rolle der Lind kom fram til at en slik vurdering burde følge utskiftningsloven. Lind henviser ikke til en konkret lovbestemmelse, men ser man i utskiftningsloven § 12 forteller den at «*Tvistigheder angaaende selve Deelingen og Delingsplanen endelig afgjøres ved Overskjøn[...]*».

Utskiftning 1829

I 1829 blir det på nytt startet en utskiftning mellom gårdene. Denne utskiftningen var rekvirert av lensmann Jersin og ble bestyrt av sorenskriver Landmark samt fire laugrettsmenn.

Innledningsvis i denne utskiftningen blir det kjent at den forrige utskiftningen, avsluttet med dom i 1825, ble påanket av Førde prestegård v/Sogneprest Friis til Bergens stiftsoverrett, hvor denne utskiftningen ble kjent uetterrettelig i 1828 på grunn av en formalitetsfeil.

Utskiftningen går ikke nærmere inn på denne feilen.

Som følge av at den forrige utskiftningen ble kjent uetterrettelig, ble det på nytt rekvirert en utskiftning for samme område. Det framkommer ikke av denne utskiftningen hvorvidt partene har forsøkt på nytt i minnelighet, eller om forlikskommissjonen har behandlet saken. Partene tilhørende Skei uttrykte at de ikke hadde noen misnøye med utskiftningsforretningen avsluttet i 1825. Førde prestegård v/Friis på sin side beholdt sin påstand om at prestegården hadde blitt forurettet. Retten påpekte at Friis hadde i det vesentlige benyttet prestegårdens eiendom som om han hadde erkjent gyldigheten av 1825-utskiftningen. Dette ved å foreta flere inngjerding og hadde leid ut flere områder til leilendinger.

Utskiftningen ble avsluttet med en dom som i all vesentlighet tok den offentlige utskiftningen i 1825 til følge, samt enkelte beskrivelser fra 1823. Denne utskiftningen blir igjen påanket av Friis, men anken ble frafalt i 1831, slik at dommen fra 1829 ble det gjeldende resultatet fra utskiftningen 1823-1829. Resultatet av utskiftningen ble som følgende:

Prestegården ble tildelt:

- «*Af Agerland og Hjemmebøe med derpå voxende Skov og alt til og underliggende uden Undtagelse med den forhen bestemte og østen for Schey beliggende, samt ved Mærkesgard inhegnede Strækning*»
- «Prestøen», beskrevet i 1823-utskiftningen.

- Tre skogteiger, beskrevet i 1823-utskiftningen med full eiendomsrett av grunnen nedenfor «Hamrelaget». Grunnen og beite ovenfor dette var felles.
- Et stykke mark beliggende ved siden av prestegårdens «bøegjerde» nedenfor alfarveien, beskrevet i 1825-utskiftningen
- En øy og en holme, beskrevet i 1825-utskiftningen

Kaptein Meidell ble tildelt:

- «Af Agerland og Hjemmebøe med alt hvad samme tilligger, hans forhen paa vestre side af Præstegårdens tillagte og udmærkede Teig med den liden derved forengaaende Forandring under utskiftningen den 24 juni 1825 efter acten pag 24»
- «Gamlestølsqvien», beskrevet i 1825-utskiftningen.
- En teig på «Storøren», beskrevet i 1823-utskiftningen.
- Tre skogteiger, beskrevet i 1823-utskiftningen med full eiendomsrett for grunnen nedenfor «Hamrelaget». Grunnen og beite ovenfor dette var felles.

Oline Trulsdatter ble tildelt:

- En åker på sydligste del av *Førds Ageren*, beliggende innenfor Jersins eiendom, beskrevet i 1825-utskiftningen.
- «Af Ager og Hjemmebøe med alt Tilliggende den hende til mærkede Teig ved vestre Side af Captein Meidells Hovedteig, benævnt i Acten pag 7, dog er under denne hendes Teig beliggende den saakalde Skorpager, som tilhører Lensmand Jersin.»
- Den østlige teigen på *Storøren*, beskrevet i 1823-utskiftningen
- *Storoleqvien*, *Kalveqvien*, og en inngjerdet slette ved *Fjeldstølen*, beskrevet i 1823-utskiftningen
- Tre skogteiger, beskrevet i 1823-utskiftningen, med full eiendomsrett for grunnen nedenfor «Hamrelaget». Grunnen og beite ovenfor dette var felles.

Løytnant Christensen ble tildelt følgende:

- «Af Agerland og Bøe med paavoxende Skov og alt tilliggende den ham ved Utskiftningsforretningen pag: 8 tillagte Hovedteig ved vestre Side av Oline Schey. Over denne Teig forbeholdes dog Lensmand Jersin den ham ved Utskiftningsoffetningen den 30. juni 1824 for en liden Deel lillagte Raak eller vei for sine Chreature.»

- To teiger på *Storøren*, en beskrevet i 1823-utskiftningen og en beskrevet i 1825-utskiftningen.
- Tre skogteiger, beskrevet i 1823-utskiftningen, med full eiendomsrett for grunnen nedenfor «Hamrelaget». Grunnen og beite ovenfor dette var felles.

Lensmann Jersin ble tildelt følgende:

- *«Af Ager den saakaldte Skorpager, beliggende indenfor Grændesrne af den Oline Trulsdatters Jordebrug tillagte Hovedteig».*
- *«Af Agerland og Hjemmeböe med alt Tilligende en Teig beliggende ved vestre Side af Lieutenant Christensens Hovedteig og benævnt i Forretningen pag 8. Inden for denne Teigs Grændser er dog beliggende Försageren, hvis sydlige Deel tilhörer Oline Scheys Brug».*
- *«Af Böe en Teig paa Storören; hvis Grændser er opgiat i Forliget pag 11 og den östligste Deel af Floören, anført i Forretningen pag 25».*
- *«Af Huusmandspladse; a., den östlige Halvdeel af Hundvedbakken og b., endeel af Kalveqvien».*
- Tre skogteiger, beskrevet i 1823-utskiftningen med full eiendomsrett for grunnen nedenfor «Hamrelaget». Grunnen og beite ovenfor dette var felles.

4.1.2 Utskiftningen 1863-1866

Mellom 1863 og 1866 ble det på nytt avholdt en utskiftning mellom Skei og Førde prestegård. Denne utskiftningen omhandler i stor grad innmarken. I forbindelse med utskiftningen ble det opptatt et jordskiftekart av R.J Steen i 1864. Denne utskiftningen finnes i sorenskriverens pantebok 1866-1867 fol.212a til 230a. Utskiftningen er i sin helhet transkribert av Statsarkivet i Bergen, det transkriberte dokumentet utgjør 50 sider.

Figur 29: Utskiftningskart fra utskiftningen 1863-1866, opptatt i 1864. Kartet har nord-pilen pekende nedover, slik at kartet kan forstås som "opp-ned".

I forbindelse med saken ble den minnelige utskiftningen og 1825-utskiftningen framlagt, samt Aad Gjelles situasjonskart. Yttergrensene i 1863-utskiftningen ble bestemt ut ifra beskrivelsene i 1825-utskiftningen. På forespørsel fra utskiftningens administrator, hadde ingen av naboene merknader til dette.

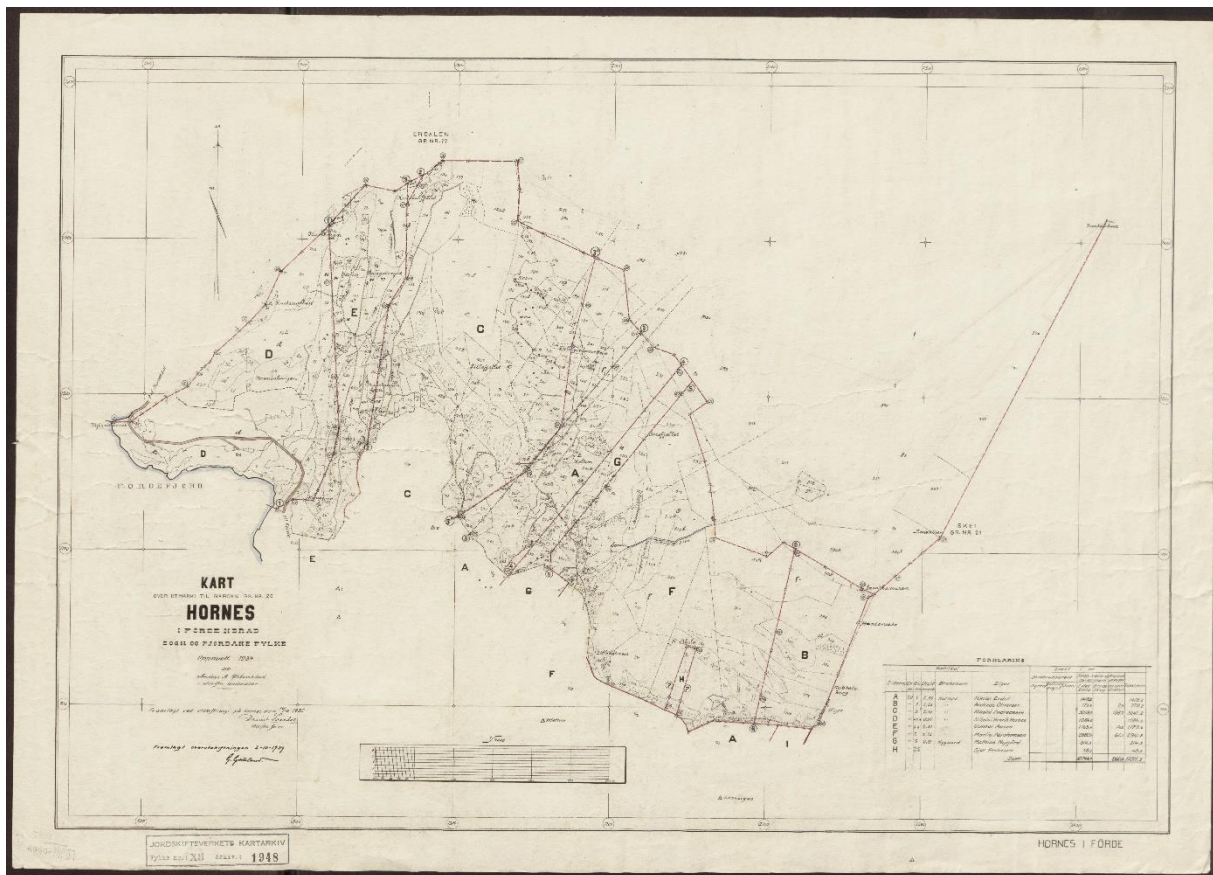
I forbindelse med utskiftningen var det også et ønske om å inkludere utmarken og skogen i utskiftningen, siden det var kun skogen som tidligere var skiftet ut, mens grunnen og beite fremdeles var i sameie mellom brukene. Utskiftningsretten vurderte hvorvidt utmarken og skogen lot seg utskifte, men kom fram til at dette ikke lot seg gjøre. Utskiftningsretten begrunnet dette med at en videre oppdeling av beite ville medføre utjenlige forhold for flere av partene, og at skogen var av en slik verdi at de ikke kunne utskiftes uten å påføre store kostnader for enkelte parter. Dermed behandlet 1863-utskiftningen kun innmarken. Analysen vil derfor avgrensnes mot denne utskiftningen videre.

4.2.3 Utskiftning 1934 Hornes

I 1934 ble en større utskiftning på nabogården Hornes¹⁰⁵ iverksatt. I denne utskiftningen oppsto det tvist knyttet til grensen mot Skei og Førde prestegård, der utskiftningsretten tok stilling til beskrivelser fra utskiftningen 1823-1829. Rettsboken fra denne utskiftningen er

¹⁰⁵ Gårdsnummer 20

tilgjengelig fra jordskifterettens arkiv¹⁰⁶ med referanse 1480-1934-0301. I forbindelse med utskiftningen ble det opptatt et kart som viser resultatet av utskiftningen. Denne utskiftningen vil omtales i detalj i analysekapittelet.

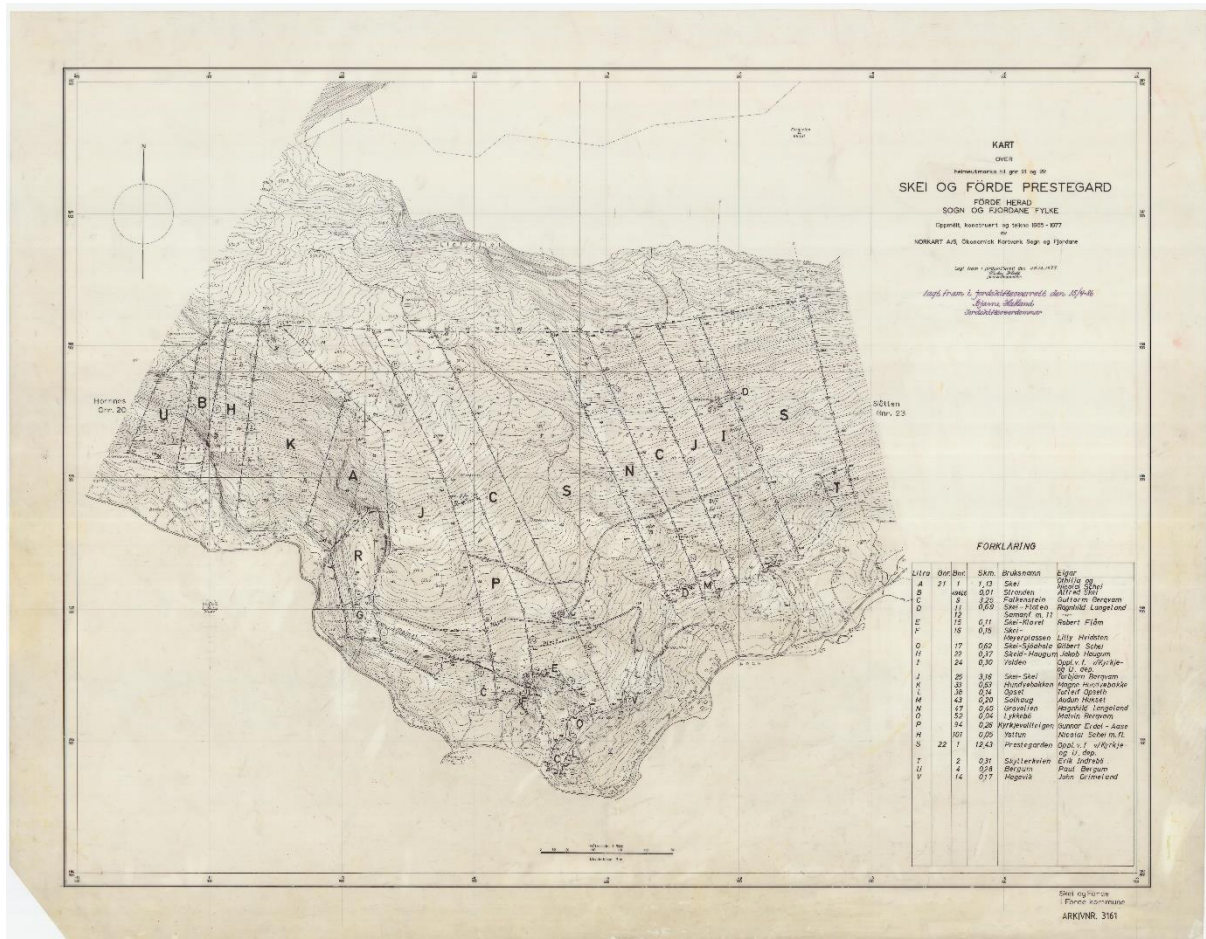
Figur 30: Utskiftningskart fra utskiftningen 1934-1838, grensen mot Førde prestegård og Skei ligger til høyre i kartet.

4.2.4 Jordskiftesaken 1975

Den siste saken som skal undersøkes er en omfattende jordskiftesak som pågikk i perioden 1975-1984. Saken omhandlet flere forhold, blant annet oppklaring i eiendomsforhold i utmarken. Jordskifteretten drøftet opplysninger fra utskiftningen 1823-1829. Saken har saksnummer 19/75 og omtales videre som 1975-saken. Rettsboken er tilgjengelig fra jordskifterettens arkiv med referanse 1480-1975-0019. I tillegg til rettsboken benyttes saksmappene. Disse mappene finnes på Statsarkivet i Bergen og inneholder fremlagte dokumenter i saken, som eksempelvis den minnelige utskiftningen fra 1823 i transkribert form.

¹⁰⁶ Jordskifterettens arkiv: <https://wcarkiv.domstol.no/wcarkiv/kommunelist.wc?ID>

I forbindelse med saken ble det utarbeidet et kart over skiftefeltet.

Figur 31: Kart utarbeidet i forbindelse med 1975-saken.

4.2 Realregister

Opplysninger gjennom ulike realregistre er benyttet for å fange opp tinglyste forhold knyttet til forskningsområdet. Registerne som benyttes er panteregister, gammel grunnbok og grunnbok. Disse registerne gir oversikt over tinglyste forhold som utskiftningsforretninger, skyldelingsforretninger, oppmålingsforretninger og annen tinglyst informasjon knyttet til fast eiendom. Registerne er også benyttet som et supplement til andre kilder for å etterprøve informasjonen.

Panteregisteret er forløperen til gammel grunnbok og inneholder blant annet informasjon om rettigheter, stiftelsesdokument, skjøter og henvisning til dokumentene i pantebøkene.

Panteregistrene ble ført i perioden mellom 1738 og 1935. Panteregistrene er tilgjengelig gjennom Digitalarkivets tjeneste «Søk i panteregistre»

Et annet realregister som benyttes er gammel grunnbok. Gammel grunnbok ble ført i perioden 1935 og 1991 og inneholder informasjon om eldre tinglyste dokumenter. Noen av dokumentene vil være utdaterte, mens andre kan være relevant i dag. Gammel grunnbok referer tilbake til pantebøkene. Gammel grunnbok er tilgjengelig via Digitalarkivets tjeneste «Eiendomssøk grunnbok».¹⁰⁷

Dagens realregister, grunnboken, er tilgjengelig fra Kartverkets tjeneste «Se eiendom». Grunnboken er benyttet som supplement til opplysninger fra de tidligere registrene.

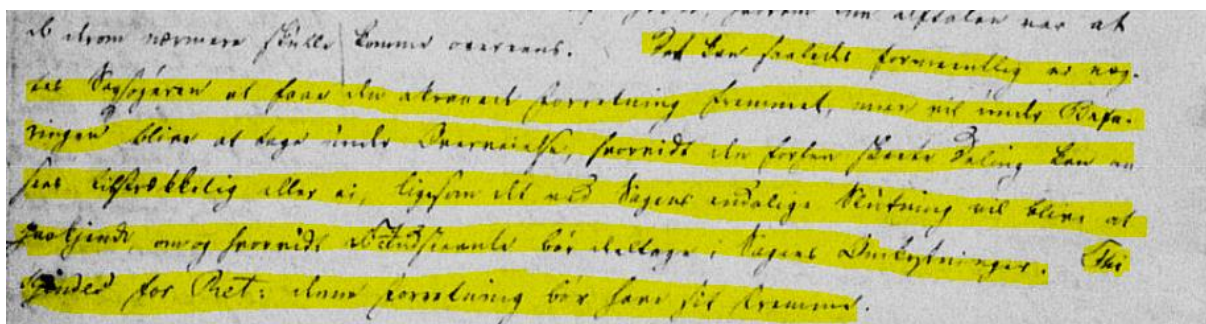
4.3 Pante- og tingbøker

Pantebøkene inneholder gjenparter av tinglyste dokumenter som det refereres til i realregistrene. Eksempler på slike dokumenter er skylddelinger, målebrev og skjøter. Pantebøker før 1951 er tilgjengelig hos Digitalarkivet, via tjenesten «Søk etter pantebøker», for pantebøker i perioden 1930 til 1951 brukes tjenesten «Direkteoppslag med dagboknummer». Pantebøker etter 1951 er oppbevart hos Kartverket, slik at disse ikke ligger fritt tilgjengelig på nett.

Den minnelige utskiftningen fra 1823 skulle etter 1821-loven i utgangspunktet leses etter første ting, jf. § 7. Dermed skal man i utgangspunktet finne avtalebaserte utskiftningsforretninger i pantebøkene gjennom tinglysningsplikten. Derimot har ikke gruppen lyktes i å finne en slik innføring mellom gårdene i søk gjennom panteregistrene og en manuell gjennomgang av pantebøkene fra periodene 1809-1825 og 1825-1829. Utskiftningen er derimot funnet avskrift av i saksmappene til 1975-saken, se under jordskiftesaken 1975.

Gjennom sorenskriverens tingbøker er det funnet to utskiftningsforretninger. Den offentlig utskiftning avgjort ved dom 6. august 1825, i tingbok C nr.1 1822-1826 og utskiftningsforretning av 1829 i tingbok C nr.2 1826-1831. Tingbøkene tilhørte tinglysningsystemet, men opererte også som protokoll for behandling av rettsaker i første instans. Begge disse utskiftningene er transkribert av Statsarkivet i Bergen.

¹⁰⁷ Tjenesten krever søknad for tilgang. Det er også mulig å få tilgang til gammel grunnbok via tjenesten «Bestill gratis grunnboksblad», men denne har saksbehandlingstid i motsetning til «Eiendomssøk grunnbok».

Figur 32 Ved befaring skal retten vurdere om utskiftningen av 1823 er fullkommen
Kilde: SAB, Sunnfjord tingrett, F/Fa/Fab/L0016: Tingbok, 1822-1826, s. 153b-154a.
Brukslenke for sidevisning: <https://www.digitalarkivet.no/rg20090401680155>

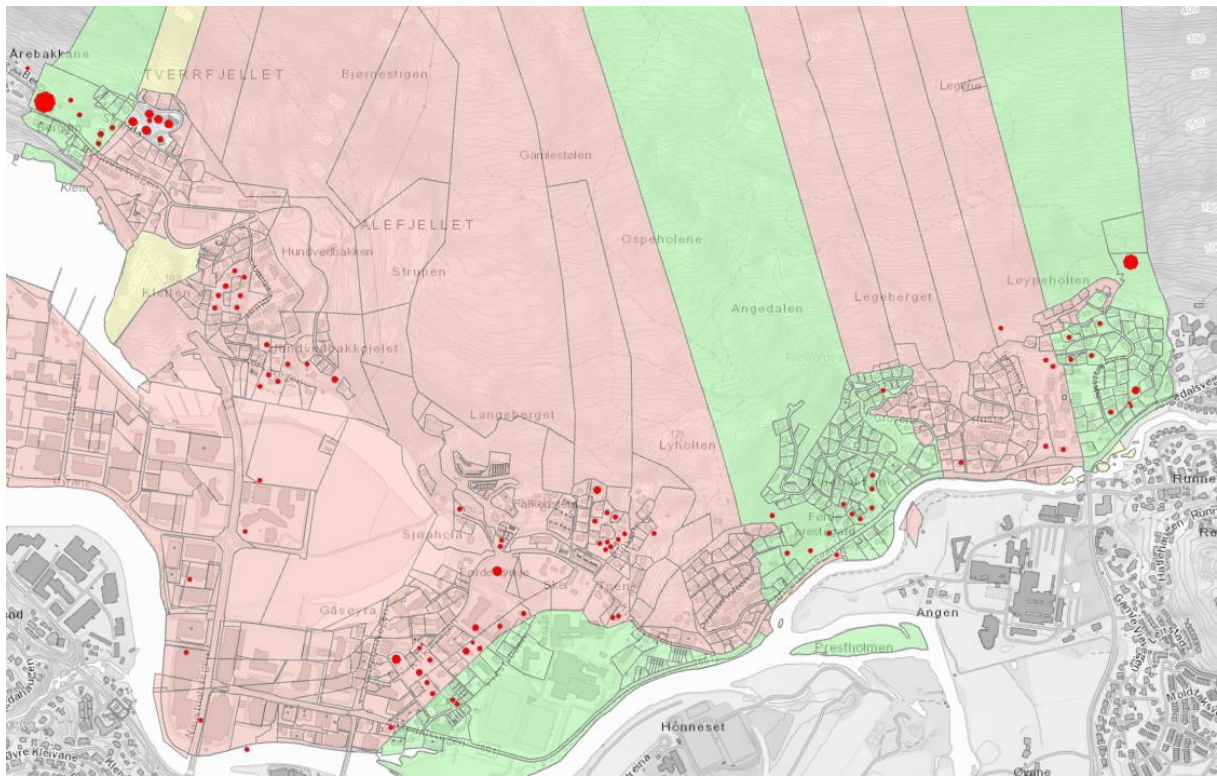
4.4 Sirkeleiendommer

Kartleggingen av sirkeleiendommene i forskningsområdet resulterte i en tabell som teller alle sirkelpolygon i studieområdet. Antall sirkelpolygon innenfor studieområdet er 95.

Opprettelsesdatoen for sirkeleiendommene strekker seg fra 1853 til 1992, i tillegg til en eiendom som har ukjent opprinnelsesdato.

For de 95 sirkelpolygonene har vi funnet dokumentasjon som tilsier at 58 av disse er oppmålt i forbindelse med oppmålings- og skylddelingsforretninger etter bygningslovene, eller delingsloven. Vi har tilføyd hver enkelt eiendom informasjon om det foreligger målebrev og eventuelt dagboknummeret til forretningen. Tabellen er i sin helhet vedlagt og vil i dette dokumentet kun fremkomme i form av utdrag og oppsummeringer.

Enkelte polygoner er registrert i matrikkelen med like gårds- og bruksnummer. Disse polygonene er enten tilknyttet eiendommer med flere bygg eller er rene duplikat. Duplikatene vil etter metoden bli betegnes som flere sirkeleiendommer, selv om det i realiteten bare vil være én eiendom. For å ta høyde for dette, vil sirkeleiendommene omtales som sirkelpolygon fram til disse er kartlagt og skilt ut. Dette gjøres for å forhindre at en eiendom med flere registrerte sirkelpolygon omtales som flere unike eiendommer.

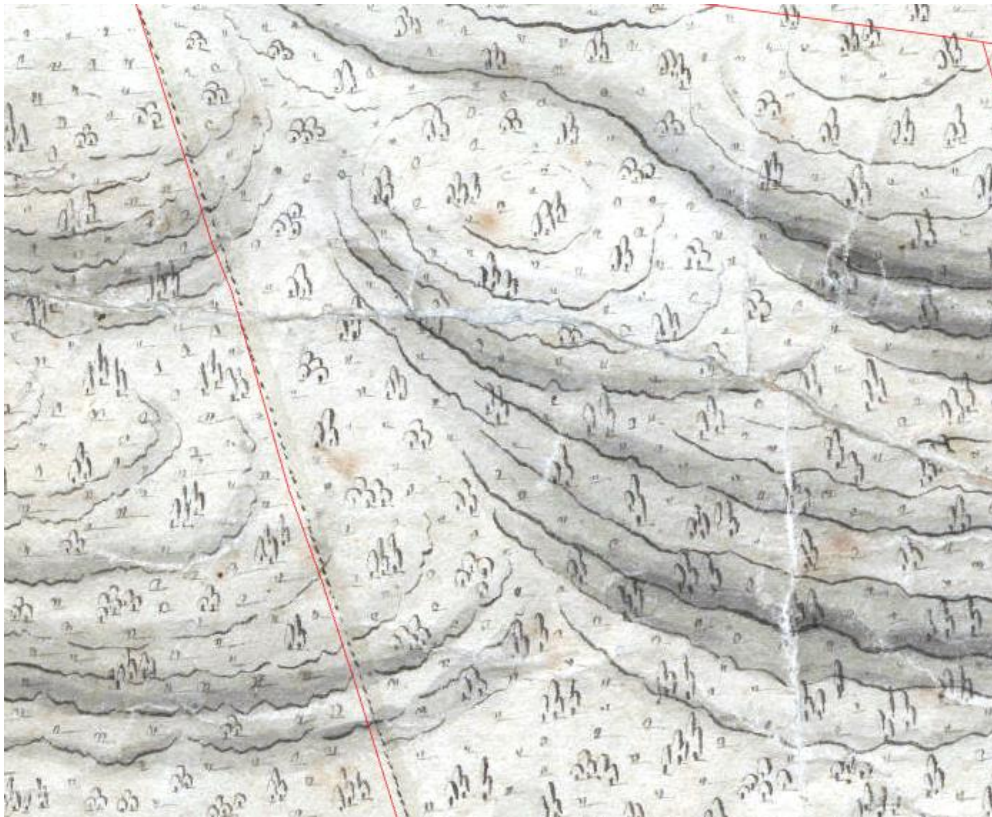

Figur 33: Sirkeleierdommer markert med rødt i kartet.

4.5 Georeferering

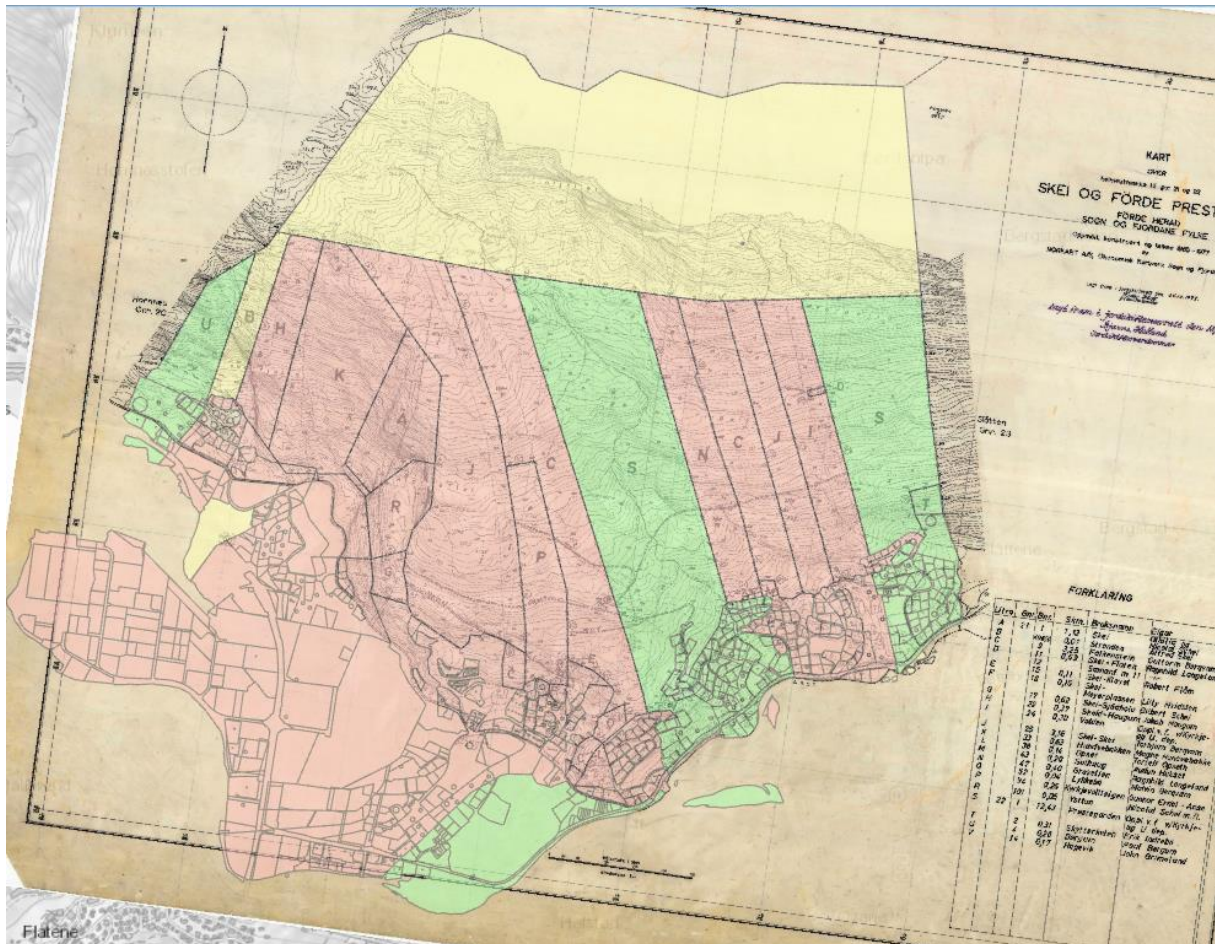
Georeferering ble benyttet på kartet til Aad Knutsson Gjelle samt utskiftnings- og jordskiftekartene som ble utarbeidet i forbindelse med de ulike sakene som skal analyseres.

Aad Knutsson Gjelles utskiftningskart var noe problematisk å georeferere. Dette grunnet få punkter som samsvarte i kartene. Kontrollpunktene måtte derfor plasseres nært hverandre, noe som kan gi uheldige utslag for geometrien. Nøyaktigheten på denne georefereringen ble dermed beregnet til 7,133 m.

Figur 34: Kartutsnitt av det georefererte kartet til Aad Gjelle med overlagt matrikkelgrenser. Vi kan se at grenselinjen i matrikkelen nesten sammenfaller med Aad Gjelles.

Jordskiftekartet utarbeidet i forbindelse med 1975-saken ble også georeferert til matrikelkartet. Dette kartet oppnådde en nøyaktighet på 1,79 m. Hvilket betyr at kartene sammenfaller noe bedre. Utmarksteigene i matrikkelen sammenfaller kartet i høy grad.

Figur 35: Kartet fra 1975-saken med matrikelteigene overlatt. Vi kan se at dagens teiger sammenfaller med dette kartet i høy grad.

5.0 Analyse

5.1 Dagens betegnelser

For å kunne spore utskiftningen 1823-1829 i dagens eiendomsforhold, er det nødvendig å vite dagens betegnelser på eiendommene som tok del i utskiftningen 1823-1831. For å undersøke dette, benyttes metoden litteratur- og dokumentstudier. Førde prestegård var i utskiftningen 1823-1829 representert av Sogneprest Friis. Gården Skei hadde fire bruk i utskiftningen som var representert av løytnant Christensen, lensmann Jersin, kaptein Meidell og Oline Trulsdatter.

Ved å benytte opplysninger i grunnboken, bekreftes det at Førde prestegård ikke skilte ut nye bruk før 1893, dermed kan det fastslås at det var kun dette bruket som eksisterte under utskiftningen. Dagens betegnelse som utgjorde Førde, blir dermed hele gårdsnummer 22.

GRUNNDATA	
0/900486-1/55	OPPRETTELSE AV MATRIKKELENHETEN
1893/900010-1/55 31.05.1893	REGISTRERING AV GRUNN UTSKILT FRA DENNE MATRIKKELENHET: KNR:4647 GNR:22 BNR:2
1894/900015-1/55 07.05.1894	REGISTRERING AV GRUNN UTSKILT FRA DENNE MATRIKKELENHET: KNR:4647 GNR:22 BNR:3
1895/900015-1/55 27.05.1895	REGISTRERING AV GRUNN UTSKILT FRA DENNE MATRIKKELENHET: KNR:4647 GNR:22 BNR:4

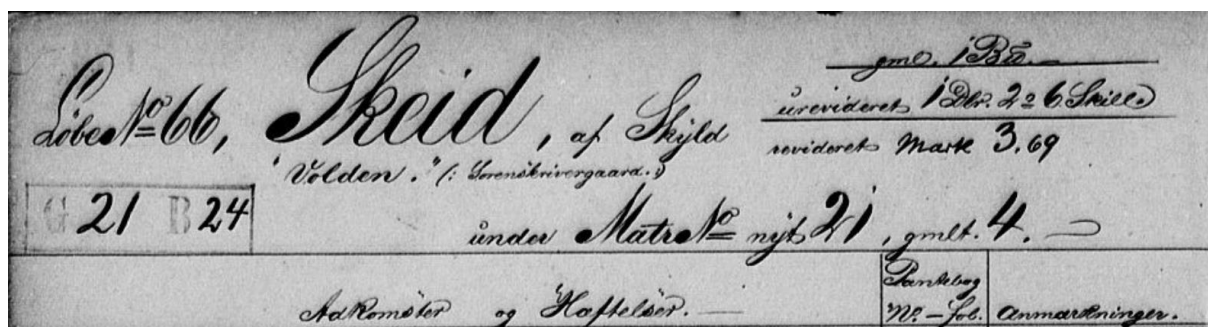
Figur 36: Utklipp av utskilte bruk fra Førde prestegård, gnr./bnr. 22/1

For brukene tilknyttet Skei, er det noe mer problematisk å identifisere dagens betegnelser. Utskiftningen fant sted før 1838-matrikkelen ble innført, slik at løpenummer ikke var tatt i bruk. Utskiftningen nevner også bare partene med navn, og ikke enhetsbetegnelse. Ifølge opplysninger fra hovedmatrikuleringskommisjonen fra 1824 var det tre bruk på Skei, eierne, eller brukerne av disse var Jørgen Madsen, kaptein og ridder Meidell og Andreas Olson Nydalen. Ifølge Førde bygdebok, eide Jørgen Madsen Ytre Skei som spores til bruksnummer 1. Madsen solgte gården videre til løytnant, og senere kaptein, Mads Christensen i 1821.¹⁰⁸ Meidell er opplyst å være eier av *Volden*,¹⁰⁹ som igjen ble solgt til løytnant Müller, som i 1838-matrikkelen er opplyst å være eier av løpenummer 66. Dette løpenummeret kan spores til bruksnummer 24 (figur 37). Bruket tilhørende Andreas Olson Nydalen spores til

¹⁰⁸ (Førsund 1992, s. 260)

¹⁰⁹ (Christensen 1922, s. 15)

bruksnummer 25, Indre Skei.¹¹⁰ Etter hans død, gikk eierskapet over til enken Oline Trulsdatter.¹¹¹

Figur 37 Utklipp av panteregister for 21/24. Eiendommen var tidligere betegnet med løpenummer 66. SAB, Sunnfjord tingrett, G/Ga/Gae/L0005: Panteregister nr. II.A.e.5, 1884-1956, s. 154. Brukslenke for sidevisning: <https://www.digitalarkivet.no/tl20070820570555>

Jersins bruk er ikke inkludert i hovedmatrikuleringskommisjonen 1824. Ifølge Førde bygdebok solgte Mads Christensen i 1824 halve Ytre Skei til Jersin.¹¹² En del av Jersins bruk ble samtidig solgt til lensmann Falch. I 1834 kjøpte Falch ut resten av bruket til Jersin,¹¹³ slik at dette bruket ble samlet. Bruket til Falch spores til bruksnummer 9, Falkenstein.¹¹⁴

Dermed kan vi fastslå at dagens betegnelser på eiendommene som deltok i utskiftningen 1823-1829 er: gårdsnummer 21, bruksnummer 1, 9, 24 og 25, og gårdsnummer 22. Disse kan settes opp i en tabell.

Part utskiftningen 1823-1831	Dagens betegnelse
Christensen	21/1
Jersin	21/9
Meidell	21/24
Oline Trulsdatter	21/25
Førde prestegård	22

Tabell 1

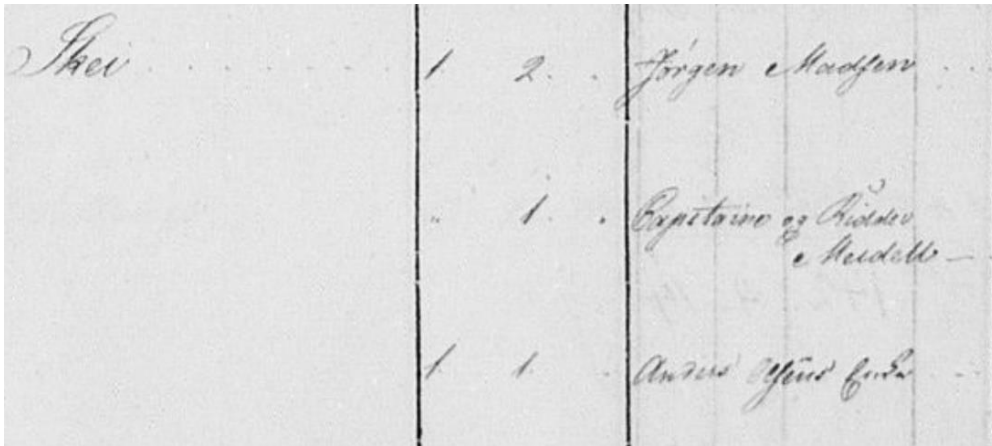
¹¹⁰ (Førsund 1992, s. 273)

¹¹¹ (Christensen 1922, s. 15)

¹¹² (Christensen 1922, s. 14)

¹¹³ (Christensen 1922, s. 14)

¹¹⁴ (Førsund 1992, s. 264 & 268)

Figur 38: Utklipp fra hovedmatrikuleringskommisjonen 1824

21	4	Skeid	65a	Skeid	Capitain Christensen
			65b	Do.	Handelsmand Hjortdal
			65c	Do.	Leusmand Falck
			66	Do.	Lieutenant Miller
			67	Do.	Ingebrigt Andersen

Figur 39: Utklipp fra 1838-matrikkelen

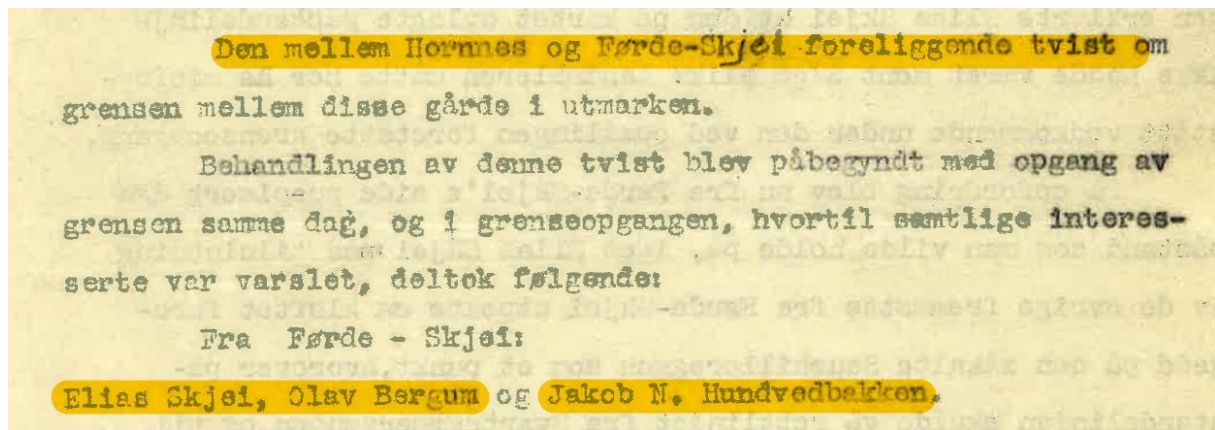
5.2 Analyse av jordskifte

5.2.1 Innledning

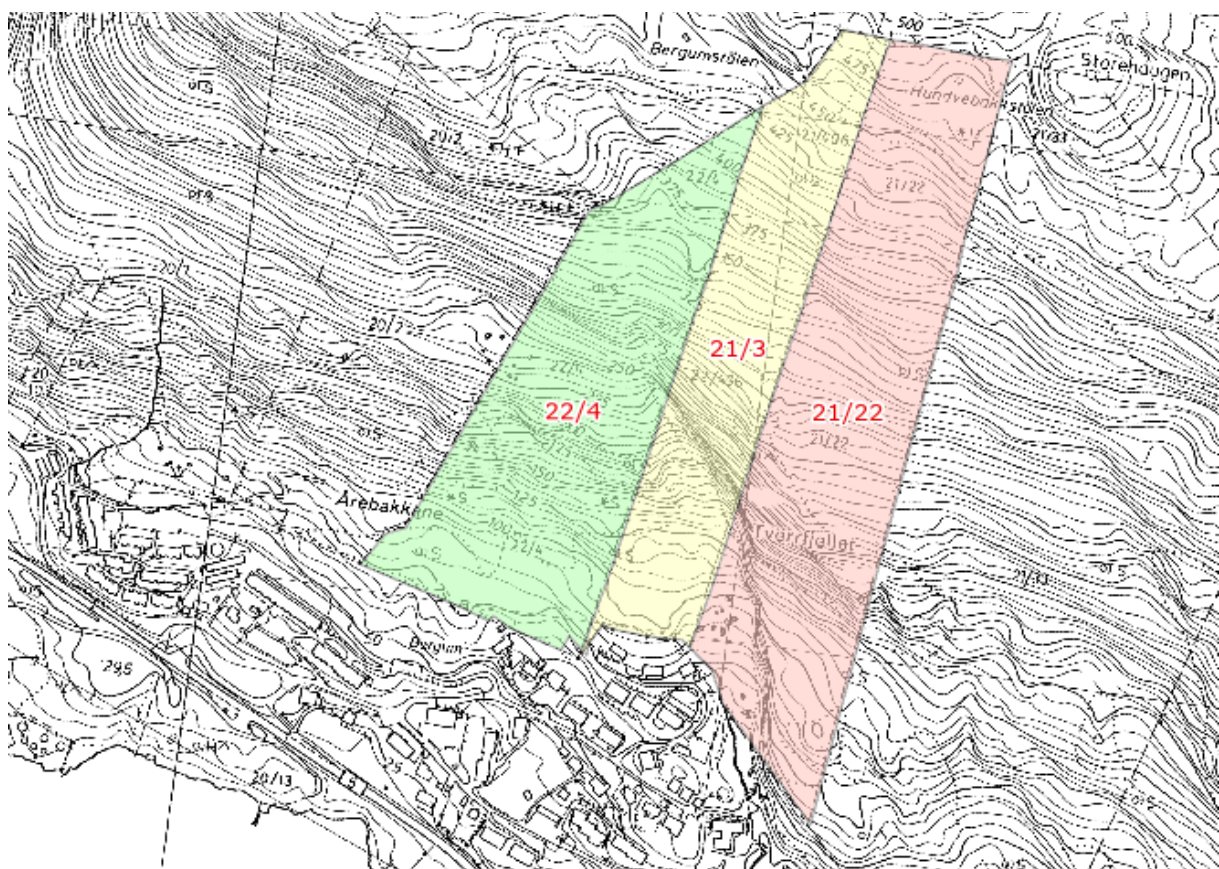
Kapittelet omhandler hvordan jordskifte- og utskiftningsretten har vurdert utskiftningen 1823-1829 i senere utskiftninger og jordskiftesaker. Både innholdet i selve utskiftningen samt Aad Gjelles kart vil være relevante i denne sammenhengen.

5.2.2 Sak nr.1, 1934-Utskiftningen

I 1934 ble det avholdt en større utskiftning på gården Hornes. Denne gården grenser til forskningsområdet i vest. Som en del av utskiftningen, skulle yttergrensene i skiftetfeltet fastsettes. I den forbindelse oppsto det en tvist angående grensen mellom Hornes og Førde med Skei. Som parter fra Førde med Skei sin side var Elias Skjei, Olav Bergum og Jakob N. Hundvedbakke oppgitt. Ved å undersøke gammel grunnbok, ser vi at disse var eiere av henholdsvis gårds- og bruksnummer 21/3, 22/4 og 21/22. Denne utskiftningen ble holdt etter utskiftningsloven av 1882, slik at utskiftningsretten hadde kompetanse til å avgjøre tvister angående grenser til naboeiendommer jf. § 21.

Figur 40: Utklipp fra utskiftningen i 1934. Partene fra Førde/Skei markert i gult.

Figur 41: Kartutsnitt av eiendommene 22/4, 21/3 og 21/22 slik de framkommer i ØK. Eiendommene strakk seg opprinnelig ned til sjøen, men har i senere tid blitt delt.

Twisten omhandlet grensen fra «bøgjerdet» til grensen mot Erdalen på «høieste fjeld». Førde med Skei påsto at grensen skulle følge de beskrivelsene som ble gitt i utskiftningen mellom Skei og Førde prestegård i 1863. I den utskiftningen ble grensen mot Hornes beskrevet som følgende: «Merket mellom Hornnes Førde med Scheid begynner ved sjøen og går langs et opprettet merkesgjerde henimot fjeldet, fra merkesgjerdet til det såkaldte Kubbete bjerg og går

til inderste Svart-hammersenden, og derfra til Sauehilleren straks innenfor Hornesstølen og således i ben linje til Erdalsmerket på høieste fjeld». Partene på Førde med Skei sin side tolket denne beskrivelsen som at grensen skulle gå i ben linje mellom Svarthammeren og Erdalsmerket og at punktet på Sauehilleren lå på denne linjen.

Hornes på sin side holdt seg til grensebeskrivelsene i en utskiftning på Hornes avholdt i 1848. Denne beskrivelsen lød som følgende: *«På østre side begrændses gården Hornæs av gården Førde med Schey ved mærker, der i den ovenidsmeldte gård avholdte utskiftningsforretning var beskrevne og hvilke begyndte nede ved søen efter opprettet mærkesgjerde til det såkaldte Kubbete bjerg og går fremdeles mot nord til Svarthammersenden, siden til den såkaldte Sauehilder og videre til den omskrevne steen på Varelieggen».*

Tvisten er i hovedsak todelt, den første delen omhandler et grensegjerde, som ikke lenger kunne identifiseres i marken. Den andre delen omhandlet hvorvidt grensen skulle gå i rettlinje fra svarthammeren til Erdalsmerket, eller om den skal til Sauehilleren for å så gå til Varelieggen. En sentral utfordring med behandlingen av denne tvisten, var at flere av grensemerkene ikke kunne påvises i marken, slik at retten måtte ta utgangspunkt i påstandene til partene, for så å sannsynliggjøre hvor grensen gikk.

Partene fra Skei og Førde prestegård holder seg til beskrivelsene fra 1863-utskiftningen. Yttergrensene i 1863-utskiftningen ble som omtalt i kapittel 4.1.2 bestemt ut ifra beskrivelsene i 1825-utskiftningen. På forespørsel fra utskiftningens administrator, hadde ingen av naboene merknader til dette under 1863-saken.

Hornes sine beskrivelser refererer også til en tidligere utskiftning mellom Førde/Skei, men den blir ikke spesifisert nærmere. Beskrivelsen sammenfaller i høy grad den gitt i 1825, men grensen ender i en stein på Varelieggen. Denne steinen er opplyst som grensen mellom Hornes og Erdalen. Steinen er ikke omtalt i noen av utskiftningene fra 1823, 1825 eller 1863. Grensen sammenfaller heller ikke med beskrivelsene gitt i 1823-utskiftningen som blir beskrevet slik: *«... hvilket mod vest grændser mot gaarden Hornæs udmark og skilles fra denne ved et gjerde der begynner i syd ved fjorden, gaaer derfra et stykke op i udmarken hvor det ender, derfra gaaer grændsen til et nøgent bjerg kaldet Kubbete-Bjerget, derfra til Hornæs Stølen».* Videre beskrives grensen fra Hornes-stølen som *«...derfra gaaer mærket i same linie henimod Erdals merket».*

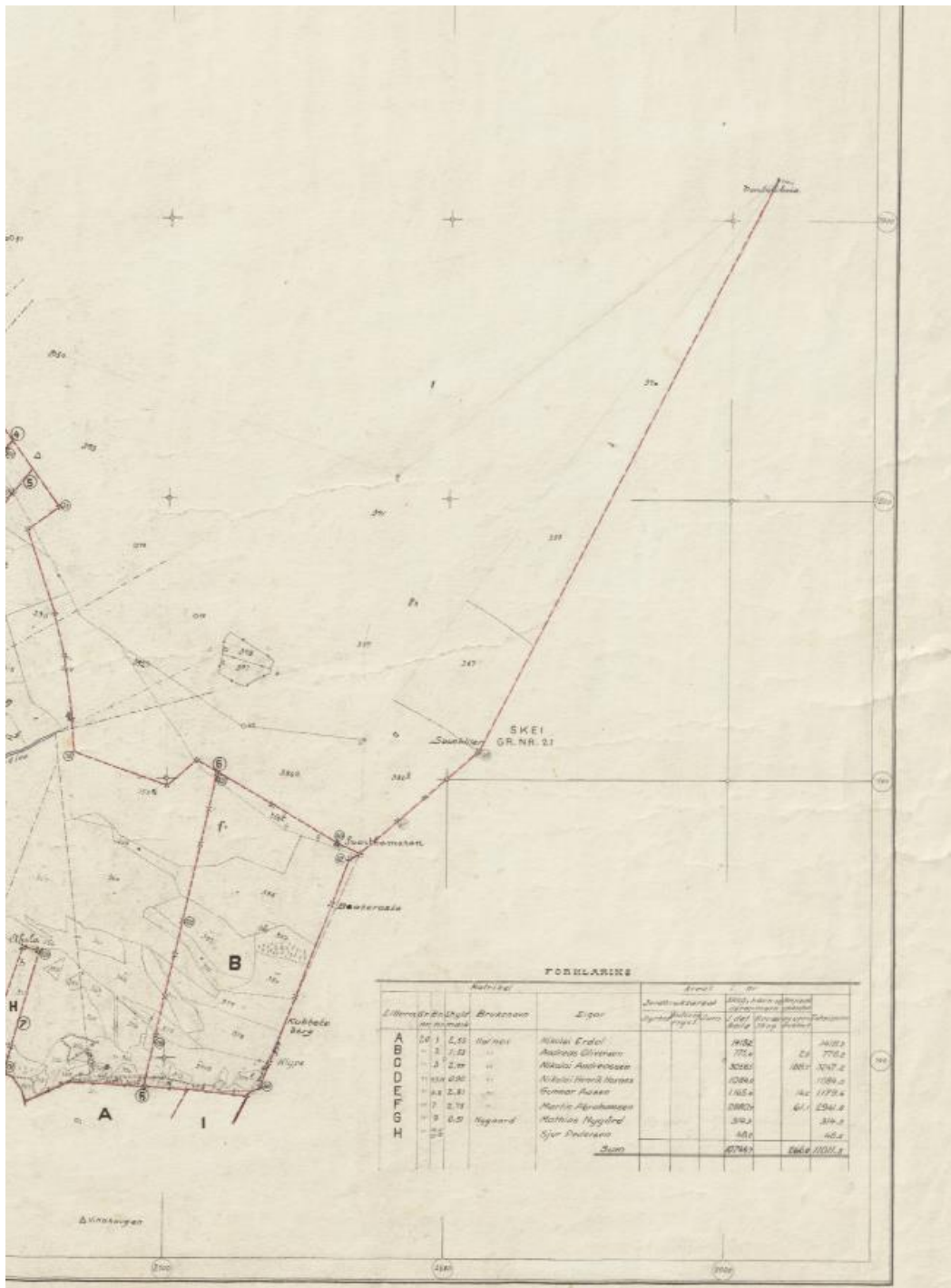
Et sentralt moment i rettens vurdering, er presisjonen på beskrivelsene. Retten og partene fant ingen av merkene i marken, og beskrivelsene inneholdt lite informasjon av hvilke typer merker som var nedsatt. Flere av beskrivelsene var svært vage, slik at retten måtte vurdere beskrivelsene i de framlagte påstandene til partene. Spesielt påstanden om hvorvidt grensen gikk i rettlinje eller ikke ble vurdert. Retten mente at denne påstanden tilsa at grensen måtte ha gått rettlinjet fra sjøen og opp til *Erdalsmerket*. Dette mente retten var svært usannsynlig ut ifra forholdene i marken. Det førte til at Hornes påstand ble tatt til følge. Angående punktet *Varelieggen*, så finner utskiftningsretten at dette er merket mellom Hornes og Erdal, men utelukker ikke at Førde med Skei kan dele grense med Erdal forbi denne grensen, videre tok ikke retten stilling til dette.

Retten tok heller ikke stilling til Aad Gjelles situasjonskart. På side 4 i oppmålingsprotokollen blir grensen til Prestegårdens østlige skogteig som grenset mot Hornes i vest påvist. Her blir det opplyst at grensen følger beskrivelsen i «*domsacten*», altså beskrivelsene i 1825-utskiftningen. Hvilket betyr at Aad Gjelles situasjonskart skal i realiteten vise grenseforløpet mellom Hornes og Førde med Skei. I dette kartet går grensen i rett linje fra sjøen og oppover fjellet til *Erdalsmerket*. Dette kartet ble dog ikke fremlagt for utskiftningsretten, selv om dette kartet ville hatt betydelig bevisverdi for påstandene til partene på Førde/Skei sin side. Hvorfor dette kartet ikke ble fremlagt vites ikke, men det kan tenkes at partene ikke var kjent med dens eksistens siden kartet på dette tidspunktet var over 100 år gammelt.

Figur 42: Kartutsnitt av grensen mellom Hornes og Førde/Skei i Aad Gjelles kart, utsnittet viser ikke hele grenselinjen.

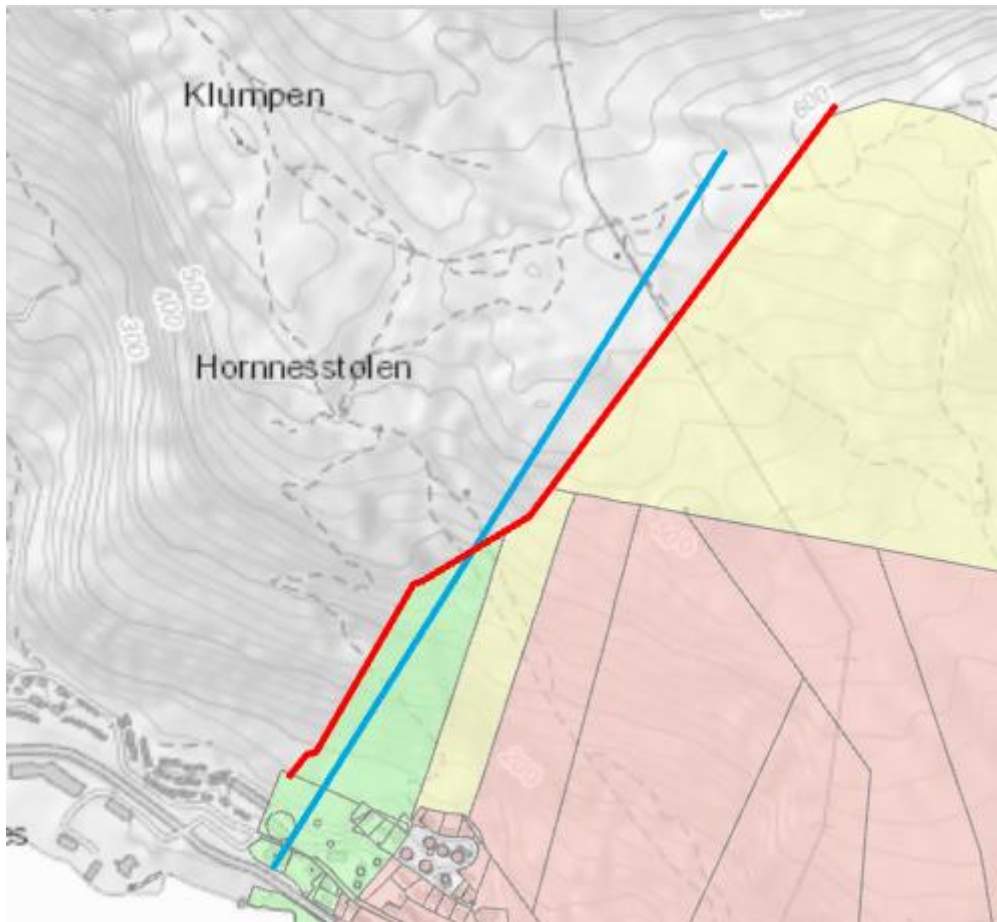
Twisten ble avgjort med kjennelse. Resultatet ble at Hornes sine påstander ble vesentlig tatt til følge. I sakens tilhørende utskiftningskart blir grensen tegnet opp etter rettens kjennelse. Dette grenseforløpet avviker fra Aad Gjelles kart vesentlig.

Figur 43: Kartutsnitt av utskiftningskartet fra utskiftningen på Hornes i 1934. Grensen øst i kartet er grensen mot Førde/Skei

Ved å benytte georeferering på disse kartene, kan vi sammenligne og plassere de inn i dagens matrikelkart. Ved å gjøre dette kan betydningen av avgjørelsen settes i lys av dagens matrikulære situasjon i forskningsområde. Georefereringen av Aad Gjelles kart oppnådde en nøyaktighet på 7.13 meter, mens utskiftningskartet fra 1934-saken oppnådde en nøyaktighet

på 0.65 meter. Nøyaktigheten som ble oppnådd på Aad Gjelles kart er noe lav, derfor vil ikke videre analyser tilknyttet denne georefereringen være av høy kvalitet, men kan likevel bidra til illustrasjon. Ved å tegne inn grenselinjene fra kartene og sammenligne disse, kan vi se betydningen av avgjørelsen for utskiftningsretten.

Figur 44: Kartutsnitt av grensen mellom Hornes og Førde/Skei avgjort i 1934-saken (rød) og grensen i Aad Gjelles kart (blå)

Som vist i figur nr. 44, sammenfaller 1934-kartet med dagens matrikkelkart, hvilket betyr at dette grenseforløpet som ble avgjort i forbindelse med saken trolig ble videreført til matrikkelkartet og er gjeldende den dag i dag. Med tanke på at georefereringen av Aad Gjelles kart er noe upresis, kan man ikke fastslå at grensen er plassert slik som illustrert i figuren. Men figuren illustrerer likevel betydningen av rettligne.

5.2.3 Sak nr. 2, 1975-saken

I 1975 ble det krevd jordskifte på Sunnfjord sorenskrivergård gnr. 21 bnr. 24 og Førde prestegård gnr. 22 bnr. 1. Kravet ble framlagt av saksøkeren Opplysningsvesenets fond. De saksøkte i saken er de eierne som har eiendommer, skogrettigheter og beiteretter i skiftefeltet. Totalt er det 27 eiendommer og 2 naboeiendommer/nabogårder. I tillegg vil det forekomme enkelte som kun innehar rettigheter, som ikke er tilknyttet grunnen. De 2 naboeiendommene er Hornes i vest og Slåtten i øst. Bakgrunnen til kravet var å belyse usikkerheten til datidens eiendomsforhold. Siden skiftefeltet hadde flere eiere ville problemene oppstå dersom området ble utsatt for ekspropriasjon. Eiendomsforholdene det siktes til er spesielt bruksrettene og fordelingen av skogteigene med beiteretter, og beiteretter uten tilhørende skogteiger.

I denne saken er det spesielt spørsmålene knyttet til grenser og beiteretter som er av interesse. Derfor vil det være et sentralt spørsmål i saken hvorvidt utskiftningen 1823-1829 kun gjaldt for skogen, eller om den også omfattet grunnen. Bakgrunnen for dette var at bruk som senere ble utskilt fra skogteigene hevdet at beiterettene deres medførte eiendomsrett.

Etter å ha gjennomgått rettsboken til saken, er det stor usikkerhet til omfanget av beiterettigheter. Det blir påpekt i utskiftningen fra 1863 at «*hamnegangen er felles*».¹¹⁵ Flere av partene har tolket dette slik at grunnen og beite fremdeles var i sameie mellom brukene. Totalt er det ti tvister som går ut på klarlegging av eiendomsrett og beiterett.

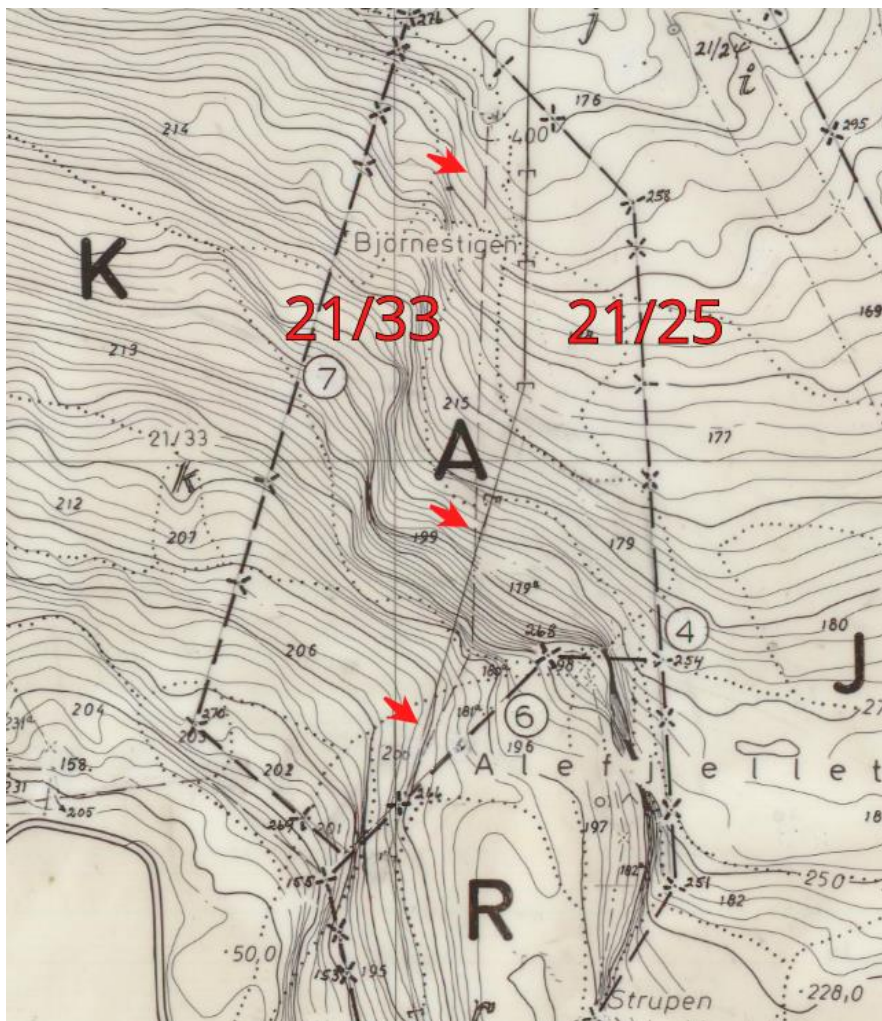
Tvist om skoggrense

En interessant tvist som oppsto under jordskiftet, var tvist om skoggrense mellom gnr. 21 bnr. 25 og bnr. 33.

- Saksøker: Torbjørn Berqvam – gnr. 21, bnr. 25
- Saksøkt: Magne Hundvedbakke – gnr. 21, bnr. 33

Bakgrunnen til tvisten var usikkerheten til den konkrete skoggrensen mellom de to eiendommene (figur. 45), hvor saksøker hadde et ønske om å få klarlagt grensen.

¹¹⁵ Med *hamnegang* menes utmarksbeite

Figur 45: Tvist om skogsgrense

Den 25. september 1979 møtte saksøkte Magne Hundvedbakke i rettsmøte med jordskifteretten. Saksøker Torbjørn Berqvam møtte ikke. Berqvam kunne dermed ikke gå med på et forlik. Da jordskifteretten skulle avgjøre tvist om grenser, jf. § 17, skulle disse avgjøres ved kjennelse. Kjennelsen skulle grunnis og retten skulle i tillegg forsøke mekling i saken. Jordskifteretten hadde på eget tiltak gått til anskaffelse av en avskrift fra en grensegangssak der begge eiendommene var involvert. Dette saksdokumentet framla de som et dokument i tvisten. Hundvedbakke fikk anledning til å forklare hvor han mente grensa gikk mellom eiendommene og viste til en skylddelingsforretning fra 1941. Denne baserte seg i stor grad på den minnelige utskiftningen fra 1823. I utdraget fra skylddelingsforretningen (figur 46) ser man at skogteigen baserte seg på grensebeskrivelsene fra den minnelige utskiftningen.

2. Sørenskrivergårdens Vestre skogteig
 I vest og nord støter teigen til Bertil M. Hundve-
 barkens eiendom.
 I øst til Andreas O. Erdals eiendom og i syd til
 Rasmus Schei's og S. Sandness^{sin} eiendomme med de grenser
 og beskrivelser som ~~som~~ er bestemt ved utskiftnings-
forretning av gården Skjei i 1867, 1823. og av gården
 Hundvebakke tingl 15/10 34.

Figur 46: Utklipp fra skylddelingsforretning over gården Volden i 1941.¹¹⁶

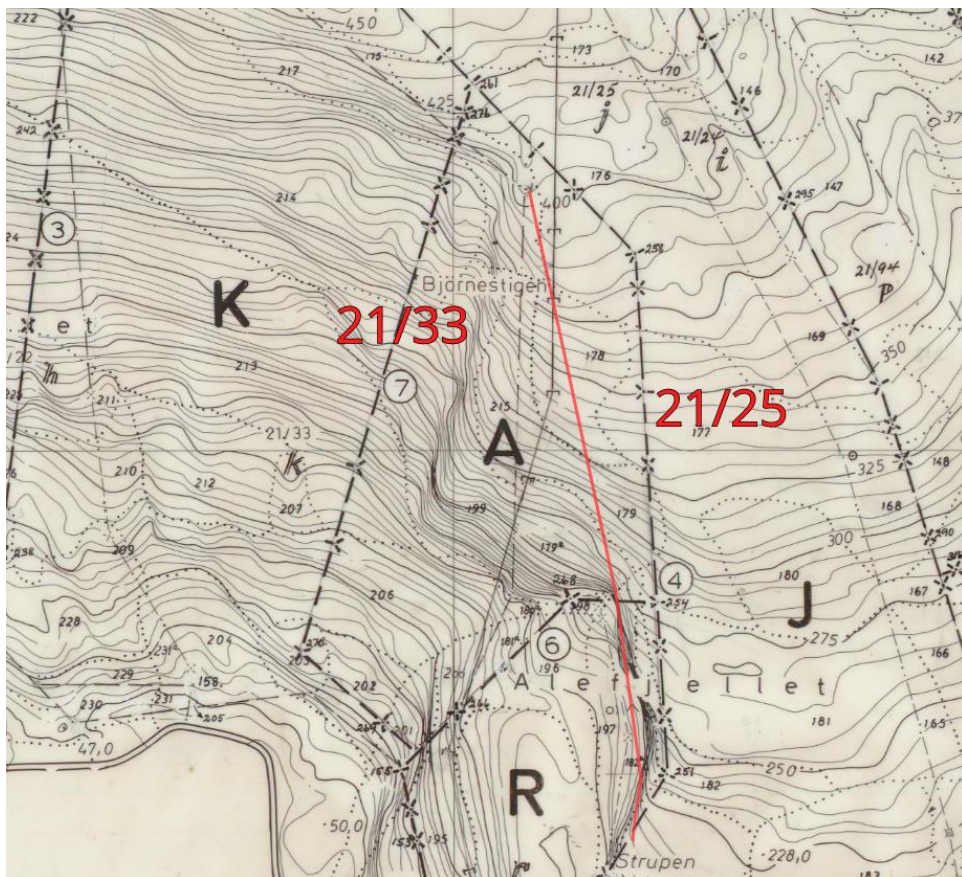
Videre i grensebeskrivelsen finner man utdraget (figur 47) fra den eksakte skildringen av skoggrensen i 1823.

I utskiftningen av 1823 er merkene for skogteigen beskrevet således:
 // 1. NedersteEndemerke: den vestligste ende av Sundshammeren vestenfor Hjortdals Huse.
 2. Kors i et Berg og i en Furu på Hammeren østenfor Illestigen, Furren står vestenfor Hammeren ved en lille Myr
 3. Kors i et Berg på den anden Side av den lille Myr. Derfra går Grensen langs det ved korset begyndende lille Hamreløp til Alfjeldsenden og følger siden Alfjeldet til Bjørnestigen.
 Mot Syd grenser Skogteig til Skudeldøkelven, mod Vest til Hundvebakens Bøe og mod Nord til Oline Trulsdatters Skogteig i Fjeldet".

Figur 47: Utklipp fra skylddelingsforretning over gården Volden i 1941.

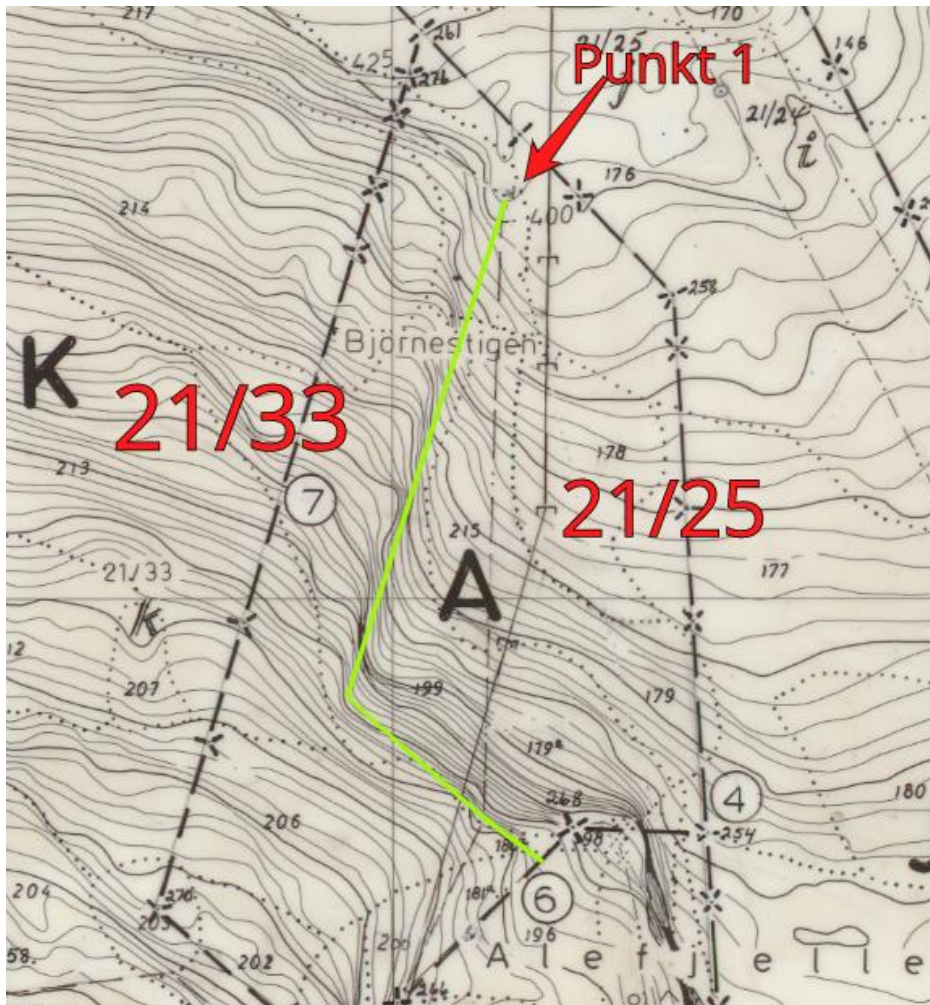
Beskrivelsen ovenfor skiller seg ut fra rettsboken hvor de refererte til en annen del av grensebeskrivelsen. Denne sier at skoggrensen (Oline Trulsdatters skogteig) regnes å gå «*saa langt mod Vest, eller mod Hundvedbakfjeldet, som man kan kjøre med Hest*». Vurdering av en slik beskrivelse er utfordrende. Magne Hundvedbakke mener det er sannsynlig at skoggrensen skal gå fra Alefjellets ende og i en rett linje til Bjørnestigen. Tolkningen av grensebeskrivelsen gir en sannsynlig grenselinje illustrert i figur 48.

¹¹⁶ SAB, Sunnfjord tingrett, G/Gb/Gbb/L0006: Pantebok nr. A6, 1941-1942, Dagboknr: 1452/1941
 Brukslenke for sidevisning: <https://www.digitalarkivet.no/tl10060908451669>

Figur 48: Grensepåstanden til Magne Hundvedbakke

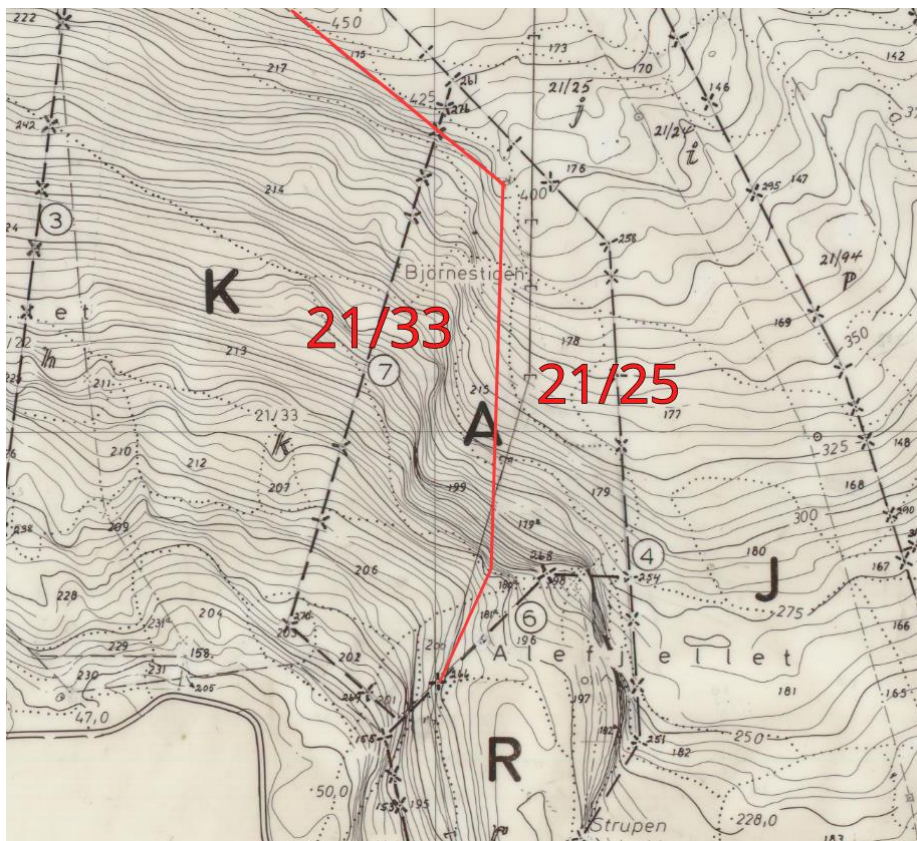
Saksøker mener på sin side at den rette grensen skulle gå fra punkt 1 og sørover langs Hamrelaget og deretter kurve i sørøst. Hamrelaget defineres som bunnen av fjellet langs Alefjellet. Punkt 1 er et felles punkt som begge partene er enige om. Saksøkers påstandslinje er sannsynlig i tråd med den grønne linjen illustrert i figur 49.

Figur 49: Grensepåstanden til Torbjørn Berqvam

I tillegg skulle en grensegangssak i 1957 tas med i vurderingen. I denne saken blir partene enige om å se helt bort fra et forlik fra 1898. Forliket sier noe om grensene skulle fastlegges i samsvar med utskiftningen fra 1823. Jordskifteretten legger derimot vekt på grensegangssaken fra 1957. I denne vurderingen legges det vekt på at partene var lovlig varslet og protester fra «grenseoppskrivinga» var fraværende. Samtidig ble saken tinglyst og ble derfor bindende for brukene i grensegangen.

Jordskifteretten finner det tvilsomt at grensepåstanden (grønn linje i figur 48) til saksøker var den riktige. Denne var plassert i overkant langt mot vest slik at kjøring med hest ble vanskelig i det bratte terrenget. Derfor vurderte jordskifteretten at skoggrensen skulle gå i en rett linje fra punkt 1 til punkt 2. Dette ble en «mellomløsning» mellom saksøker og saksøkte sine påstander. Utfallet ble at ingen av partene fikk medhold i påstanden sine og grensen ble avgjort slik den er i figur 50.

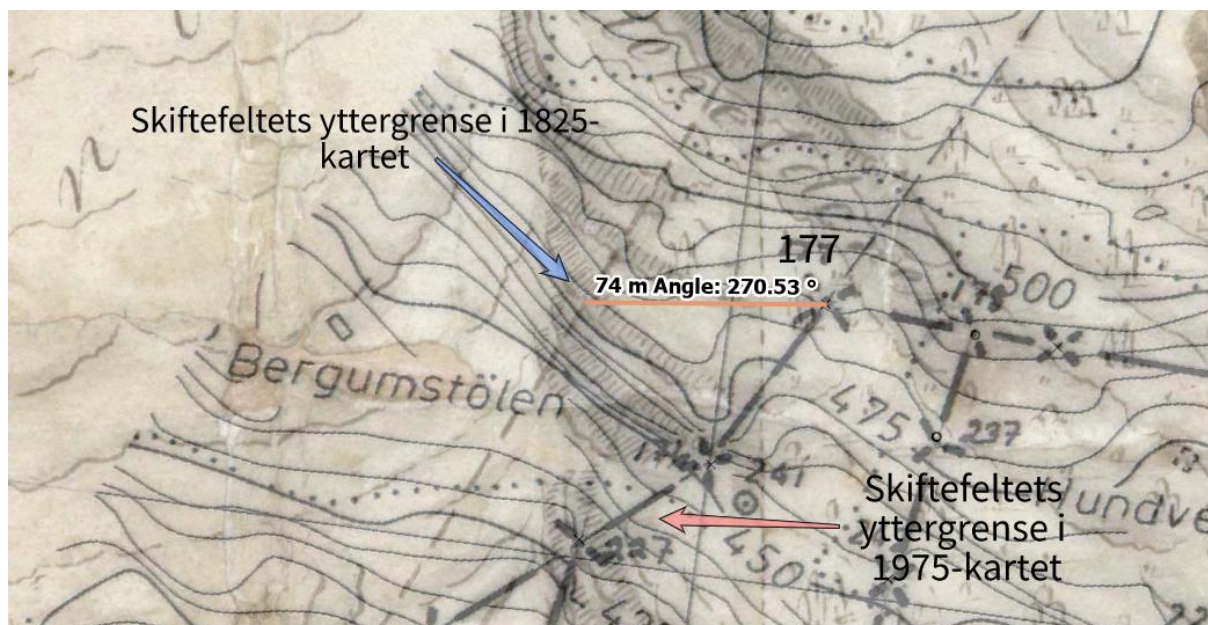
Figur 50: Jordskifterettens avgjørelse

Skiftefeltet

Etter § 19 i jordskifteloven av 1950 skulle skiftefeltet klarlegges. Det betyr at yttergrensene i nord, øst, vest skal beskrives. Samtidig skal også sørsiden mot innmarken klarlegges.

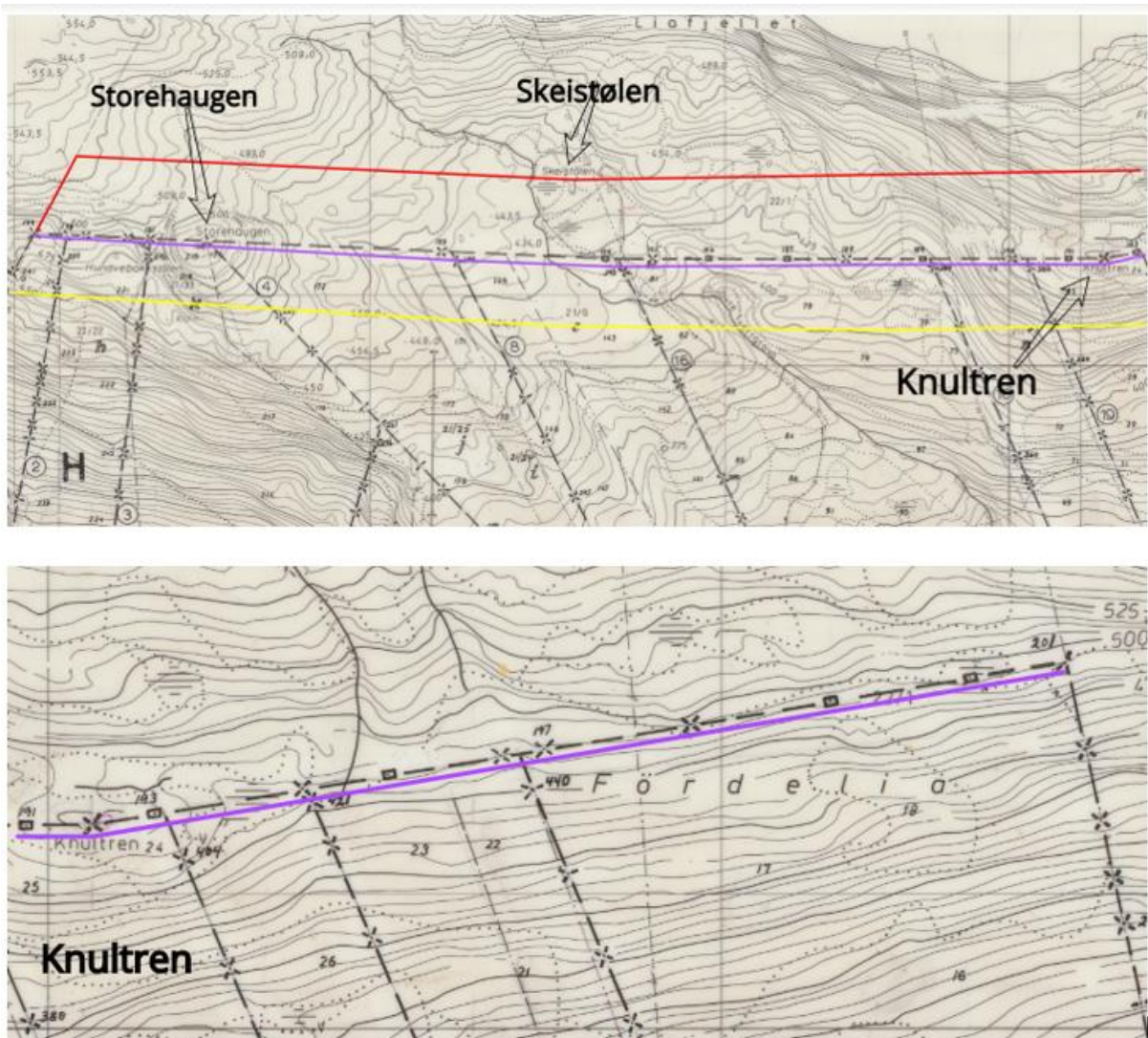
Ifølge grensebeskrivelsene fra den minnelige utskiftningen i 1823 gikk skogteigene til det «*høieste fjeld*». Ordlyden av denne beskrivelsen er nokså klar. Det er derimot ingen beskrivelser i den minnelige utskiftningen som sier konkret hvor den nordlige grensen går. I 1975-saken blir den nordlige yttergrensen mot «*sams fjellutmark*» tegnet i kartet. Det vil derfor være interessant å se på hvilke påstander og dokumentasjon yttergrensen bygger på.

Den nordlige grensen mot felles utmark/fjellmark og nabogården Hornes tok til i vest ved grensemerke nr. 177. Dette grensemerket er ca. 74 meter lenger øst enn yttergrensen til utskiftningen i 1823-1829 som er illustrert i figur 51. Årsaken som gjør at grensen ble flyttet, var usikkerheten til grensebeskrivelsene. Disse ble tatt stilling til i forrige delkapittel.

Figur 51: Grensemerke nr. 177

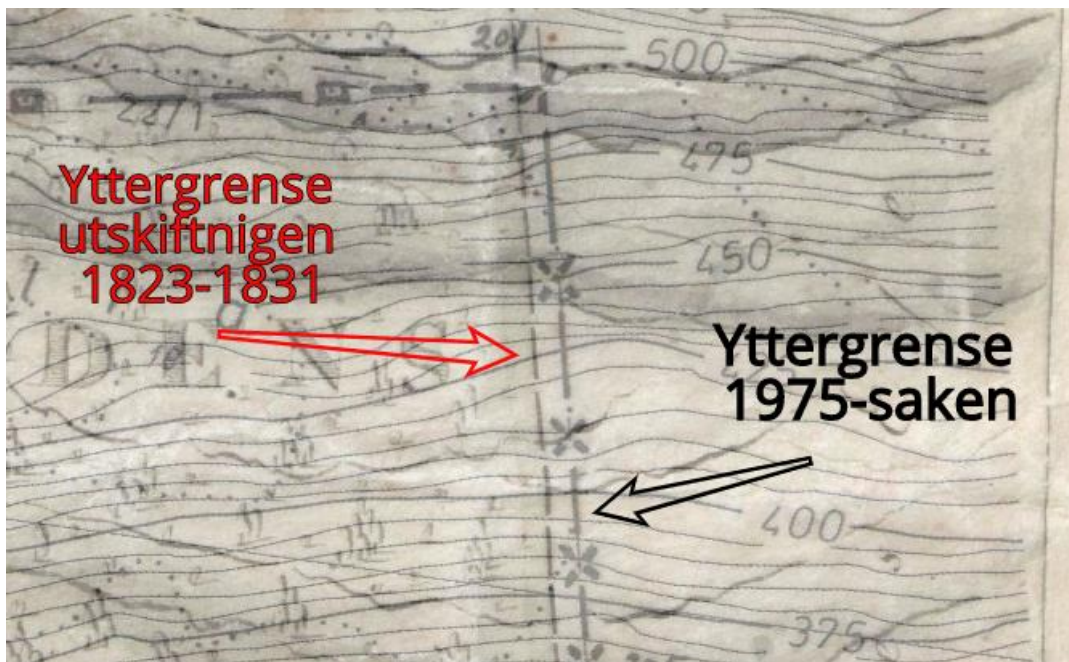
Videre drøftet jordskifteretten avgrensningen av skiftefeltet oppover mot fjellet. Partene pekte på sine påstander, men var innbyrdes uenige hvor grensen skulle gå. Tre av partene mente grensen burde gå over «Storehaugen». Guttorm Berqvam mente at yttergrensen burde gå nedenfor «Skeistølen» og i høyde med «Knultren». Gilbert Schei ville ha yttergrensen lenger sør (markert i gult, figur 52). Hvor langt sør han ønsket grensen er uklart. I tillegg var statskonsulent Opheim med i marken og oppfordret at skiftefeltet skulle gå høyere og i linje ved Skeistølen (markert i rødt, figur 52). Det er underlig at partene ikke hadde noen konkrete grensemerker/beskrivelser som de kunne vise til. Det virker som påstandene bygger på subjektive meninger og ikke objektive holdepunkter fra grensebeskrivelser eller kart. Det kan også bety at det er privatrettslige avtaler som åpner for bruk av andres teiger. Påstanden til Berqvam og de tre andre partene er markert i lilla og er den yttergrensen som jordskifteretten definerer som yttergrense i skiftefeltet mot felles utmark/fjellmark.

Figur 52: Yttergrense mot felles utmark/fjellmark

Rettsboken fra 1975-saken gir ingen informative opplysninger hvordan yttergrensen blir definert i forhold til tidligere utskiftninger. Det er sannsynlig at jordskifteretten i samråd med partene og fagkyndige i boniteringen finner det hensiktsmessig at skiftefeltet ikke strakk seg like høyt som skiftefeltet i utskiftningskartet fra 1827.

Den østlige yttergrensen mot Slåtten (gnr. 23) er omtrent den samme som blir illustrert i utskiftningskartet fra 1827. Når man georefererer kartene og legger disse over hverandre, kan man sannsynliggjøre at yttergrensen i utgangspunktet skal være lik. Som nevnt tidligere så var det spesielt utfordrende å georeferere utskiftningskartet fra 1827. Det gir oss en parallell forskyvning av kartet når vi sammenligner yttergrensene og grensene innad i feltet opp mot jordskiftekartet fra 1975.

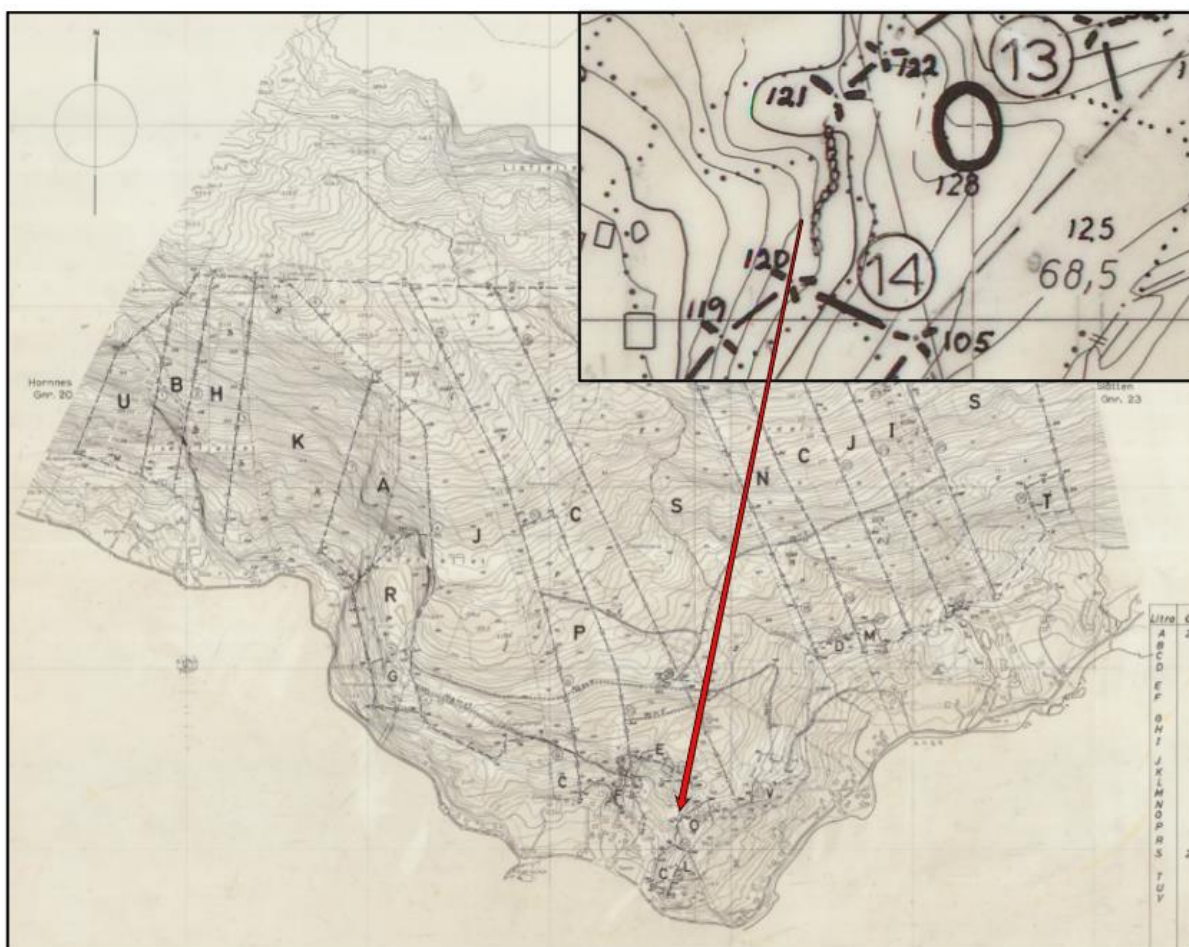
Figur 53: Yttergrense mot Slåtten gnr. 23

Yttergrensen som skiller skiftefeltet fra innmarken til gnr. 21 og 22, baserer seg i hovedsak på Førde sitt eget eiendomskartverk. Grensemerkene og koordinatene var kontrollert av kommunen. I rettsboken er grensepunktene som definerer yttergrensen listet opp fra punkt 1 til 169. Flesteparten er basert på nevnte eiendomskartverk, men noen av disse beskrives etter en gammel utmarksgrense (figur 53).

119	" 77	" 33	120	b i st, off. godkj. (JSV), i steingj.	38
120	etter gamle utmarksgrensa		121	b i fj, off. godkj. (JSV), ved steingj.	
121	51,5	20,82	122	" " i steingj.	

Figur 54: Utklipp fra rettsbok – «etter gamle utmarksgrensa»

Det er seks grenselinjer som beskrives etter eldre utmarksgrenser. Derimot inneholder de verken retning eller lengde og rettsboken nevner ikke hvor disse kan spores tilbake. I eksempelet under kan man observere at grensen følger et steingjerde fra punkt 120 til 121 (figur 55). Denne grenselinjen viste seg å være utfordrende å spore opp i tidligere grensebeskrivelser. Området inneholder færre navn og kjennetegn enn andre steder i studieområdet. Dette steingjerde har sannsynligvis blitt satt opp i etterkant av utskiftningen 1823-1829.

Figur 55: Steingjerde

5.2.4 Avsluttende refleksjon

Analysen av 1934-utskiftningen viser at utskiftningsretten gikk i denne saken vekk fra beskrivelsene fra 1825-utskiftningen. Dette står i kontrast til 1863-utskiftningen, der samtlige parter tilsluttet seg beskrivelsene fra 1825-utskiftningen. En trolig årsak til dette kan ha sammenheng med tiden mellom utskiftningene. Utskiftningen i 1863 finner sted relativt kort tid etter utskiftningen 1823-1829, slik at flere av grensenemerke fra beskrivelsene kan her være lett påviselige. 1934-saken foregår over 100 år siden grensen ble merket og påvist, betydningen av dette kommer til syne under utskiftningen da svært få av beskrivelsene som partene henviser til finnes i marken. En annen mulig forklaring kan ha sammenheng med Aad Gjelles situasjonskart. I 1863-utskiftningen ble Aad Gjelles kart tidlig framlagt. Dette kan ha bidratt med å gi utskiftningsretten og partene et overblikk over situasjonen før de foretok befaringer i marken. I 1934-saken ble dette kartet som nevnt ikke framlagt, noe som trolig førte til at grensen ble avgjort ulikt slik den egentlig gikk etter de tidligere bestemte grensene etter de tidligere utskiftningene.

Analysen av 1975-saken viste at heller ikke i denne saken ble utskiftningen 1823-1829 vektlagt i større grad. Her antas det også at dette har sammenheng med at utskiftningen ligger så fjernt i tid, slik at flere av forholdene mest sannsynlig har endret seg siden utskiftningen ble ført i pennen. Dermed ila heller ikke jordskifteretten utskiftningen 1823-1829 stor vekt i denne saken.

5.3 Analyse av matrikulære forhold

5.3.1 Innledning

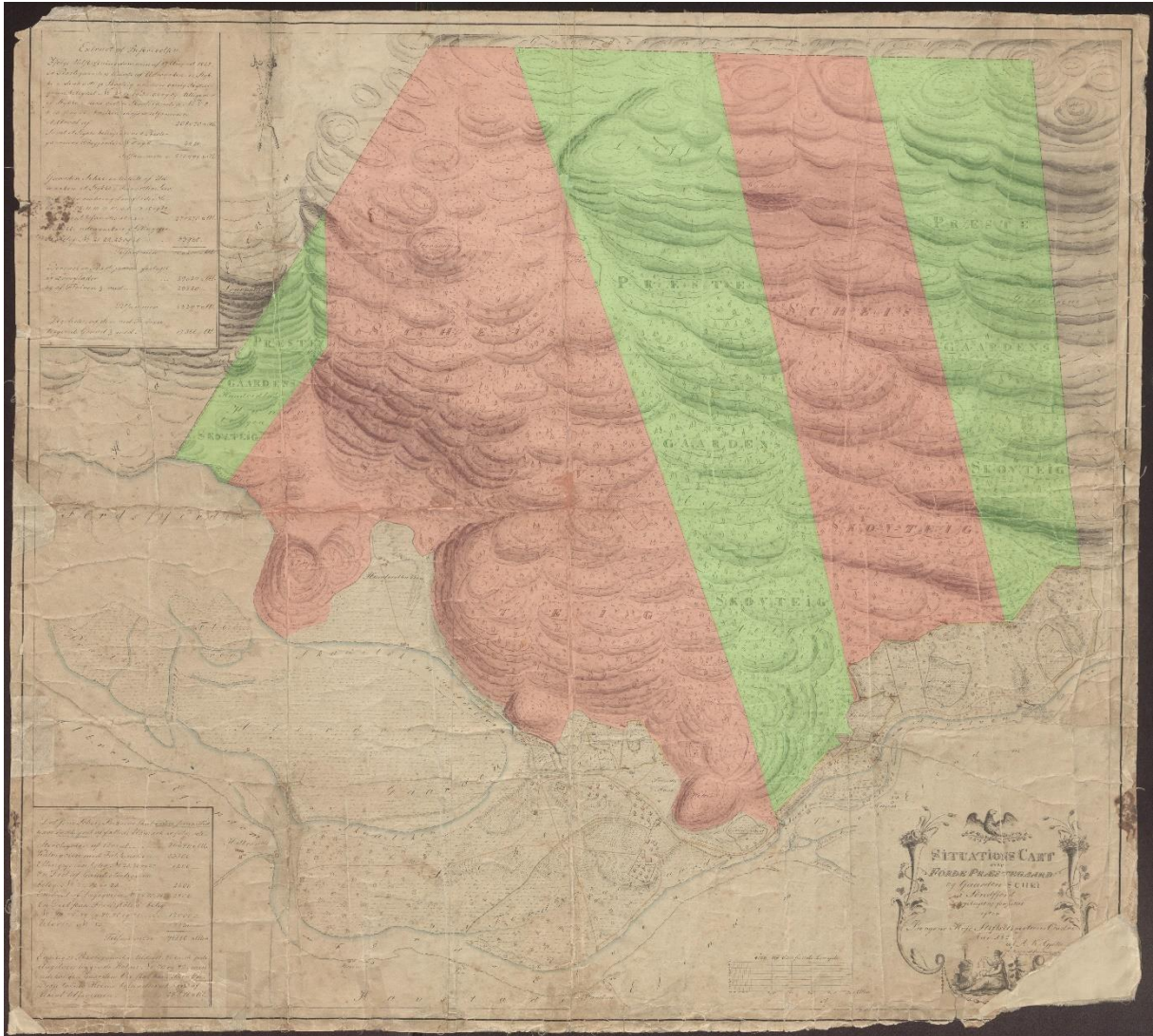
Dette delkapittelet vil i tråd med underproblemstilling nr.2 undersøke dagens matrikkelkart sett i sammenheng med resultatet fra utskiftningen i 1829. I tillegg vil kapittelet ta for seg den matrikulære usikkerheten, herunder sirkeleiendommer og umatrikulert grunn (0/0-eiendommer) og undersøke om disse har en eventuell sammenheng med utskiftningen.

5.3.2 Matrikkelkartet

Som kjent ble innmarken mellom brukene på Skei på nytt utskiftet i 1863, slik at flere av forholdene etter utskiftningen 1823-1829 i innmarken har blitt endret i ettertid, slik at disse vil være vanskelig å spore i dagens matrikkelkart. Videre analyse av matrikkelkartet vil derfor ta for seg utmarksområdene.

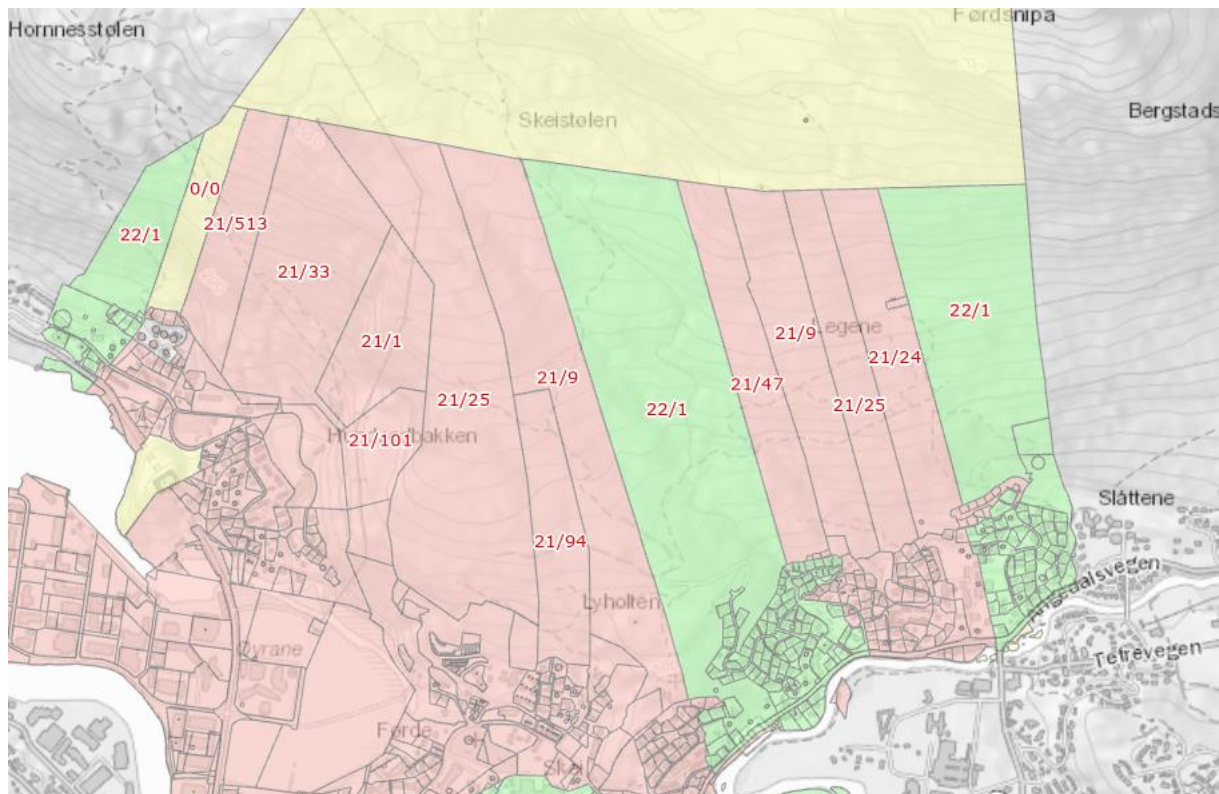
Hvert bruk fikk etter 1829-dommen en østlig og vestlig skogteig, samt en beliggende i Hundvedbakken. Beskrivelsene for disse skogteigene er gitt i den minnelige utskiftningen fra 1823. Det er også disse beskrivelsene Aad Gjelle benytter under opptagelsen av situasjonskartet. Aad Gjelles kart viser kun grensene mellom gårdene, og ikke brukene. For Førde prestegård, var dette ubetydelig, siden prestegården på tiden kun besto av ett bruk. Skei på sin side blir i kartet representert under en fellesbetegnelse for alle fire brukene. I figur X er

skogteigene fargelagt slik de fremkommer i Aad Gjelles kart. De grønne teigene tilhører Førde prestegård, mens de i rødt er skogteigene under fellesbetegnelsen *Schey*.

Figur: 56

I dagens matrikkelkart (figur 56) eksisterer det flere utmarksteiger i samme område. Flere av disse teigene har gårds- og bruksnummer som samsvarer med partene i utskiftningen 1823-1829.

Figur: 57

En vesentlig forskjell fra Aad Gjelles kart og eiendomsteigene i dagens matrikkelkart, er utstrekningen på skogteiene. I Aad Gjelles kart, strekker de seg til toppen av fjellet, slik det blir beskrevet i utskiftningen 1823, mens i dagens matrikkelkart strekker eiendomsteigene til en 0/0-eiendom som er registrert i matrikkelen med uregistrert jordsameie. Dette området ligger i dag i sameie mellom noen av de opprinnelige brukene. Innenfor dette området ligger en festetomt med matrikelbenevnelse 21/11/1. Ved å undersøke grunnboken til denne festetomten, ser vi at den er etablert fra en rekke eiendommer. Dermed er det svært sannsynlig at eiendommene opplistet i figur 44, har den nevnte 0/0-teigen i sameie.

08.05.2002	DENNE MATRIKKELENHET OPPRETTET FRA: KNR:4647 GNR:21 BNR:1 Frådelt frå fleire gnr. bnr.
2002/2021-4/55 08.05.2002	** DIVERSE PÅTEGNING Frådelt også frå gnr. 21 bnr. 1, 3, 9, 11, 15, 16, 17, 22, 24, 25, 33, 38, 43, 47, 52, 94, 101 og frå gnr. 22 bnr. 1, 2, 4, 14. Heimelshavar må til einkvar tid hentast frå desse.

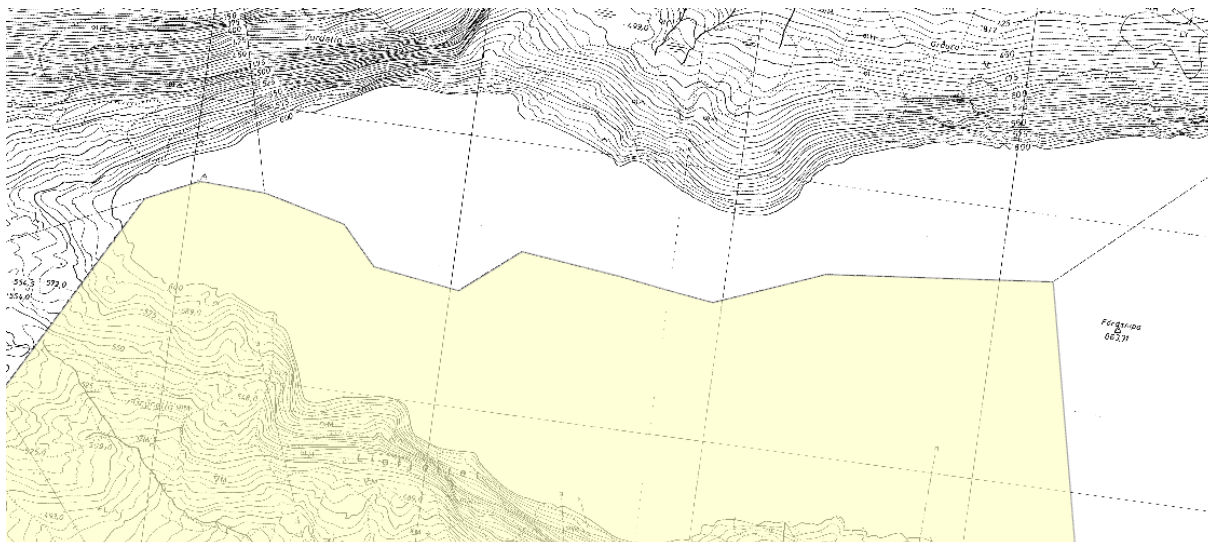
Figur: 58 Eiendommene som festetomten er etablert fra, hentet fra grunnboken til 21/11/1

Videre så er det en annen vesentlig forskjell fra Aad Gjelles kart (figur 58) og dagens matrikkelkart er grenselinjen i nord. Ser vi i området som er i jordsameie i dagens matrikkelkart, følger ikke den en rett linje fra øst til vest, slik det gjør i Aad Gjelles kart. I 1825-utskiftningen beskriver følgende grenselinje slik: «*Mærket mellem Erdal, begynder ved det sidst ommeldte Mærke, og gaaer langst høleste Fjeld, fra Vest til Öst, lige til den Lige Linie fra den oprettede Mærkinggar mellem Erdahl og Erdahlsdahl. Alt efter Vasfaldet*».¹¹⁷ Denne beskrivelsen nevner ikke at den skal gå i rett linje, men følge fjelltoppen. Ved å utføre en høydeanalyse i ArcGis Pro kan vi undersøke om nevnte grenselinje følger fjelltoppen. Som vist i figur 45, ser vi at dagens grense i matrikkelkartet følger fjelltoppen. Denne linjen er også den som ble signalert i ØK (figur 59), og ble dermed videreført i matrikkelkartet. Mye tyder på at det er nettopp denne linjen som ble beskrevet i utskiftningen 1825, siden grenselinjen følger toppen av fjellet.

Figur: 59

¹¹⁷ Dette merket er Erdalsmerket, samme merke som blir omtalt i grensetvisten i 1934-saken.

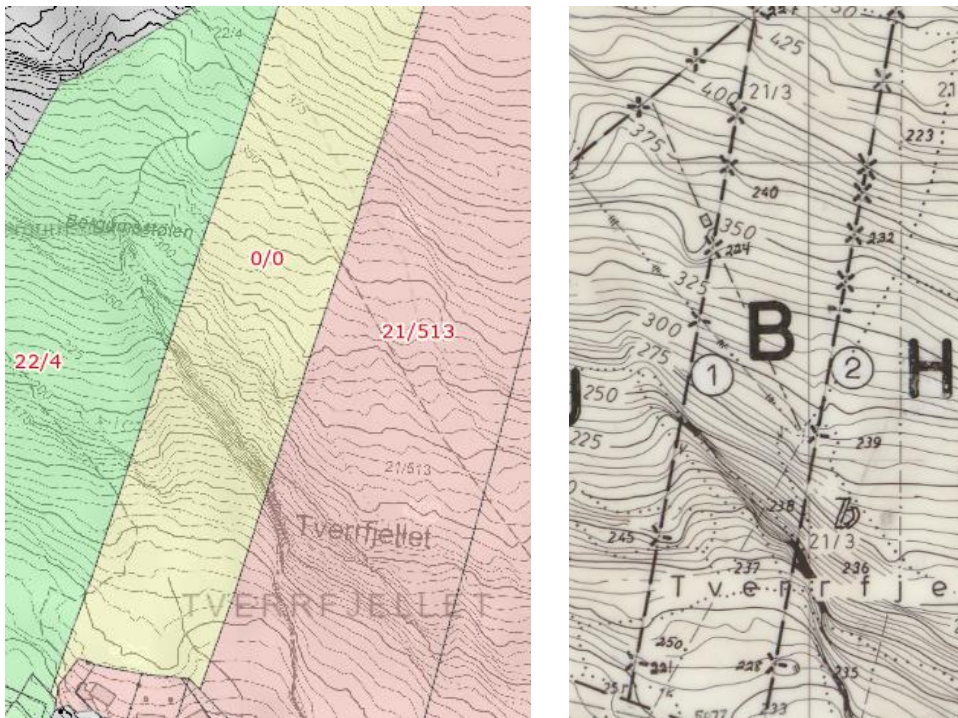
Figur: 60

Videre vil analysen undersøke hvorvidt dagens eiendomsteiger i utmarken svarer til beskrivelsene fra 1823. Ved å undersøke dagens teiger og kartlegge eiendommene disse er utskilt fra og plassere de i en tabell, kan man danne et bilde av tidligere forhold i utmarken. De fleste av teigene kan enkelt spores via opplysninger i grunnbok, mens andre teiger ikke har opplysninger om hvilket bruk de er utskilt fra i grunnboken. For denne oppgaven kunne opprinnelseseiendommene for de fleste brukene enkelt spores, bortsett fra teigen betegnet med 0/0.

Teigen som er betegnet 0/0, mangler som vist i figur 61 betegnelse i ØK, men er i kartet tilhørende 1975-saken betegnet med 21/496 (3). Eiendommen 21/496 eksiterer ikke i matrikkelen eller grunnboken. I 1975-saken er det opplyst at 21/496 ble i forbindelse med jordskiftesaken utskilt fra bruksnummer 3, og skulle sammenføres med bruksnummer 322. Bruksnummer 3 ble igjen utskilt fra bruksnummer 1 i 1880. Dermed kan vi fastslå at 0/0-teigen tilhørte opprinnelig 22/1.

Dagens betegnelse (gnr./bnr.)	Opprinnelig eiendom (gnr./bnr.)
22/4	22/1
0/0	21/1
21/513	21/9
21/33	21/9
21/101	21/24
21/94	21/1
21/47	21/1

Tabell 2

Figur 61 Til venstre, 0/0 teigen i ØK-kartet. Til høyre, 0/0-teigen i jordskiftekartet fra 1975-saken

XII. Delingsforretning.

I medhald av § 86 i jordskiftelova av 21/12 1979, jfr. § 87, skal retten halde delingsforretning på gnr. 21 bnr. 3 i Førde.

Kravet om deling er sett fram av heimelsinnehavaren Alfred Skei.

Det er søkt om frådeling av skogteig som høyrer til gnr. 21 bnr. 3 og overføring til gnr. 21 bnr. 322 som ligg ved sida av bnr. 3 på innmarka.

Søknaden er no godkjent av fylkeslandbruksstyret og rettsformannen la fram:

163. Søknaad om frådeling av skogteig frå Alfred Skei dagsett 11/2-84, vedlagt diverse skriv.

Skogteigen er merka av med varige grensemerke. Grensene vert skrivne opp i samband med avslutningen av jordskiftesak 19/1975 Skei m.fl.

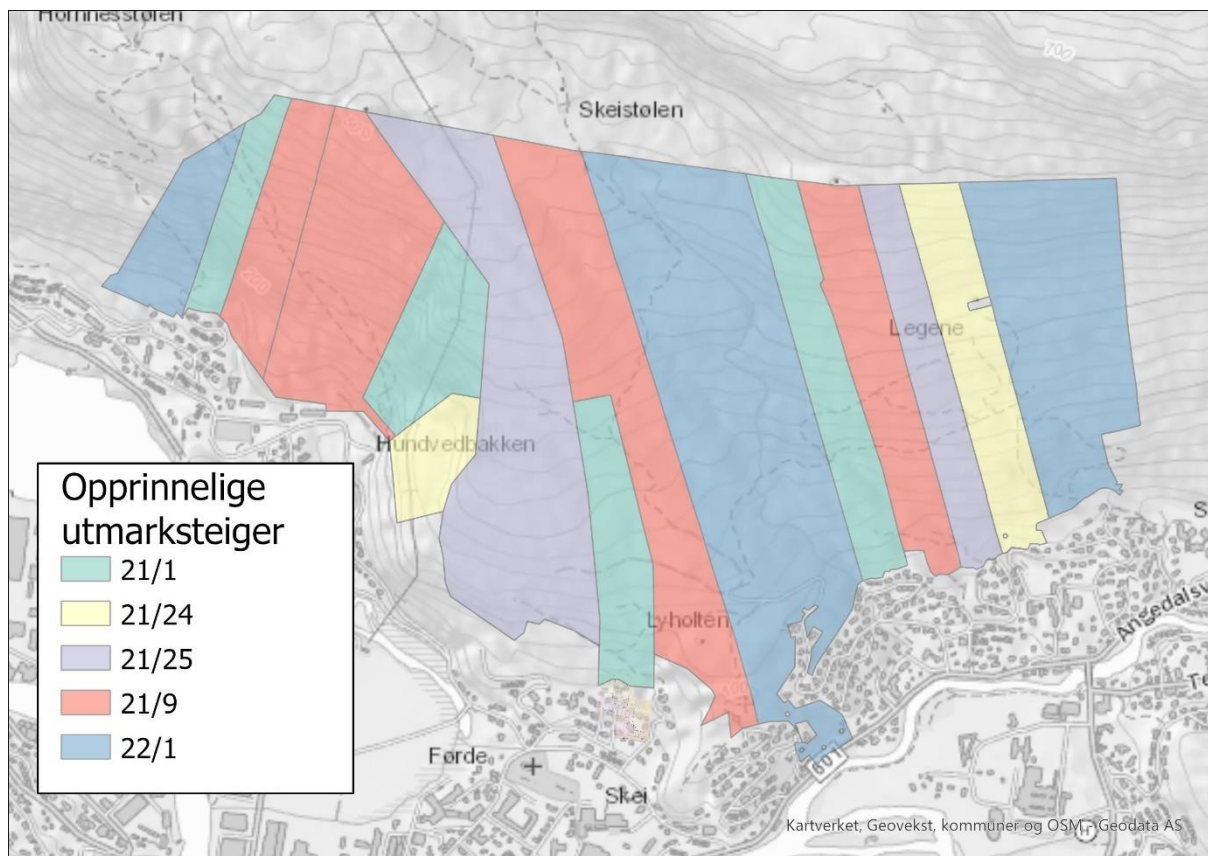
Skogteigen er teikna inn på jordskiftekartet. Offisielt registernummer vert gnr. 21 bnr. 496 og bruksnamnet Skeiteigen etter tildeling frå oppmålingsmakta i Førde.

Rettar til skogteigen går fram av dei ulike kapitel i jordskiftesaka.

Når jordskiftesaka vert rettskraftig, vil kopi av utskrift og kart verte sendt teknisk etat i Førde.

Når gnr. 21 bnr. 496 er overdrege til eigaren av gnr. 21 bnr. 322 er det høve til å samanføye skogteigen med bnr. 322.

Figur 62 Utdrag fra rettsboken til 1975-saken. En skogteig tilhørende bruksnummer 496 skal sammenføres med bruksnummer 322

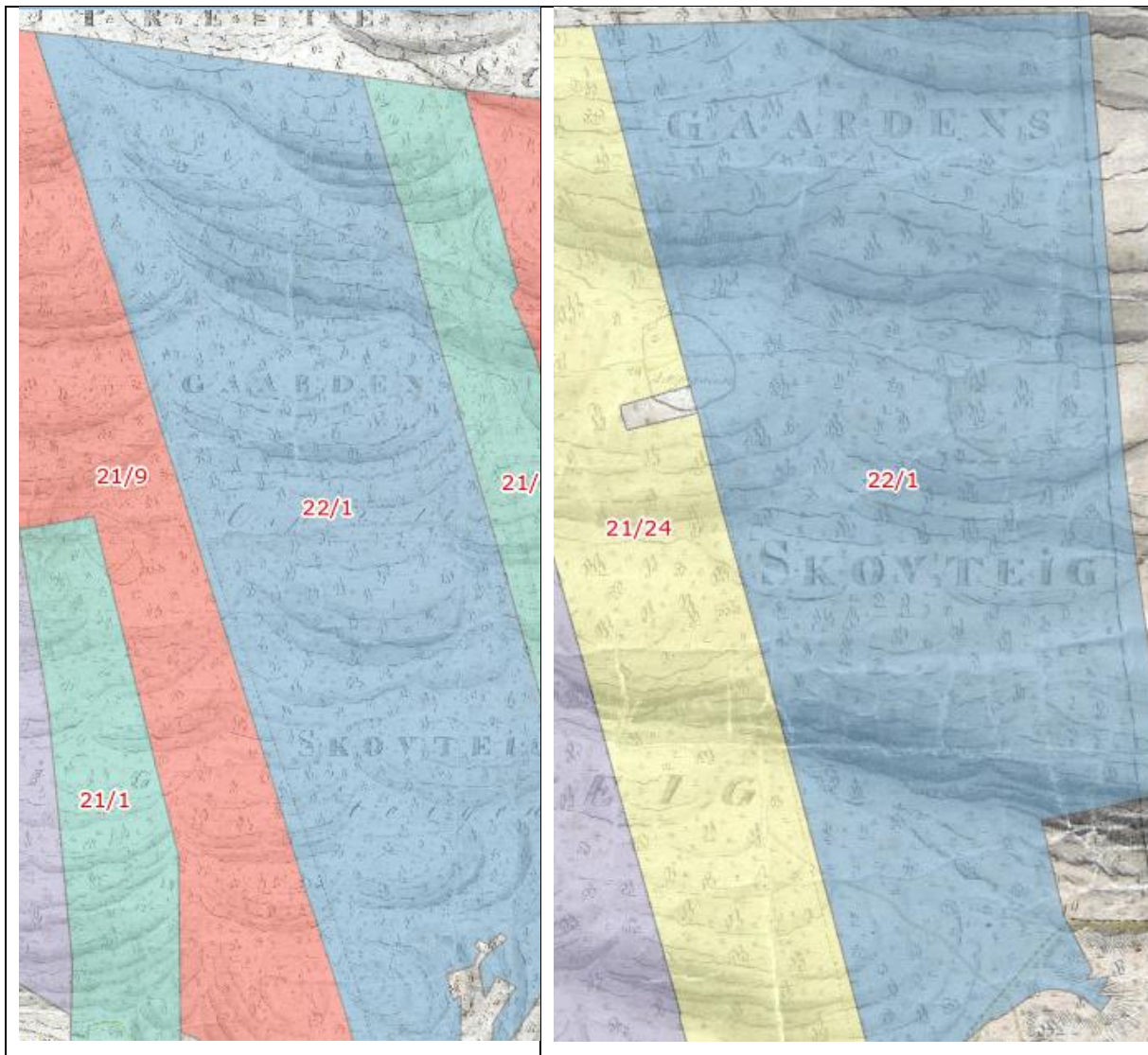
Figur 63: viser de opprinnelige eiendommene til dagens utmarksteiger. Ved å undersøke grensebeskrivelsene til skogteigene i 1823-utskiftningen kan vi undersøke om disse samsvarer med dette kartet.

Grensebeskrivelsene til Førde prestegårds østligste skogteig grenser til nabogården Jelle i øst, og mot vest til Kaptein Meidells østligste skogteig. Den østlige grenselinjen starter ved «*Qvernefossen*» og skal følge et gjerde som skiller gårdene videre opp mot *Gjøskaarene* hvor gjerde opphører. Derfra skal grensen gå i lik linje til «*høyeste fjell*».

Gjennomgående er det også at alle beskrivelsene starter ved det «*nederste endemærke*» og går deretter kategorisk mot nord, eller oppover i fjellet om en vil.

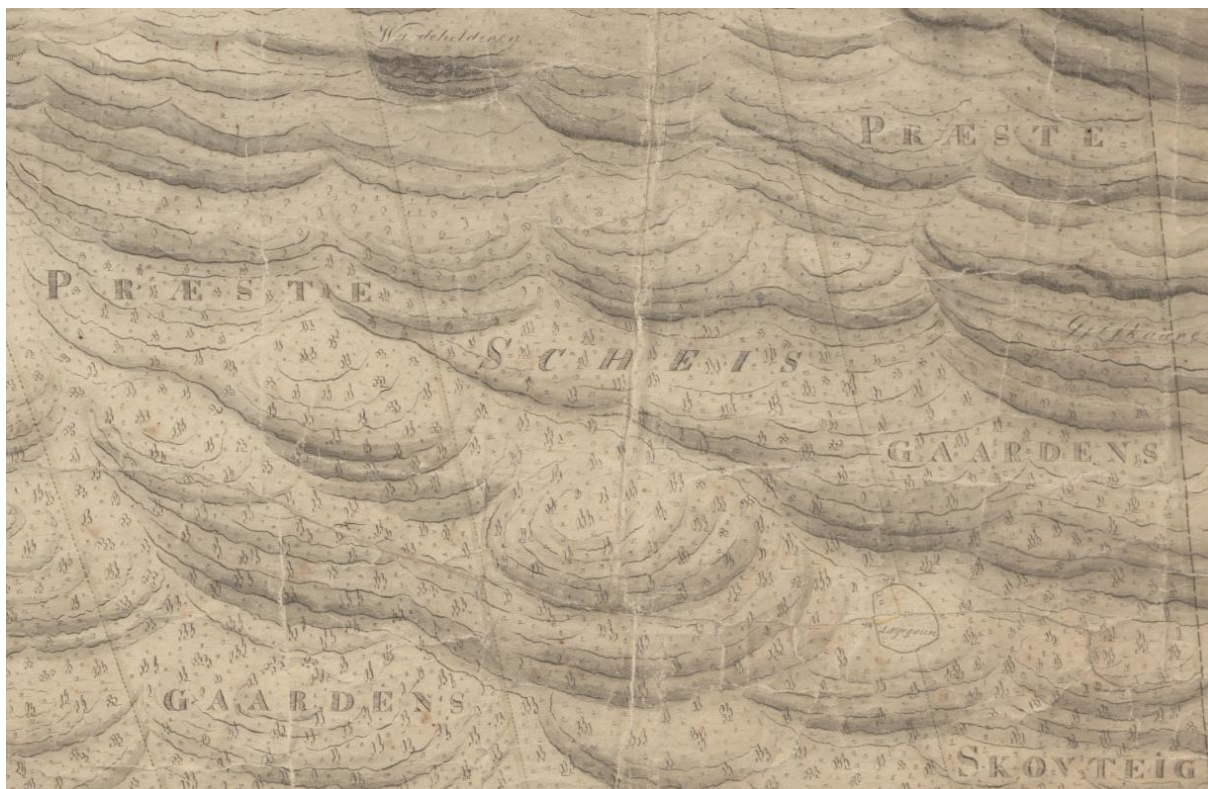
Prestegårdens vestlige skogteig grenser i øst mot Christensens skogteig og mot Jersins skogteig i vest. Den østlige grensen starter ved en merkestein på berget *Florshaugen* like ved *Klokkerqvien*. Deretter følger grensen *Klokkerqvien*s gjerde ned til en elv ved *Kloppen* og videre ned til *Angelven*. Den østlige grensen gå

Prestegårdens skogteig i Hundvedbakken er omtalt i detalj i kapittel 5.2.4, slik at denne teigen vil ikke omtales nærmere i dette kapitlet.

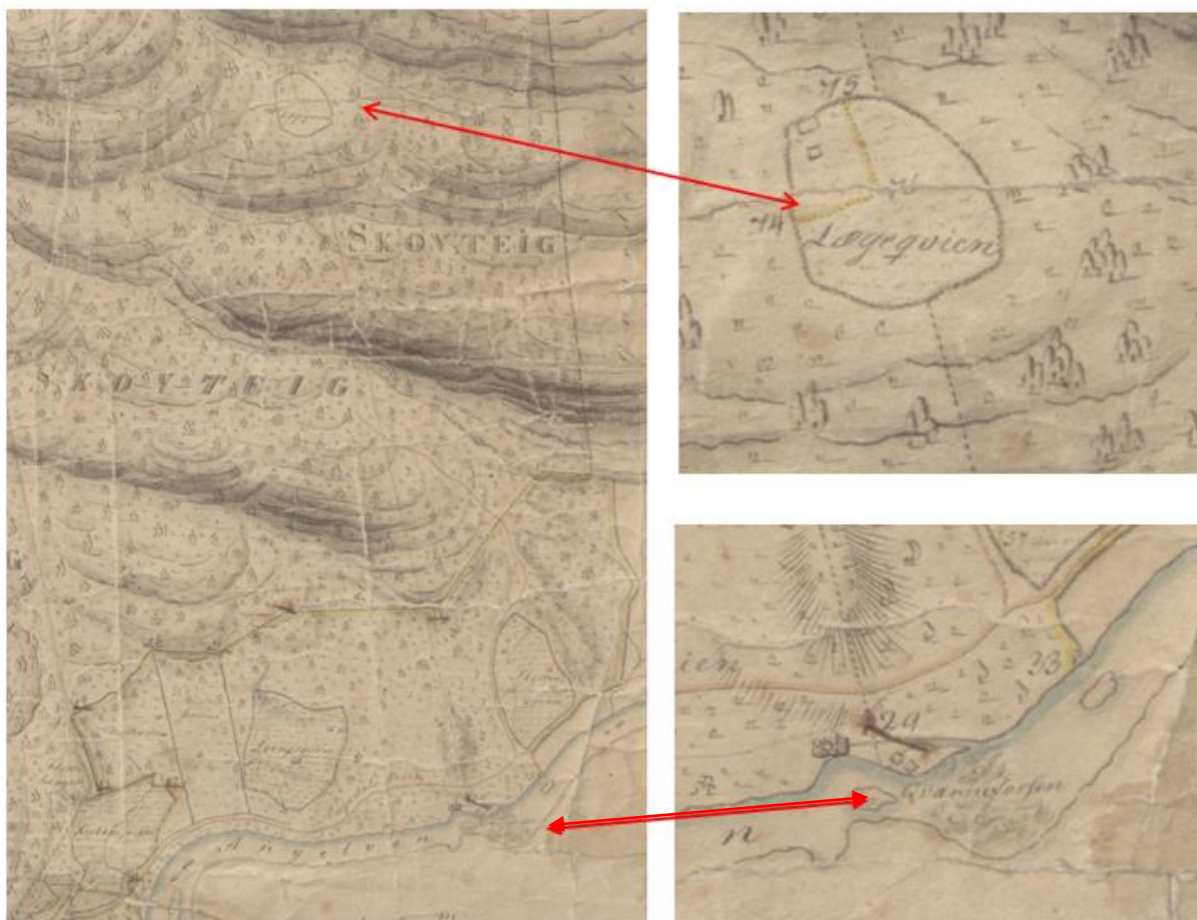
Figur 64 Til venstre: Prestegårdens vestlige skogteig. Til høyre: Prestegårdens østlige skogteig.

Som vist i figur 64, sammenfaller prestegårdens østlige og vestlige skogteig noe med matrikelkartet. Ser vi på de tilstøtende eiendommene, stemmer disse også overens med beskrivelsene i utskiftningen i 1823. Grenselinjene til teigene sammenfaller dog ikke helt med de fra Aad Gjelles kart. Utmarksteigene i dagens matrikelkart stammer stammer fra ØK, dermed kan vi anta at grensene til prestegården ble signalisert etter beskrivelsene i utskiftningen 1823.

Figur 65: Kartutsnitt over prestegårdens østlige til høyre i kartutklippet og vestlige skogteig til venstre i utklippet samt Skeis østlige skogteig i midten.

Skei sin østligste skogteig i Aad Gjelles kart grenser mot prestegårdens skogteiger i både vest og øst. Innad i denne teigen starter beskrivelsene med kaptein Meidells østligste skogteig som i dag spores til 21/24. Grensen mellom prestegården og Meidells teig starter fra samme punkt ved *Qvernefossen* og går oppover mot et tømmerløp som ikke er identifisert, for deretter gå nordover mot *Lægeqvien* før den til slutt strekker seg mot *høieste Fjell*.

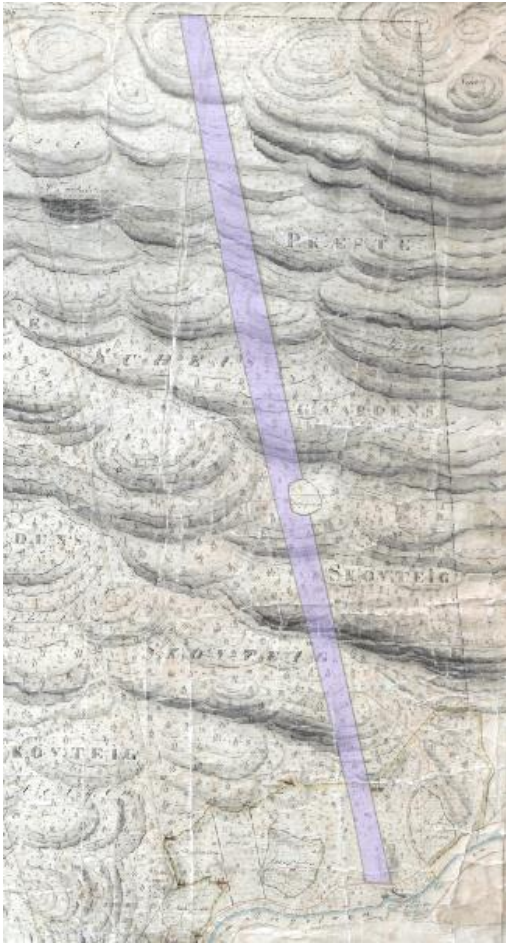

Figur 66: Grensen mellom prestegårdens østlige skogteig og Meidells østlige skogteig følger grenselinjen i Aad Gjelles kart.

Meidells østligste skogteig grenser mot vest til Oline Trulsdatters østlige skogteig. Denne skogteigen spores til 21/25. Grenselinjen starter ved en «*Mærkesteen staaende tæt ved og ovenfor Angedals-Veien, 104 sjællandsk Alen Vestenfor Præstegaardens Mærke*».

Henvisningen til Prestegårdens merke antas å være dens nederste endemerke. Teigens bredde i dette området er 104 sjællandsk alen som tilsvare 65.31 meter. Fra dette punktet fortsetter grensen nordlig opp mot tømmerløpet vestenfor Angedalsveien 87 alen fra prestegårdens merke som i en lengde vil utgjøre 54.63 meter. Teigen holder denne bredden fram til neste grensemerke som igjen forholder seg til Prestegårdens merke. Neste punkt går til et berg nedenfor *Lægeqvien* 90 alen fra Prestegårdsmarket, lik 56.52 meter før den fortsetter til en *jordfast Steen og straks ovenfor Kors i en Furre vestenfor Lægeqvien's Gjerde*, 93 Alen fra *Prestegaardens Merke*. Til slutt er det etablert «*Kors i et lille Bjerg og strax nedenfor 2 kors i en Furre, 108 alen (67.82 m) vestenfor Præstegaardens Mærke i Lægeli en ved Lægefossen. Fra dette Mærke gaaer Grændsen i lige Linie med de øvrige Mærker opad til høieste Fjeld*».

Fra disse beskrivelsene kan vi anslå med en viss sikkerhet at Meidells østligste skogteig består av en relativ smal skogteigstripe.

Figur 67: Aad Gjelles kart med beskrivelser av Meidells østlige skogteig.

Meidells vestlige grense støter til Oline Trulsdatters østligste skogteig som naturlig nok følger den samme grenselinjen. Mot vest grenser Oline Trulsdatters skogteig til Jersins østligste skogteig som spores tilbake til 21/9. Jersins vestlige grenselinje begynner nedenfor «*Leerfladens Bøegjerdens vestligste ende i lige Linie med de øvrige Mærker lige ned i Elven*», og er en av få beskrivelser som avviker fra «*nederste mærke*». Fra dette merket strekker grensen seg til et kors i berg ved en hammer med navn *Svartesvaet* ovenfor *Leerfladen*. De øvrige beskrivelsene kan ikke identifiseres i kartet. Teigens vestgrense støter mot løytnant Christensens østlige skogteig med en merkestein på bakken østenfor *Klokkerqvien* tett ved *Angelven*. Utklippet i figur 68 viser en omtrentlig plassering av disse grensemerkene. Det må tas forbehold om eventuelle endringer av inngjerdingner rundt husmannsplassene *Leerfladen*

og Klokkerqvien kan ha forekommet mellom 1823 og Gjelles kartlegging i 1827.

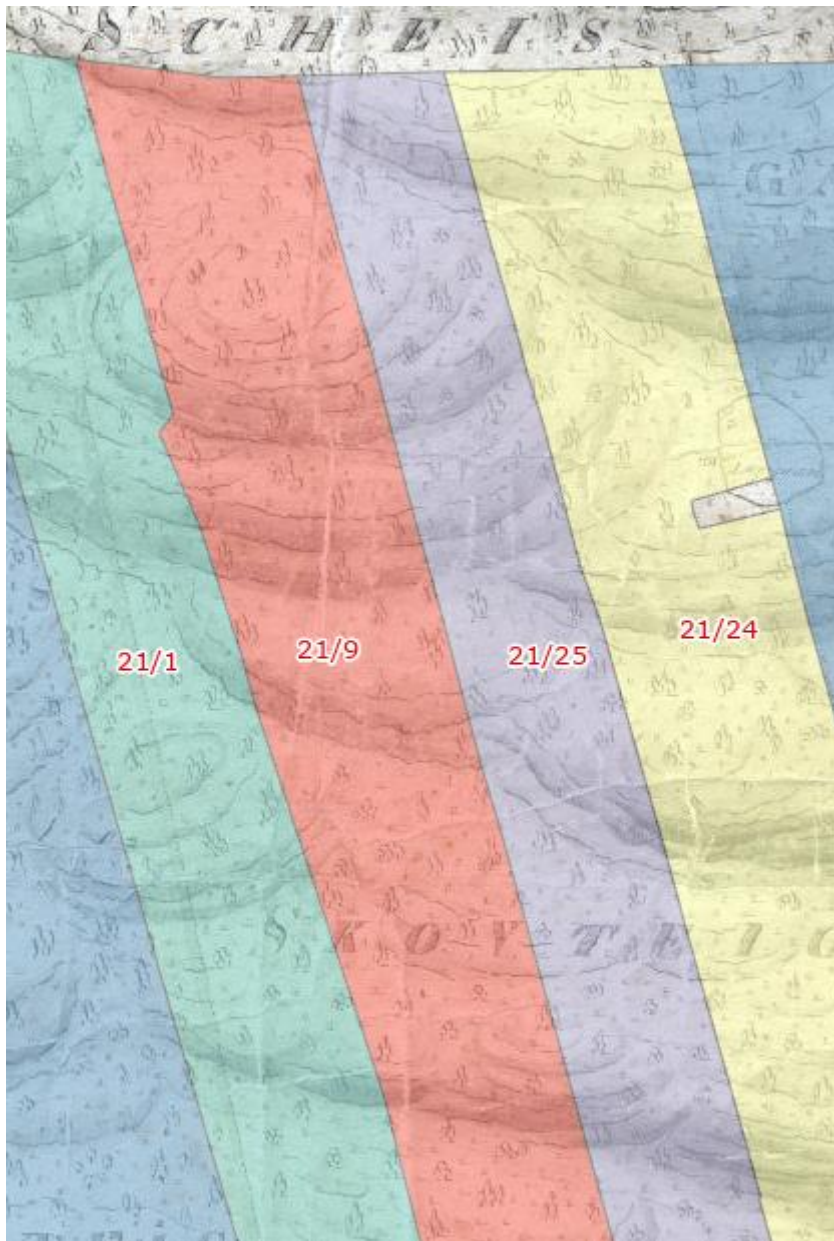
Figur 68: Rød ring viser omtrentlig plassering på det nederste grensemerke som skiller mellom Jersin og Trulsdatters skogteig. Blå ring illustrerer grensemerket som skiller mellom Jersin og Christensens skogteig. Grensene Fortsetter noenlunde som en videreføring av de i Aad Gjelles situasjonskart.

Christensens vestgrense støter mot Prestegårdens vestlige skogteig ved nedeste endemerke på Florshaugen ved Klokkerqvien Bøgjerde. Herfra følger grensen bøgjerdet mot øst fram til en liten elv som grensen skal følge helt til elven renner ut i Angelven. Mot nord går grensen fra Florshaugen til «Kors i en Furre strax ved Kors i et Bjerg et stykke vestenfor et nøgent Bjerg, Lægebjerg Kaldet». Dette berget er ikke illustrert i gjelles situasjonskart, derimot finnes betegnelsen på berget i ØK. Fra Legeberget og nordover til Vardehilderen skal det være nedsatt fire grensemerker som ikke identifiseres i Gjelles kart.

Figur 69: Grønt område viser et areal som grenser til Klokkerqvien og følger en liten elv ned til Angelven i øst. Dette området skal etter 1823-utskiftningen tilhøre Førde prestegård, men. Lægebjerget er streket under i rød farge, mens pilen peker mot bergets vestlige ende.

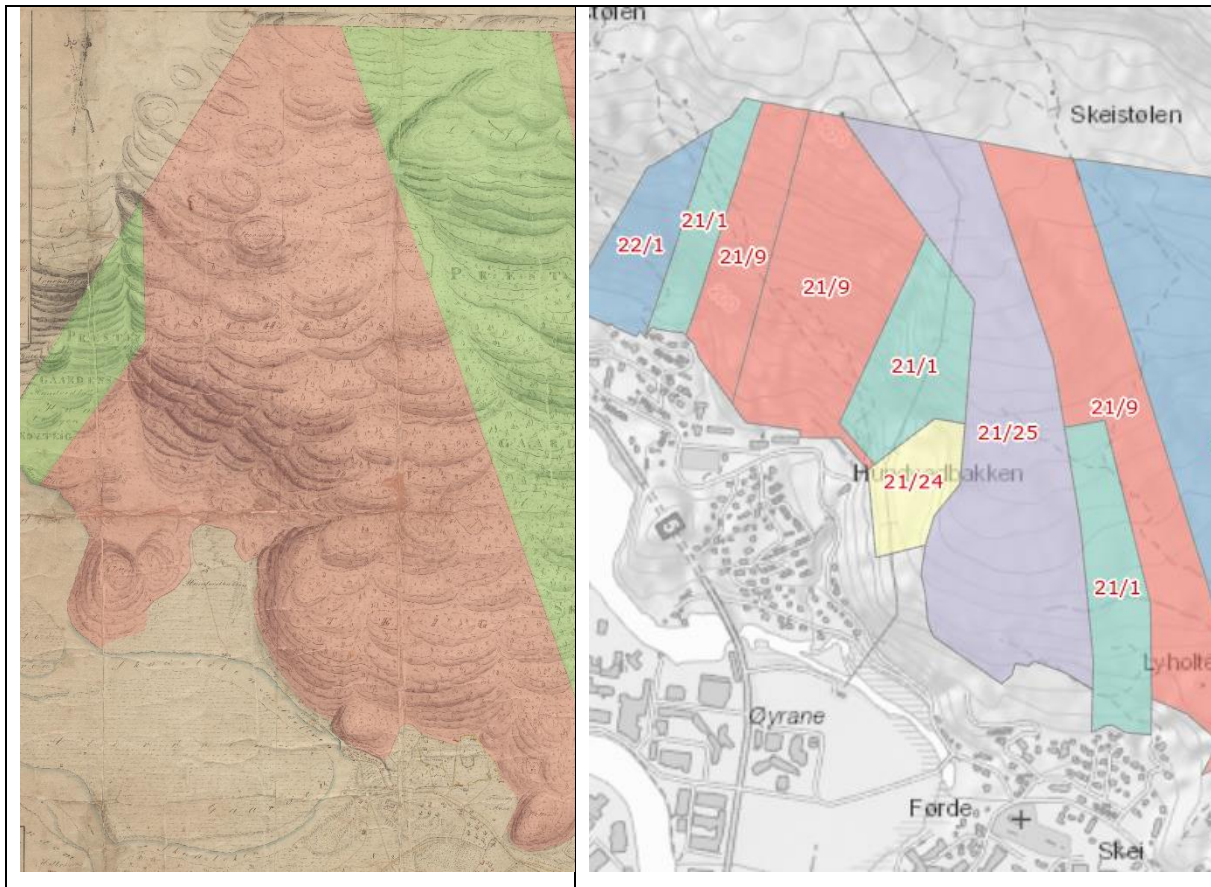
Slik som beskrivelsene framgår blir brukenes eiendommer skildret, noe som er forskjellig fra Aad Gjelles kart som illustrerer gårdenes skogteiger. Ser vi på samme område i dagens matrikelkart på figur 69, ser vi at det eksisterer fire teiger som ligger på rekke mellom dagens prestegårds skogteiger. Beskrivelsene i 1823-utskiftningen anga at rekkefølgen på disse skogteigene, fra vest til øst var Christensen (bnr.1), Jersin (bnr.9), Oline Trulsdatter (bnr.25) og Meidell (bnr. 24). Disse beskrivelsene sammenfaller noe med de opprinnelige eiendommene i matrikelkart vist i figur X. Slik at vi over dette området kan anta at dagens utmarksteiger i noen grad følger beskrivelsene fra 1823.

Figur 70: Plasseringene av dagens utmarksteiger sammenfaller med beskrivelsene gitt i 1823-utskiftningen.

Brukene tilknyttet Skei fikk også en vestlig skogteig og en skogteig beliggende i Hundvedbakken. I Aad Gjelles kart, ligger samtlige av disse skogteigene under fellesbetegnelsen «*Scheys Skogteig*». I dagens matrikkelkart eksisterer det en rekke eiendomsteiger i samme område. Dermed vil den videre analysen søke å avklare hvorvidt teigene i dagens matrikkelkart samsvarer med beskrivelsene fra utskiftningen, eller ikke. Disse skogteigene er vanskelig å identifisere etter grensebeskrivelser, da disse er i stor grad ikke kartlagt og følgelig ikke har en referanse fra Aad Gjelles kart. Dermed vil videre

identifisering basere seg på tilstøtende teiger, for å undersøke hvordan dette samsvarer med samme område i matrikkelkartet.

Figur 71: Til venstre, gården Skeis skogteiger i vest og i Hundvedbakken markert i rødt. Til høyre, utmarkseiendommene slik de fremkommer av dagens matrikkelkart. Eiendommene er betegnet etter originalbrukene.

Den østligste av de vestlige skogteigene tilknyttet gården Skei, tilhører Jersin. Denne grenser mot prestegården i øst og mot Christensen i vest. Teigen er beskrevet til å strekke seg fra *Storekloppen* og opp mot høyeste fjell. Christensen vestlige blir beskrevet også til å strekke seg mot høyeste fjell. Men ser vi på det samme området i dagens matrikkelkart (figur 70), er situasjonen en annen. Teigen som spores tilbake til Christensens skogteig «stopper» midt på teigen 21/9. Noe som står i kontrast til beskrivelsene fra 1823. Videre for de vestlige skogteigene grenser Meidells skogteig mot Christensens skogteig i øst og mot Oline Trulsdatter skogteig i vest. Disse beskrivelsene sammenfaller heller ikke med dagens matrikkelkart. For Skeis skogteiger i Hundvedbakken er også situasjonen lik hvor beskrivelsene ikke samsvarer med matrikkelkartet. Resultatet av analysen forteller at de vesentligste sporene fra utskiftningen 1823-1829 kommer til syne i områdene som ble oppmålt av Aad Gjelle i 1827.

5.3.3. Analyse av sirkeleiendommer

Det andre matrikulære forholdet som skal analyseres er sirkeleiendommene. Dette delkapittelet vil ta for seg sirkeleiendommene innenfor studieområdets avgrensning. De videre analysene vil søke å oppklare hvordan disse oppsto og om de har en tilknytting til utskiftningen fra 1823-1831.

Som nevnt i kapittel 4.4, eksisterer det flere sirkeleiendommer som har flere sirkelpolygon tilknyttet. Dermed vil det være hensiktsmessig å kartlegge og differensiere disse, slik at de videre analysene vil ta for seg unike sirkeleiendommer. For å ta høyde for dette, vil analysen differensiere mellom teiger registrert som hovedteig og sekundære teiger. Etter differensiering, er det 77 av 95 sirkelpolygoner som er registrert som hovedteig, og er dermed unike. Disse teigene vil videre omtales som sirkeleiendommer.

Den første oppmåling- og skylddelingsforretningen som gruppen har funnet i studieområdet er fra 1945. Dette beviser at bygningsloven av 1924 gjaldt i deler av studieområdet fra 1945. Sirkeleiendommene kan i første omgang deles inn i tre kategorier: De som er opprettet etter 1945 og har målebrev, de som er opprettet etter 1945 og mangler målebrev, og de som er opprettet før 1945, som da faller utenfor oppmålingsplikten ved opprettelse av eiendommen.

	Med målebrev	Uten Målebrev	Totalt
Sirkeleiendom etablert før 1945		19	19
Sirkeleiendom etablert etter 1945	48	10	58
Totalt	48	29	77

Tabell 3

Sirkeleiendommene som ble opprettet før 1945 ble videre undersøkt om disse ble omsatt eller gikk i arv i perioden 1945 – 1980. Dette for å undersøke om disse ble fanget opp og oppmålt i forbindelse med bygningslovenes regler angående oppmåling ved hjemmelsovergang til fast eiendom. Resultatet av dette var at for de 19 sirkeleiendommene som har opprinnelse fra før 1945, ble 10 omsatt eller arvet i perioden 1945 – 1980. Av de 10 hadde ingen registrert kartforretning, slik bygningslovene av 1924 og 1965 krevde. Videre undersøkelser av skjøtene til disse viser at oppmåling ikke er nevnt. Dette medfører at det er usikkert hvorvidt kommunen har stilt krav til dette ved overgang av hjemmel.

Bygningsforskriften for bygningsloven 1965, utgitt i 1969, endrer som tidligere nevnt sentrale deler av utførelsen av oppmålingen. Dermed vil det være hensiktsmessig å sette et skille ved innførselen av denne, samt sette skille før bygningsloven av 1924 var gjeldende i Førde og ved innførselen av delingsloven i 1980. Tabellen under teller opp sirkeleiendommer innenfor studieområdet etter ulik lovgivning.

	Med målebrev	Uten Målebrev	Totalt
Sirkeleiendom etablert før 1945	0	19	19
Sirkeleiendom etablert 1945-1969	32	8	40
Sirkeleiendom etablert 1969-1980	15	0	15
Sirkeleiendom etablert 1980-2010	1	2	3
Totalt	48	29	77

Tabell 4 Oversikt over sirkeleiendommer etter lovgivning. Tabellen viser at 48 av sirkeleiidommene har en oppmåling tinglyst, men eksisterer likevel som sirkeleiendom i kartet.

Kartleggingen viser at 48 av 77 sirkeleiendommer har gjennomgått en oppmåling som en del av etableringen av eiendommen. For eiendommene etablert i perioden 1945-1969, vet vi at den gjeldende forskriften på tiden anga at oppmålingen av tomten skulle kunne benyttes til en rekonstruksjon.

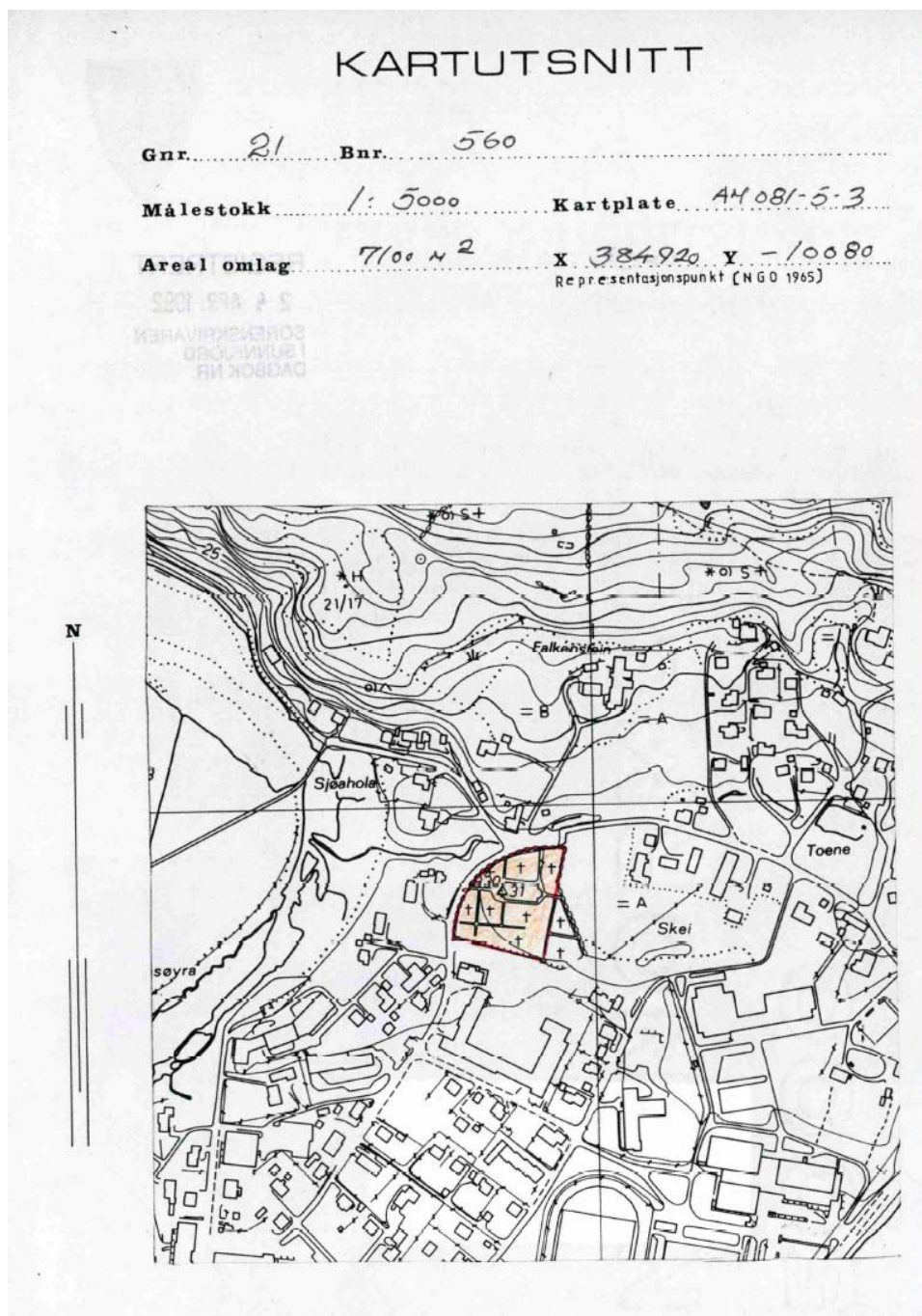
For de resterende 29 sirkeleiidommene, er flere registrert med datafangstdato. Med datafangstdato menes når objektet siste gang ble registrert, observert eller målt i terrenget.¹¹⁸ Igjennom personlig meddelelse, har vi blitt informert om at flere av disse oppsto i forbindelse med taksering av eiendomsskatt på 2000-tallet. Vi har blitt opplyst at eiendommer uten målebrev ble under takseringen registrert i som sirkeleiendommer. For de resterende eiendommene, er 19 registrert med datafangstdato i perioden 2006-2007, slik at disse eiendommene kan antas å ha oppstått i forbindelse med taksering av eiendomsskatt. Dermed

¹¹⁸ (Kartverket 2008)

kan disse eiendommene også utelukkes å ha en direkte tilknytning til utskiftningen 1823-1831.

De resterende ti sirkeleieidommene som ikke ble opprettet i forbindelse med taksering av eiendomsskatt og som heller ikke hadde målebrev har noe varierende opphav. Det er usikkert hvordan disse eiendommene har endt opp som sirkeleieidommer i matrikkelkartet.

Sirkeleieidommen tilknyttet kirken (21/560) er opprettet med nymatrikulering, og har i stiftelsesbrevet påtegnet et eiendomskart.

FIGUR 72:

5.3.4 Avsluttende refleksjon

Som analysen av de matrikulære forholdene viser, finner vi flere spor etter utskiftningen i dagens matrikkelkart. Spesielt prestegårdens skogteiger, som i dagens matrikkelkart tilsvarer både beskrivelsene i utskiftningen 1823-1829, samt Aad Gjelles situasjonskart. Analysene avdekket også at prestegårdens vestlige skogteig har vært fått yttergrensen mot Hornes påvist etter samtlige utskiftningslover, med unntak av utskiftnings- og jordskiftelover 2016. For

Skeis skogteiger tilsvarte beskrivelsene dagens matrikkelkart i de vestlige skogteigene, mens i resten av feltet samsvarte de noe dårligere. En forklaring på dette kan være oppgavens tidsspenn som strekker seg gjennom 198 år slik at det naturlig at eiendomsforholdene har endret seg betydelig siden starten av 1800-tallet.

Med dette tatt i betraktning ser vi gjennom arbeidet med oppgaven at utskiftningsforretningene på 1820- tallet kan identifiseres i utmarksområdene og har følgelig ikke direkte tilknytning til den matrikulære usikkerhet som er å finne i sentrumsområdene. Her kan det argumenteres for at matrikkelen innehar store svakheter som egentlig gjør det vanskelig å konkretisere utskiftningsforretningenes ettervirkninger

6.0 Konklusjon

Oppgavens formål var å besvare hovedproblemstillingen «Hvilke spor fra utskiftningen mellom gården Skei og Førde prestegård fra 1823-1829 finner vi for dagens eiendoms- og rettighetsforhold i Førde?». For å besvare denne problemstillingen, utarbeidet vi to underproblemstillinger som skulle belyse to ulike sider av hovedproblemstillingen.

- Hvordan har jordskifteretten vurdert innholdet av utskiftningen fra 1823-1829 i nyere jordskiftesaker?

For denne problemstillingen har vi undersøkt utskiftningen 1823-1829 og sett den i lys av senere utskiftninger og jordskiftesaker. Undersøkelsene viste at jordskifte/utskiftningsretten vektla utskiftningen 1823-1829 i mindre grad der det eksisterte bevis av nyere oppgav. Dessuten var det gjennomgående for sakene at grensemerkene fra utskiftningen ikke kunne påvises i marken,

- Har utskiftningen i 1823-1831 hatt innvirkning på oppbygningen av dagens matrikkelkart i Førde?

Undersøkelsene våre viste at flere av utmarksteigene beskrevet fra utskiftningen 1823-1829 kommer til syne i dagens matrikkelkart. Vi ser også at beskrivelsene tilknyttet grensene mellom de ulike gårdene samsvarer med de kartlagt i Aad Gjelles kart. Dermed kan vi fastslå at utskiftningen i 1823-1829 har hatt vesentlig innvirkning på dagens matrikkelkart i Førde.

Hovedproblemstillingen kan dermed besvares med at de fleste sporene fra utskiftningen vi finner i dagens eiendoms og rettighetsforhold i Førde er i størst grad tilknyttet Førde prestegårds skogteiger, samt Skeis vestlige skogteiger. Angående nyere utskiftninger og jordskifteavgjørelser, så har de siste sakene sett vekk i fra beskrivelser fra utskiftningen 1823-1829, slik at det eksistere få spor tilknyttet til dette innenfor dagens forskningsområde.

Etterord, kvalitetsheving av matrikkelen

Etter ny matrikkelforskrift, i kraft 1.1 2021, ble § 26 i matrikkeloven endret. Etter endringen har kommunen anledning til å rette opplysninger om grenser hvis det kan dokumenteres at opplysningene i matrikkelen er feil, og feilen kommer av registreringen eller vedlikeholdet av matrikkelen. I tillegg ble matrikkelforskriften tilføyd § 10 b. Denne paragrafen gjorde det mulig for kommunene å føre inn opplysninger i eksisterende grense basert på opplysninger fra målebrev, jordskiftekart eller liknende offentlige dokument uten oppmålingsforretning.

I forbindelse med oppgaven har vi avdekket flere sirkeleiendommer som tidligere har blitt oppmålt i forbindelse med bygningslovene av 1924 og 1965. Etter ny forskrift kan disse nå rettes i matrikkelen etter den nye forretningstypen «opplysning fra eldre dokument». Ved å rette disse eiendommene, kan man bidra til en kvalitetsheving av matrikkelen. Videre forskning på dette området kan være å undersøke kvaliteten til disse målebrevene, og undersøke hvordan disse kan implementeres i matrikkelkartet på en billig og kostnadseffektiv måte.

Referanser

Litteratur

- Aasmundtveit, Jan Endre. 2002. «*Tapsgarantien ved jordskifte*». Ås: Institutt for landskapsplanlegging, NLH.
- Christensen, Hjalmar Y. N. 1922. «*Skeid (yttre) 1821-1921*». Bergen: A/S John Griegs boktrykkeri og N. Nilssen & Søn.
- Djupedal, Torkjell. 1998. «*Førde : kulturhistorisk vegvisar*». Førde
Kaupanger: Selja forl. Fortidsminneforeninga Sogn og Fjordane.
- Førsund, Finn Borgen. 1992. «*Førde bygdebok*». Førde: Førde kommune.
- Gundersen, Gunnar. 2014. «*Monopolets pris*». *Kart og plan* 74: 60-64.
- Haraldstad, Harald S. «*Økonomisk kartverk og eiendomsgrenser. Noen erfaringer som jordskiftedommer og tidligere inventør*». *Kart og plan* 73: 255-263.
- Hjort, Maria Astrup. 2019. «*Retthistorisk metode og tolkning av historiske tekster*». I *Fordom og Forventning*, redigert av Jørn Øyrehagen Sunde. Oslo: Akademisk Publiserings.
- Imsen, Steinar og Harald Winge. 1999. «*Norsk historisk leksikon*». Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Juvkam, O. 1954. «*Matrikkelen og matrikkelens vedlikehold*». Vollebakk: Landbruksbokhandelen.
- Langnes, Mads. 2011. «*Årbok for Romsdalsmuseet - Eit tidleg reformtiltak i landbruket. Utskiftningslova av 1821*».
- Mjøs, Leiv Bjarte. 2016. «*Matrikulær utvikling i Norge (Cadastral development in Norway)*». Ås: Institutt for landskapsplanlegging, Fakultet for samfunnsvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
- Mjøs, Leiv Bjarte og Arve Leiknes. 2017. «*Matrikulær utvikling etter 1814, og modernisering av det matrikulære systemet frå 1960*». I *Eigedomshistorie, Hovudliner i norsk eigedomshistoire frå 1600-talet fram mot nåtida*, redigert av Per Kåre Sky og Erling Berge, 398-410. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nedrebø, Yngve. 2017. «*Arkiva og kjeldene*». I *Eigedomshistorie, Hovudliner i norsk eigedomshistoire frå 1600-talet fram mot nåtida*, redigert av Per Kåre Sky og Erling Berge, 411-425. Oslo: Universitetsforlaget.
- Paule, Torbjørn. 1997. «*Den økonomiske kartleggingens historie i Norge fram til 1986*». Hønefoss: Statens kartverk.
- Ravna, Øystein. 2007. «*Jordskifterettens saklige kompetanse i grensegangssaker*».
- Sevatdal, Hans. 2017. «*Eigedomshistorie : hovudliner i norsk eigedomshistorie frå 1600-talet fram mot nåtida*». Oslo: Universitetsforlaget.

Sky, Per Kåre. 2009. «Tolkning av gamle jordskiftekart». *Perspektiver på jordskifte 2009 s 608-632 – (JUB-2009-jord-608)*.

Solli, Arne. 2017. «Eigedomshistoria i byane». I *Eigedomshistorie, Hovudliner i norsk eigedomshistoire frå 1600-talet fram mot nåtida*, redigert av Per Kåre Sky og Erling Berge, 264-300. Oslo: Universitetsforlaget.

Forarbeider

Ot.prp.nr.50 (1977-1978) Om lov om kartlegging, deling og registrering av grunneiendom

Ot.prp. nr. 70 (2004-2005) Om lov om eigedsregistrering

NOU 2019:17 Domstolstruktur

Lover og forskrifter

Lov angående Jords og Skovs Udskiftning af Fællesskap, 17. august 1821, hentet fra:

<https://www.domstol.no/globalassets/upload/jordskifte/internett/gamle-jordskiftelover/lov-ang-jords-og-skovs-udskiftning-af-fallesskap-1821-17aug.pdf>

LOV-1857-10-12-6 Lov om Jords og Skovs Udskiftning af Fællesskap, hentet fra:

<https://www.domstol.no/globalassets/upload/jordskifte/internett/gamle-jordskiftelover/lov-om-jords-og-skovs-udskiftning-af-fallesskap-1857-12octbr.pdf>

LOV-1882-03-13-2 Lov om utskiftning mv, hentet fra:

<https://www.domstol.no/globalassets/upload/jordskifte/internett/gamle-jordskiftelover/lov-om-uskiftning-mv-1882-13marts-nr2.pdf>

LOV-1909-08-20-2 Skylddelingsloven

Kaas, Carl. 1957. «Bygningsloven: lov om bygningsvesenet av 22.februar 1924 med tillegg av 28.februar 1947 nr.2 og 28 juli 1949 samt vedtekter for Oslo stadfestet 11. oktober 1956 og kommentar : forskrifter etc. for Oslo». Oslo: Tanum.

LOV-1935-06-07-2 Lov om tinglysing

Lov om jordskifte o. a. 1950. I *Avd I 1950 s 1196*: Landbruks- og matdepartementet.

LOV-1965-06-18-7 Bygningslov

Kommunal- og arbeidsdepartementet. 1969. Byggeforskrifter av 1. august 1969.

LOV-1978-06-23-70 Lov om kartlegging, deling og registrering av grunneiendom
(Delingsloven)

LOV-1979-12-21-77 om jordskifte o.a. (jordskifteloven)

Internettkilder

Berntsen, Rudi. U.Å. «*Det store hamskiftet*». Lest 02.05.2021 fra:

<http://www.kildenett.no/portal/artikler/2008/1201607596.58>.

Dick, Øystein. B. 2020. «*Aad Knutsson Gjelle*». I *Store norske leksikon*. Lest 19.04.2021 fra:

https://snl.no/Aad_Knutsson_Gjelle

Esri. U.Å. «*Overview of georeferencing*». Lest 05.02.2021 fra: <https://pro.arcgis.com/en/pro-app/latest/help/data/imagery/overview-of-georeferencing.htm>.

Falkanger, Thor. 2019. «*Jordskifte*». I *Store norske leksikon*. Lest 28.02.2021 fra:

<https://snl.no/jordskifte>

Hofstad, Knut. 2018. «*Alen*». I *Store norske leksikon*. Lest 19.02.2021 fra: <https://snl.no/alen>

Hofstad, Knut. 2019. «*Tønne land*». I *Store norske leksikon*. Lest 19.02.2021 fra:

https://snl.no/t%C3%B8nne_land_-_arealenhet

Kartverket. 2008. «*Bruk av datobegrepene i SOSI 4*». Lest 04.05.2021 fra:

<https://kartverket.no/globalassets/geodataarbeid/standardisering/standarder/sosi-del-1-generell-del/bruk-av-datobegrepene-i-sosi-4-sosi-generell-del.pdf>.

Kartverket. 2015. «*Kurs i matrikkelføring - Den norske eiendomsregistreringens historie*».

Lest 04.04.2021 fra: <https://www.kartverket.no/globalassets/eiendom/skjema/den-norske-eiendomsregistreringens-historie.pdf>.

Lokalhistoriewiki. U.Å. «*Alen*». Lest 19.2.2021 fra: <https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Alen>.